T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL AYAK İZİ FARKINDALIKLARI, DİJİTAL ORTAMDA AHLAKİ DEĞERLERE DÖNÜK ALGILARI VE İNTERNETE YÖNELİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERVE ÖZALP

HAZİRAN 2025

5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL AYAK İZİ FARKINDALIKLARI, DİJİTAL ORTAMDA AHLAKİ DEĞERLERE DÖNÜK ALGILARI VE İNTERNETE YÖNELİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Merve ÖZALP

YÜKSEK LİSANS TEZİ
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Mesut TÜRK

AMASYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HAZİRAN 2025

Yüksek Lisans Tezi Kabul ve Onay Sayfası

Merve ÖZALP tarafından hazırlanan "5. Sınıf Öğrencilerinin Dijital Ayak İzi Farkındalıkları, Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları ve İnternete Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Amasya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mesut TÜRK

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, Amasya Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum ……...

Başkan : Doç. Dr. Fatih SALTAN

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, Amasya Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum ……...

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Şenay OZAN DENİZ

Eğitim Bilimleri, Trakya Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum ……...

Tez Savunma Tarihi:19/06/2025

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Doç. Dr. Ümit YILDIRIM

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Amasya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Merve ÖZALP
19/06/2025

5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL AYAK İZİ FARKINDALIKLARI, DİJİTAL ORTAMDA AHLAKİ DEĞERLERE DÖNÜK ALGILARI VE İNTERNETE YÖNELİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Merve ÖZALP

AMASYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran 2025

ÖZET

Her geçen gün kullanımı yaygınlaşan internet, kullanıcılara sayısız fayda sağlamanın yanı sıra beraberinde bazı riskler de getirmektedir. İnternetin anonim yapısından faydalanan kullanıcılar, kimliklerinin belirlenemeyeceğini düşünerek, sanal ortamda gündelik hayattaki davranışlarından farklı davranışlar sergileyebilmektedir. Bu durum, özellikle kendilerine ait birçok bilgi ve görseli internet ortamında sonuçlarını düşünmeden paylaşabilen küçük yaşlardaki çocuklar için tehlike oluşturulabilmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları (DAİF), dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları (DOADDA) ve internete yönelik tutumları (İYT) arasındaki ilişkiyi incelemektir. İlişkisel tarama deseninin kullanıldığı çalışmaya Amasya'ya bağlı bir ilçede yer alan 16 farklı ortaokuldan uygun örneklem yöntemiyle seçilen 409 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak "Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları Ölçeği" , "Dijital Ayak İzi Ölçeği" ve "İnternete Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeklerden elde edilen veriler genel durumu göstermek için aritmetik ortalama, standart sapma gibi betimsel istatistiklerle incelenmiş, devamında çeşitli değişkenler (cinsiyet, teknoloji sahipliği vb.) arasındaki farklılıkları incelemek için bağımsız örneklem t-testi, değişkenler arası ilişkileri incelemek için de korelasyon testi ve regresyon analizi yapılmıştır. Çalışma sonunda öğrencilerin DAİF, DOADDA ve İYT düzeylerinin orta olduğu; bunların cinsiyete ve teknolojik cihaza sahip olma durumuna göre farklılaşmadığı görülmüştür. DAİF ve DOADDA ile dijital ortamda geçirilen süre arasında negatif yönlü, anlamlı, düşük bir ilişki bulunduğu görülmüştür. İYT ile dijital ortamda geçirilen süre ve teknolojik yeterlilik düzeyleri arasında ise pozitif yönlü, anlamlı, düşük bir ilişki olduğu görülmüştür. DAİF ile DOADDA ve İYT arasında orta düzeyde; DOADDA ile İYT arasında ise düşük düzeyde pozitif ve anlamlı ilişki bulunduğu görülmüştür. Regresyon analizlerine göre DOADDA ve İYT, DAİF'in %23,9'unu, DAİF ve DOADDA, İYT'nin %16,9'unu, İYT ve DAİF, DOADDA'nın %9,7'sini açıkladığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Sayfa Adedi : 89
Anahtar Kelimeler : Dijital ayak izi, Dijital ortamda ahlak, İnternet kullanımı
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Mesut TÜRK

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN 5TH GRADE STUDENTS' DIGITAL FOOTPRINT AWARENESS, THEIR PERCEPTIONS TOWARDS MORAL VALUES IN THE DIGITAL ENVIRONMENT, AND THEIR ATTITUDES TOWARDS THE INTERNET

(M. Sc. Thesis)

Merve ÖZALP

AMASYA UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

June 2025

ABSTRACT

The increasingly widespread use of the internet not only offers numerous benefits but also poses certain risks. Users who take advantage of the internet's anonymous nature may exhibit behaviors in the virtual environment that differ from their daily behaviors, believing their identities cannot be identified. This can be particularly dangerous for young children, who may share a great deal of personal information and images online without considering the consequences. In this context, the aim of this study is to examine the relationship between 5th-grade students' digital footprint awareness (DFPA, their perceptions of moral values in the digital environment (POMVDE), and their attitudes toward the internet (ATI). The study employed correlational research design with the participation of 409 students who selected through convenience sampling method from 16 different middle schools in a district of Amasya. Data collection tools included the "Middle School Students' Perceptions of Moral Values in the Digital Environment Scale," the "Digital Footprint Scale," and the "Attitude Towards the Internet Scale." The data obtained from the scales were analyzed using descriptive statistics such as arithmetic mean and standard deviation to illustrate the general situation. Subsequently, independent sample t-tests were used to examine differences between various variables (gender, technology ownership, etc.), while correlation and regression analyses were used to examine the relationships between variables.The study found that the students' DFPA, POMVDE and ATI levels were moderate, and that they did not differ according to gender or technological device ownership. A negative, significant, and low correlation was found between DFPA and POMVDE and the time spent in digital environments. A positive, significant, and low correlation was found between ATI, the time spent in digital environments, and technological proficiency levels. A moderate correlation was found between DFPA, POMVDE , and ATI, and a low-level positive and significant correlation was found between POMVDE and ATI. According to regression analysis, it was found that POMVDE and ATI explained 23.9% of DFPA, DFPA and POMVDE explained 16.9% of ATI and ATI and DFPA explained 9.7% of POMVDE.

Number of pages : 89
Keywords : Digital footprint, Moral values in digital environment, İnternet usage
Supervisor : Asst. Prof. Dr. Mesut TÜRK

ÖN SÖZ ve TEŞEKKÜR

Günümüzde internet kullanımı ve dijital ortamlarda yapılan paylaşımların hızla arttığı kaçınılmaz bir gerçektir. Geleceğimiz için büyük önem taşıyan çocuklarımızı teknolojinin getirdiği olumsuzluklardan korumak da bize düşen görevlerden biridir. Çocuklarımız internet ortamında yapmış oldukları paylaşımlar ile kendilerine ait olan birçok iz bırakmaktadır. Dijital ayak izi olarak bilinen bu kavram ile ilgili çocuklarımızın farkındalıkları dijital ortamdaki davranışları açısından büyük önem taşımaktadır. Çocukların dijital ayak izi farkındalığı ve internet kullanımlarının dijital ortamdaki ahlaki davranışlarını etkilediği düşünülmektedir. Bu düşünce doğrultusunda bu çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir. Bu çalışma öncesinde beni yönlendiren ve çalışma ile ilgili destekleyen, çalışma sırasında da verdiği dönütlerle daha emin adımlarla ilerlememi ve kendime güvenmemi sağlayan sayın danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mesut TÜRK'e çalışma sürecinde göstermiş olduğu sabır ve çalışmadaki emekleri için teşekkür ederim. Tez savunmamda jüri üyesi olan değerli hocalarım Doç. Dr. Fatih SALTAN ve Dr. Öğr. Üyesi Şenay OZAN DENİZ'e katkıları ve desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Bu sürecin başından beri beni destekleyen ve yardımlarını esirgemeyen değerli arkadaşım ve meslektaşım Berna ZURNACI PARLAK'a desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Yine bu süreçte her zaman yanımda olan ve beni destekleyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET…… iv

ABSTRACT…… v

ÖN SÖZ ve TEŞEKKÜR…… vi

İÇİNDEKİLER…… vii

ÇİZELGELER DİZİNİ…… x

SİMGELER VE KISALTMALAR…….. xii

1.GİRİŞ…… 1

1.1.Problem Durumu…… 4

1.2.Çalışmanın Amacı…….. 6

1.3.Çalışmanın Önemi…… 6

1.4.Varsayımlar…… 7

1.5.Sınırlılıklar……..... 7

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE…….. 8

2.1.İnternet Kullanımı…… 8

2.1.1.Problemli internet kullanımı…….. 8

2.1.2.İnternete yönelik tutum…….. 9

2.2.Dijital Ayak İzi……..... 10

2.3.Dijital Ortamda Ahlaki Değer……... 10

2.3.1.Dijital ortam……..... 12

2.3.2.Netiket…… 12

2.3.3.Bilişim etiği……... 14

2.3.4.Mahremiyet……..... 15

Sayfa

2.3.5.Sorumluluk……. 16

2.3.6.Merhamet……... 17

2.4.İlgili Çalışmalar……. 18

3.YÖNTEM…….. 27

3.1.Araştırma Modeli……... 27

3.2.Çalışma Grubu……... 27

3.3.Veri Toplama Araçları……... 28

3.3.1.Dijital ayak izi ölçeği……. 28

3.3.2.Ortaokul öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ölçeği……..……... 28

3.3.3.İnternete yönelik tutum ölçeği……... 29

3.4.Verilerin Toplanması……. 29

3.5.Verilerin Analizi…… 30

4.BULGULAR……. 34

5.TARTIŞMA..…… 50

6.SONUÇ ve ÖNERİLER……..... 59

6.1.Sonuçlar……. 59

6.2.Öneriler…….. 63

KAYNAKLAR…… 65

EKLER……. 78

EK-1.Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu Onayı……. 79

EK-2.Amasya İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzni…… 80

EK-3.Veli İzin Formu…….. 81

EK-4.Veri Toplama Formu…….. 81

Sayfa

EK-5.Dijital Ayak İzi Ölçeğine Ait Histogram Grafiği…….. 83

EK-6.Dijital Ayak İzi Ölçeğine Ait Yaprak Saçıntı Grafiği…… 84

EK-7.Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları Ölçeğine Ait Histogram Grafiği…… 85

EK-8.Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları Ölçeğine Ait Yaprak Saçıntı Grafiği……. 86

EK-9.İnternete Yönelik Tutum Ölçeğine Ait Histogram Grafiği…… 87

EK-10.İnternete Yönelik Tutum Ölçeğine Ait Yaprak Saçıntı Grafiği……... 88

ÖZGEÇMİŞ……. 89

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 3.1. Çalışma kapsamında araştırma sorularına yönelik uygulanan analizler….. 30

Çizelge 3.2. Demografik değişkenlere ilişkin istatistikler……... 31

Çizelge 3.3. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları. dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumlarına ilişkin normallik testi……..... 32

Çizelge 4.1. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutum düzeyleri betimsel istatistikleri……... 34

Çizelge 4.2. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıklarının cinsiyete göre incelenmesi……... 35

Çizelge 4.3. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıklarının cep telefonu sahiplik durumuna göre incelenmesi……... 36

Çizelge 4.4. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıklarının bilgisayar ve/veya tablete sahiplik durumuna göre incelenmesi…… 37

Çizelge 4.5. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarının cinsiyete göre incelenmesi…… 37

Çizelge 4.6. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarının cep telefonuna sahip olma durumuna göre incelenmesi……..... 38

Çizelge 4.7. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarının bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumuna göre incelenmesi……..... 39

Çizelge 4.8. 5. sınıf öğrencilerinin internete yönelik tutumlarının cinsiyete göre incelenmesi……..... 39

Çizelge 4.9. 5. sınıf öğrencilerinin internete yönelik tutumlarının cep telefonuna sahip olma durumuna göre incelenmesi…… 40

Çizelge 4.10. 5. sınıf öğrencilerinin internete yönelik tutumlarının bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumuna göre incelenmesi……..... 40

Çizelge 4.11. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları ile günlük internette geçirilen süre, telefonda geçirilen süre, bilgisayar-tablet kullanım süresi, çevrimiçi oyunda geçirilen süre, sosyal medyada geçirilen süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi……. 41

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 4.12. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ile günlük internette geçirilen süre, telefonda geçirilen süre, bilgisayar-tablet kullanım süresi, çevrimiçi oyunda geçirilen süre, sosyal medyada geçirilen süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi……. 42

Çizelge 4.13. 5. sınıf öğrencilerinin internete yönelik tutumları ile günlük internette geçirilen süre, telefonda geçirilen süre, bilgisayar-tablet kullanım süresi, çevrimiçi oyunda geçirilen süre, sosyal medyada geçirilen süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi……..... 43

Çizelge 4.14. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi……..... 44

Çizelge 4.15. Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar ve internete yönelik tutumun birlikte dijital ayak izi farkındalığı üzerindeki yordayıcı etkisi.. 47

Çizelge 4.16. Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar ve dijital ayak izi farkındalığının internete yönelik tutum üzerindeki yordayıcı etkisi…….. 48

Çizelge 4.17. Dijital ayak izi farkındalığı ve internete yönelik tutumun birlikte dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar üzerindeki yordayıcı etkisi……. 48

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, yanda açıklamaları verilmek üzere aşağıda listelenmiştir.

Simgeler	**Açıklama**
p	Anlamlılık düzeyi
n	Araştırma grubundaki öğrenci sayısı
α	Cronbach alpha güvenirlik katsayısı
η2	Etki büyüklüğü (eta-kare)
$\overline{x}$	Ortalama
Sd	Serbestlik derecesi
Ss	Standart sapma
%	Yüzde

Kısaltmalar	**Açıklama**
DAİF	Dijital ayak izi farkındalığı
DOADDA	Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar
İYT	İnternete yönelik tutum
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

1.GİRİŞ

Günümüzde insanların iletişim kurmak, bilgiye ulaşmak, eğlenceli zaman geçirmek gibi birçok amaçla interneti yoğun olarak kullandığı görülmektedir. İnternet, oluşmaya başladığı andan itibaren insanlar arasında etkileşimi, bilginin aktarılmasını ve bilginin yerel boyuttan küresel boyuta geçmesini sağlayan önemli bir atılımdır (Tavşancıl ve Keser, 2001). Modern bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı ilerleme ile teknolojik cihazlar ve internet insan yaşamında daha etkin bir rol almaya başlamıştır (Milkova ve Ambrozova, 2018). İnternetin yoğun olarak kullanılması ile birlikte kişiler birçok ihtiyacını internet ortamından karşılamaya başlamıştır (Sürmelioğlu ve Seferoğlu, 2019). Türkiye'de internet kullanımının zamanla artması çocukların ve gençlerin bu teknoloji ile yakından ilgilenmesine ve interneti sürekli olarak kullanmasına sebep olmaktadır (Tarı, Taşdemir, Özcan ve Tarı, 2018). İnternet; bir konuda bilgi sahibi olmak, eğlence, oyun, iletişim gibi amaçlarla kullanılmaktadır (Gökçearslan ve Seferoğlu, 2015). TÜİK 2024 verilerine göre 6-15 yaş aralığındaki çocuklarda internet kullanım oranı 2021 yılında %82,7 iken 2024 yılında %91,3 olmuştur (TÜİK, 2024). Öğrenciler internet ortamında belirli konular üzerine tartışıp, burada öğretmenleri ve arkadaşları ile iletişim kurabilirler (Yapıcı ve Akbayın, 2012). İnsanlar bir iletişim aracı olan internette dahil olmak üzere içinde bulundukları olaylar ve konulara karşı olumlu, olumsuz değişik tutumlar sergiler (Al Otaibi, 2012). Öğrencilerin internet ile ilgili deneyimleri internete yönelik tutumları üzerinde etkilidir (Alzahrani ve O'Toole, 2017). Yaşantılarda bu kadar büyük yer edinmiş olan internete karşı öğrencilerin tutumları da büyük önem taşımaktadır (Karadeniz ve Akpınar, 2017). Öğrencilerin internete yönelik tutumları internetin etkili olarak kullanımı için bilinmesi gereken bir husustur (Yavuz, 2016). Dünya genelinde çeşitli teknolojik cihazlar sayesinde iletişim kurulabilen ve bu sayede kolayca öğrenme, oynama, çalışma ve sosyalleşme sağlayabildiğimiz dijital bir dünyada yaşanmaktadır (Capuno vd., 2022). Teknolojinin ve internetin yoğun olarak kullanılması dijital ortamda güvelik ile ilgili sorunlara neden olmaktadır (Gallego Arrufat vd., 2019). İnternet ortamı bireylerin algılarını değiştirerek, şefkat, empati, merhamet gibi değerlere verilen önemi olumsuz etkileyebilmektedir (Ushakova vd., 2021).

Dijital teknolojilerin gelişmesi ile insanların dijital ortamda geçirdikleri zamanın artması ve özellikle yeni kuşakların dijital ortamda büyümeleri, bu kuşakların karakteristik özellikleri üzerinde etkili olmuştur (Köse, 2020). Bu kapsamda ortaya çıkan dijital yerliler kavramı

Prensky (2001) tarafından internet ortamında yoğun olarak zaman geçiren ve dijital dili çok iyi kullanan ilk kuşakları tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Bu kuşaktaki bireyler için verinin hızlı ve kolay ulaşılabilir olması, görsellik ve eğlence ön plandadır (Eşgi, 2013). Yaşadığımız toplumsal ve teknolojik gelişmeler dijital yerli olarak adlandırdığımız çocukları eğitim, eğlence ve iletişim için dijital ortamları kullanmaya yönlendirmiştir (Yurtseven ve İpek, 2021). Teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı bu çağda çocukların teknolojiyi nasıl verimli ve doğru kullanacağını bilmeleri de önemli bir noktadır. Dijital araçlar ve internet kullanımı arttıkça kullanım yaşı düşmekte ve bununla beraber bu ortamlardaki risklerin farkında olmayan çocuklar çeşitli olumsuzluklara maruz kalmaktadır (Yaman, Çubukçu, Küçükali ve Kabakçı Yurdakul, 2021). Öğrencilerin dijital dünyayı etkili bir şekilde kullanabilmesi için çevrimiçi araştırma yapma, güvenilir kaynakları belirleme ve ifade işleme yazılım programlarını kullanma gibi kritik becerilerin farkında olmaları gerekmektedir (Capuno vd., 2022). Bilgi teknolojilerinin gelişiminin artması ile birlikte kişiler internet üzerinde yapmış oldukları işlemlerden edinilen verilerle kendilerine ait birçok bilgi barındıran izler bırakmaktadır (Taş ve Bülbül, 2021). Hinds ve Joinson (2018)' da kişilerin interneti kullanırken ve dijital ortamda başkaları ile etkileşimde bulunurken kendileri ve yaptıkları eylemlerle ilgili dijital izler bıraktıklarını söylemiştir. İnsanların yaygın olarak kullandığı cep telefonu, tablet, bilgisayar gibi dijital cihazları kullanırken bu esnada paylaşılan bilgilerin başkaları tarafından ulaşılabilecek veriler oluşturduğuna çoğu zaman kişiler dikkat etmemektedir (Yılmaz Soylu, Demiröz ve Akkoyunlu, 2021). Gündelik hayatta kullanımı yaygınlaşan banka işlemleri, alışveriş gibi birçok eylemin gerçekleştirildiği çevrimiçi ortamda kullanıcılar bu işlemlerini gerçekleştirirken kişisel bilgileri ile dijital ayak izleri de oluşmaktadır (Vervier vd., 2017). Zamanla artan çevrimiçi ve çevrimdışı kullanıcılar yaptıkları faaliyetlerle elektronik ortamlarda dijital ayak izi bırakırlar (Lambiotte ve Kosinski, 2014). Kullanıcıların farkında olarak ya da olmadan dijital ortamda bıraktıkları ayak izlerine dikkat etmeleri gerekmektedir. İnternet üzerinde paylaşılan bilgilere bu ortamda başka kişiler tarafından erişim sağlanabilir ve bu bilgiler başkaları tarafından kullanılabilir (Öden Akman, Çuhacı Çakır ve Kocabaş, 2021). Dijital yerli adıyla bilinen çocuklar ve gençler sanal ortamlarda yaptıkları paylaşımlarla arkalarında iz bıraktıklarını fark etmeden kendilerine ait birçok bilgiyi burada paylaşmaktadır (Yılmaz Soylu vd., 2021). Sosyal medya başta olmak üzere bilgilerin internet üzerinde kalıcı olması dikkat edilmesi gereken bir sorundur (Mansouri ve Mrabet, 2013). Kişilerin dijital ayak izleri gelecek yaşantılarını da etkileyebilir. Özellikle çocukların dijital ayak izi konusundaki farkındalıklarına önem verilmelidir. Bireylerin oluşturdukları dijital ayak izinin ne kadar

farkında olduğu ve bunu kontrol edebilme yeteneğine ne derece sahip olduğu bilinememektedir (Wook vd., 2019). Dijital ayak izi farkındalığı kişilerin çevrimiçi aktiviteleri sonucunda oluşabilecek durumları olumlu ve olumsuz olarak ayırabilmesidir (Taş ve Bülbül, 2021). Bırakılan bu izler kişilerle ilgili önemli bilgiler içerdiği için bu konuda farkındalık büyük önem taşımaktadır. Günümüzde zamanının büyük bölümünü dijital ortamlarda geçiren bireylerin dijital ayak izi farkındalıkları önemsenmektedir (Yılmaz Soylu vd., 2021). Dijital çağdaki bu hızlı değişimler toplumlarda çeşitli davranış değişikliklerine sebep olmuştur (Asmuni, 2021). İletişimin dijitalleşmesiyle birlikte kültürel bir olgu olarak ortaya çıkan "dijital kültür" kavramı, teknolojinin bireylerin duygu ve düşünce yapılarının yanı sıra iletişim kurma biçimlerini ve değer yargılarını da biçimlendirdiğini ileri sürmektedir (Koç, 2022). Kullanılan dijital ortamlar bireylerin düşünce, davranış ve söylemlerinde değişikliğe neden olabilir. Bireyler sosyal medyada görüşlerini yazılı, sözlü veya görsel olarak ifade edebilmekte ve bu sırada gerçek kimlikleri dışında anonim kimlik de kullanabilmektedir. Anonim kimliklere ait profillerin yorumlarında gerçek kişilere ait profillerin yorumlarına oranla daha fazla hakaret içerikli söylemlerin olduğu tespit edilmiştir (Kaya, 2022). Günümüzde benimsenen farklı yaklaşımlar ile dijital ortamlarda gerçekleştirilen etik dışı paylaşımlar, ahlaki değerlerde çözülmelere ve toplumsal değerlerin dönüşümüne yol açmaktadır (Yalvaç Arıcı ve Budak, 2022).

Değerler, uygun olan davranış şekilleri olarak ifade edilmektedir ve kişilerin davranışlarını belirleyen ölçütler olarak kabul edilirler (Yalvaç Arıcı ve Budak, 2022). İnsanların daha sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için davranışların temelinde değerlerin yer alması önem kazanmaktadır (Uzun ve Köse, 2017). Koç (2022)'a göre insanların eylemleri değerleri; inançları, bakış açıları ve dünya görüşlerine göre şekillenmektedir. Bu bağlamda insan davranışlarının değerlerden bağımsız olmayacağı ifade edilmektedir (Yılmaz ve Çelebi, 2022). Değerler ekonomi, din, sosyoloji, psikoloji gibi birçok alanla ilgilidir ve siyasal, ailevi, dini gibi her alanın değerleri vardır (Aydın, 2011). Ahlaki değer de bunlardan biridir. Ahlaki değer, çeşitli birikimler ve yaşantılarla kişilerin; iyiyi, kötüyü, doğruyu, yanlışı ayırt etmesini sağlayan kurallar bütünüdür (Kovancı vd., 2020). Ahlak hayatımızda büyük önemi olan ve sosyal etkileşimi kolaylaştıran bir kavramdır (Hidayah, 2021). Günümüzde hızla gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri, toplumsal yaşamda dijital bir dönüşümü beraberinde getirmekte; bu dönüşüm, beraberinde yeni kavramların ve değerlerin toplumsal yaşama dahil olmasına neden olmaktadır (Alp ve Levent, 2020). Teknolojinin gelişiminin

yaşantılarımızda olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz etkileri de olmuştur (Erdoğan ve Tonga, 2020). Günümüz öğrencilerinin çevresel davranışları dijital teknolojilerden önemli ölçüde etkilenmektedir (Zakharova vd., 2020). Dijitalleşme insanların davranışlarında manevi ve ahlaki yönden de değişime neden olmuştur (Asmuni, 2021). Dijital ortamdaki ahlaki değerler gerçek hayattakinden farklı düşünülmemelidir (Kovancı vd., 2020). Dijital ortamın yoğun olarak kullanılması ile özellikle çocuklar ve gençler dijital ortamlarda gerçek ortamlara göre daha rahat davranabilmektedir. Dijital ortamın yaşamımızdaki yerinin artması kişilerin toplumsal alandaki davranışlarını dijital ortamda da göstermesini gerekli kılmaktadır (Erdoğan ve Tonga, 2020). Gerçek yaşamda olduğu gibi dijital ortamlarda da uyulması gereken görgü kurallarına ihtiyaç vardır. Dijital ortamdaki iletişimi bir düzene koymak için ihtiyaç duyulan dijital ortamın görgü kuralları netiket olarak adlandırılmaktadır (Atalay, 2019).

Teknolojinin gelişmesi ile çağın vazgeçilmez unsurları haline gelen iletişim araçları saygı, sevgi ve hoşgörü gibi değerlerinin sarsılmasına ve özellikle gençlerin değerlere yeni anlamlar yüklemesine neden olmuştur (Kurttekin, 2021). Dijital teknolojilerin kullanımının zamanla artması toplumsal hayatın; kültürel, iktisadi ve dini yönden de dijitalleşmesine neden olmuştur (Haberli, 2019). Teknolojinin yeni neslin yaşamı üzerindeki etkisi, teknolojiyi onların bakış açısından anlamayı önemli kılmaktadır (Frantom, Green ve Hoffman, 2002). Bu doğrultuda 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalığı, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumlarının bütüncül bir şekilde ele alınarak bunlar arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılması önem taşımaktadır.

1.1.Problem Durumu

5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumları arasında nasıl bir ilişki vardır?

1.1.1 Alt problemler

5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacı ile aşağıda verilen alt problemlere yönelik analizler yapılmıştır.

5. sınıf öğrencilerinin:

1. Dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumları ne düzeydedir?

2. Dijital ayak izi farkındalıkları cinsiyete, cep telefonuna sahip olma durumuna göre ve bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

3. Dijital ayak izi farkındalıkları ile günlük internette geçirilen süre, telefonda geçirilen süre, bilgisayar-tablet kullanım süresi, çevrimiçi oyunda geçirilen süre, sosyal medyada geçirilen süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi arasındaki nasıl bir ilişki vardır?

4. Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları cinsiyete, cep telefonuna sahip olma durumuna göre ve bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

5. Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ile günlük internette geçirilen süre, telefonda geçirilen süre, bilgisayar-tablet kullanım süresi, çevrimiçi oyunda geçirilen süre, sosyal medyada geçirilen süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi arasındaki nasıl bir ilişki vardır?

6. İnternete yönelik tutumları cinsiyete, cep telefonuna sahip olma durumuna göre ve bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

7. İnternete yönelik tutumları ile günlük internette geçirilen süre, telefonda geçirilen süre, bilgisayar-tablet kullanım süresi, çevrimiçi oyunda geçirilen süre, sosyal medyada geçirilen süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi arasındaki nasıl bir ilişki vardır?

8. Dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumları arasında nasıl bir ilişki vardır?

9. Dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumları birbirlerini yordamakta mıdır?

1.2.Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumlarını belirleyerek öğrencilerin dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

1.3.Çalışmanın Önemi

Teknolojinin gelişmesi ve dijital ortam kullanımı ile birlikte çocukların yaşam biçimleri de hızla değişmektedir (Sağlam, 2024). Dijital dünya ile iç içe olan çocukların bu ortamlardaki ahlak anlayışları ve internete yönelik tutumları durumlara göre değişiklik göstermektedir. Bireyler dijital ortamda gerçek ortamda olduğundan daha rahat davranabilmekte ve ahlaki algıları farklılık gösterebilmektedir (Kovancı vd., 2020). Dijitalleşen dünya ile artan internet ve dijital cihaz kullanımı farkında olmadan çocukların mahremiyetlerini tehdit etmektedir (Kandır, 2024). Birçok öğrenci dijital ortamda her hareketinin bir ayak izine neden olduğunu bilmeden hareket etmekte ve bunun sonuçlarını kestirememektedir. Dijital ayak izi farkındalığı ile etik algısı arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Bu doğrultuda dijital ayak izi farkındalığı yüksek olan bireylerden etik kurallara uygun davranışlar sergilemeleri beklenmektedir (Sucu, 2025). Öğrenciler 5. sınıftan sonra bilişim teknolojileri ve yazılım dersinde dijital ayak izi, bilişim etiği, internet kullanımı gibi kazanımları edinmektedir. Fakat çocuklar daha küçük yaşlarda internet, dijital ortam ve teknolojik cihazlar ile zaman geçirmeye başlamaktadır. TÜİK 2024 verilerine göre 6-15 yaş arası çocuklar ile yapılan çalışmada 6-10 yaş grubundaki çocukların %30.6'sının günlük yaklaşık iki saat üzeri internet kullandığı, %53.5'inin sosyal medya kullandığı, %66.3'ünün cep telefonu kullandığı görülmektedir. İnternet ve dijital ortamların çok küçük yaşlardan itibaren kullanılması çocukların bu konularla ilgili farkındalıkları daha küçük yaşlarda edinmelerini gerektirmektedir. Bu çalışma öğrencilerin dijital ayak izi farkındalığı kazanmış olmasının ve internete yönelik tutumlarının dijital ortamdaki davranışlarına nasıl yansıdığını görmemiz açısından önem taşımaktadır.

1.4.Varsayımlar

Veri toplama sürecinde öğrencilerin dürüst oldukları ve kendilerine verilen ölçme araçlarına içtenlikle cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.5.Sınırlılıklar

Araştırma Amasya iline bağlı bir ilçede bulunan devlete bağlı 16 ortaokulda 5. sınıfta öğrenim görmekte olan 409 öğrenci ile sınırlıdır.

Araştırmadan elde edilen veriler “Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları Ölçeği” , “Dijital Ayak İzi Ölçeği” ve “İnternete Yönelik Tutum Ölçeği” nden elde edilen verilerle sınırlıdır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal çerçeve kısmında internet kullanımı, dijital ayak izi ve dijital ortamda ahlaki değer konuları ele alınmıştır.

2.1. İnternet Kullanımı

TÜİK 2021 verilerine göre 6-15 yaş aralığındaki çocuklarda internet kullanım oranı %82,7 iken TÜİK 2024 verilerine göre ise %91,3 olmuştur. Aradan geçen zamandaki bu hızlı artış ve mevcut kullanım oranı, internetin küçük yaş gruplarında yoğun olarak kullanıldığının bir göstergesidir. İnternet müzik dinlemek, sohbet etmek, oyun oynamak ve araştırma yapmak gibi hayatın birçok alanında kullanılmaktadır (Tarı Cömert ve Kayıran, 2010). TÜİK 2024 verilerine göre 6-15 yaş aralığındaki çocukların interneti ödev, öğrenme veya çevrimiçi derslere katılma, sosyal medya, e-posta gönderme/alma, mesajlaşma, oyun oynama/oyun indirme, müzik dinlemek/indirmek, video izleme, mal veya hizmet hakkında bilgi arama ve alışveriş yapmak amacı ile kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaşıkçı, Çağıltay ve Karakuş (2014)'un yaptıkları çalışmaya göre Türkiye'de internet çocukların günlük yaşamlarında önemli bir yer tutmakla birlikte internet çocuklar tarafından çoğunlukla eğitsel kaynak bulmak, oyun oynamak ve sohbet etmek amacı ile kullanılmaktadır. Aslan ve Karakuş Yılmaz (2021) çocuklarda internet kullanım yaşının zamanla düştüğünü ve internet kullanımının arttığını bununla birlikte çocukların çevrimiçi sosyal ağ oluşturma, film ve video izleme oranlarının arttığını tespit etmiştir. Bu durumun çocuklar için internet ortamında eğlence faktörünü artırdığını belirtmiştir. Çocuklara sınırsız bir eğlence ve öğrenme imkânı sunan internet bilinçsiz etkileşim, istismar, siber zorbalık gibi sorunlara da neden olmaktadır (Çamalan ve Demirbaş, 2024).

2.1.1. Problemli internet kullanımı

TÜİK 2024 verilerine göre düzenli internet kullanan 6-15 yaş arası çocukların %42,9'unun hafta içi, %53,6'sının ise hafta sonu günde yaklaşık iki saat ve daha fazla süre internette zaman geçirdikleri gözlemlenmiştir. İlkokul öğrencilerinin %66'sı günlük 1-2 saat internet kullanmaktadır (Kolcu vd., 2022). Günlük internet kullanımı 4-6 saat ve üzeri olan

öğrencilerin internet bağımlılığı artış göstermektedir (Şahin ve Kolaç, 2024). İnternetin amacı dışında, gereğinden fazla ve kontrolsüz kullanımı problemli internet kullanımına neden olmaktadır (Ceyhan, 2011). Erken ergenlik çağındaki ortaokul öğrencilerinin internette kişisel bilgi paylaşımı, başkasını taciz etme, utandırma, kaba yorumlarda bulunma gibi riskli davranışlar sergilediği görülmektedir (Dowell, Burgess, ve Cavanaugh, 2009).

İnternet kullanımın artması ile internet farklı türden birçok kişinin oluşturduğu ayrı bir dünya olmuştur. İnternet, iletişim kurulan kişinin tespit edilmesini zorlaştırdığı için çocukların internette çevrimiçi risklerle karşılaşması daha kolaydır (Kaşıkcı, Çağıltay ve Karakuş, 2014). Çevrimiçi erişimin ve kullanımın artması beraberinde çevrimiçi risklerin de artmasına neden olmuştur. Çocuklar ve gençler internette fiziksel, sosyal, psikolojik ve teknik şiddet ile karşılaşabilirler (Çelen, Çelik ve Seferoğlu, 2011). Teknik zararlar, yasa dışı içerikler, çevrimiçi ortamda kişisel bilgilerin paylaşımı ile oluşacak tehlikeler internette karşılaşılabilecek risklerden bazılarıdır (Canbek ve Sağıroğlu, 2007). İnternet, kullanıcıların gündelik yaşamlarını kolaylaştırarak birçok fayda sağlamasına karşın, gençlerin ahlaki davranışlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Çocuklar ve gençler internette siber zorbalık, topluma aykırı davranışlar, tehlikeli oyunlar, kişisel verilerin ihlali, kişisel fotoğrafların çalınması ve yayınlanması gibi birçok tehlike ile karşı karşıya kalmaktadır (Ushakova vd., 2021).

2.1.2. İnternete yönelik tutum

Türkiye'de internet kullanımının zamanla artması çocukların ve gençlerin bu teknoloji ile yakından ilgilenmesine ve interneti sürekli olarak kullanmasına sebep olmaktadır (Tarı, Taşdemir, Özcan ve Tarı, 2018). İnternet kullanımındaki artış bireylerin internete yönelik tutumları ile ilgili değerlendirmelerin önemini artırmıştır (Joyce ve Kirakowski, 2013; Morse vd., 2011). Bireylerin internete yönelik olumlu olumsuz hisleri internet tutumunu ifade etmektedir (Joyce ve Kirakowski, 2013). İnsanlar bir iletişim aracı olan internette dahil olmak üzere içinde bulundukları olaylar ve konulara karşı olumlu, olumsuz değişik tutumlar sergiler (Al Otaibi, 2012). Öğrencilerin internet ile ilgili deneyimleri de internete yönelik tutumları üzerinde etkilidir (Alzahrani ve O'Toole, 2017). Son yıllarda hızlı bir şekilde gerçekleşen internet ve teknoloji alanındaki gelişmeler kişiler üzerinde farklılıklara neden olmaktadır (Kır, 2019). Sargın (2013)'ün yaptığı çalışma sonuçlarına göre internete yönelik olumlu tutumun artışı, problemli internet kullanımı, yalnızlık, depresyon ve azalmış dürtü

kontrolü gibi psikososyal sorunların görülme sıklığını artırabilmektedir. Öğretmenlerin internete yönelik tutumlarının olumlu yönde gelişmesiyle birlikte, eğitsel amaçlı internet kullanımına ilişkin öz-yeterlik inançlarının da anlamlı düzeyde arttığı gözlemlenmektedir (Balay vd. , 2015).

2.2. Dijital Ayak İzi

Kullanıcıların çevrimiçi veya çevrimdışı etkinlikleri sırasında dijital ortamda veri tabanlarında bıraktıkları kayıtlara dijital ayak izi denir (Karabatak, 2022). Dijital ayak izi dijital ortamda yapılan işlemlere ait tüm verilerin saklamasını kapsar (Sürmelioğlu ve Seferoğlu, 2019). Blue, Lunney ve Condell (2018) dijital ayak izini bireylerin internet ortamında yapmış oldukları tüm işlemler olarak tanımlamıştır. Muhammad, Dey, Weerakkody, (2018) ; dijital ayak izini bireylere ait verilerin internet aracılığı ile elektronik ortama kaydedilmesi olarak ifade etmiştir. Bireylerin çevrimiçi ortamda gerçekleştirdiği eylemlerin tümünü kapsayan dijital ayak izinin olumlu ya da olumsuz sonuçları olabilir (Micheli vd.,2018). Dijital ortamlarda paylaşılan verilere üçüncü tarafların erişim sağlayabilmesi ve bu bilgileri çeşitli amaçlarla kullanabilmesi, bireysel veri güvenliği ve mahremiyet açısından önemli riskler oluşturmaktadır (Öden Akman, Çuhacı Çakır ve Kocabaş, 2021). Bilgilerin internet ortamında kalıcı bir biçimde depolanabilir olması, mahremiyet ve dijital ayak izinin yönetimi açısından önem gösterilmesi gereken bir husustur (Mansouri ve Mrabet, 2013). Bireylerin çevrimiçi ortamlarda bıraktığı izler çevrimiçi kimliklerini ifade etmekte ve bu ortamda yapılan tüm işlemler de bu kimlikte sürekli olarak yer almaktadır (Şenel ve Yılmazdoğan, 2021). Dijital ortamı en çok kullanan bireylerden olan gençler farkında olmadan sürekli olarak dijital ayak izi bırakmakta ve bunun sonucunda gizlilik ve güvenlikle ilgili risklerle karşılaşmaktadırlar (Soni, 2024). Gençlerin çevrimiçi ortamda etkileşimin nasıl olduğunu bilmeleri ve çevrimiçi ortamdaki davranışlarının sonuçları hakkındaki farkındalıkları çevrimiçi ortamdaki olumsuz davranışları üzerinde etkilidir (Park ve diğerleri, 2014).

2.3. Dijital Ortamda Ahlaki Değer

Değerler, bireylerin ait oldukları toplumsal yapı içerisinde paylaşılan ortak duygu ve düşünceleri yansıtan; düşünce, tutum ve davranışlarını yönlendiren genelleşmiş ahlaki inançlardır (Yazıcı, 2014). Değerler, toplumların kültürel bütünlüğünü sürdürebilmesi ve

toplumsal düzenin devamlılığının sağlanmasında belirleyici bir rol oynamaktadır (Yiğitce ve Şentürk, 2023). Ahlaki değerlerin yok sayıldığı bir ortamda toplumsal birlik sağlanamaz (Akbaş, 2008). Günlük yaşam ilişkilerinde geçerli olan ahlak, nezaket, görgü ve saygı kurallarının dijital ortamda göz ardı edilmesi veya ihlal edilmesi temel sorunlardan biri olarak öne çıkmaktadır (Özcan, 2021). Toplumsal değerlerin şekillenmesinde ahlak ve etik kavramları önemli rol oynamaktadır. Ahlak, bireylerin eylem ve tutumlarının doğru ya da yanlış olup olmadığını değerlendirmeye yönelik toplumsal ve bireysel yargı alanını temsil ederken; etik ise ahlaki değerleri ve ilkeleri temel alan bir sistem bütününü ifade eder (Kantar, 2024). Etik, güvenlik ve mahremiyet birbiri ile bağlantılı kavramlardır. Kişisel mahremiyetin gözetilmediği ve sürekli izlenebilirliğe olanak tanıyan dijital ağ ortamında, dijital suçların denetlenmesi ve kontrol altına alınması önemli ölçüde güçleşmektedir (Bitirim Okmeydan, 2017). Dijital ortamlarda, bireylerin tanınma kaygısından yoksun olmaları, yapılan sohbet ve paylaşımların mahremiyet sınırlarını aşmasına zemin hazırlamaktadır (Utma, 2018). Dijital ortamlarda olumsuz deneyimler yaşanmaması için bireyler dijital ortamın gerektirdiği etik kurallara uymalıdır. Bilişim etiği olarak da bilinen dijital ortamdaki etik kurallar, aslında gündelik hayatta uyulması beklenen nezaket, sorumluluk, mahremiyet ve merhamet gibi davranışları temel almaktadır. Dijital ortamda etik ilkelere uymayan, kuralları ihlal eden bireylerle karşılaşılması olası bir durumdur. Bu noktada dijital sorumluluk kavramı devreye girmekte ve bireyin dijital ortamdaki eylemlerinin sonucunda tüm sorumluluğun kendine ait olduğunu ifade etmektedir (Karaduman, 2011). Merhamet, insan yaşamında ahlak ilkeleri, hak ve adalet kavramları ile birlikte anlam kazanan kavramlardan biridir (Karataş, 2021). Gerçek hayattaki merhamet, yardımseverlik, saygı gibi ahlaki değerlerin dijital ortama yansıması bireylerin dijital ortamdaki davranışları üzerinde etkilidir (Yiğitce ve Şentürk, 2023). Bireylerin ahlaki değer kavramına ilişkin algıları dijital ortamdaki ahlaki değerlere ilişkin davranışları üzerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Dijital ortamda ahlaki değer kavramı dijitalleşme ile ortaya çıkmış bir kavramdır. Merhamet, yardımseverlik, saygı gibi gerçek hayattaki ahlaki değerlerin dijital ortama yansıtılması ile bireylerin dijital ortamdaki davranışlarını ayırt ederek iyiye yönelmesidir (Yiğitce ve Şentürk, 2023). Dijital dünyanın genişlemesi ile birlikte ahlaki değerlerde değişime uğramaktadır (Zvereva, 2023). Dijitalleşmenin toplumsal değerleri olumsuz yönde etkilediği ve kişilerin davranışlarına yön veren değer algılarını değiştirdiği görülmektedir (Çakır ve Dilci, 2023). Dijital ortamların ve internet kullanımının artması bireylerin değer anlayışları

ve yaşantılarında olumlu ve olumsuz etkilere sahiptir (Tosun, 2023). Dijitalleşme ve teknoloji ahlaki değerleri olumsuz etkilemekte ve ahlaki olmayan davranışların normalleştirilerek artmasına zemin hazırlamaktadır (Özcan, 2021). Dijital ortamdaki ahlaki olmayan davranışların normalleştirilmemesi için küçük yaşlardan itibaren internet kullanıcılarında dijital ayak izi, bilişim etiği, netiket gibi kavramlara ilişkin farkındalık oluşturulmalıdır.

2.3.1. Dijital ortam

Dijital ortam; elektronik aygıtlar, bilgisayar, telefon, tablet ve çevresel birimler ile okunan ve kaydedilen müzik, ses, film, animasyon vb. kayıtlar için oluşturulmuş elektronik ortamdır (Avcı, 2020). TDK (2024) dijital ortamı "Bilgisayar, tablet, cep telefonu vb. elektronik aygıtlar aracılığıyla okunup yazılabilen her türlü bilgi için veri kaydı amacıyla kullanılan kayıt ortamı veya veri taşıyıcı" olarak tanımlamıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki çeşitliliğin artması ile dijital ortam bireylerin yaşantılarında önemli bir yer edinmiştir (Özcan, 2017). Dijital ortamlar; bilgisayar, tablet, cep telefonu gibi dijital araçlar ile internet ortamında birçok içeriğe ulaşılmasını sağlamakta ve buna bağlı olarak çocukların aile ilişkilerini ve çevresi ile iletişimini etkilemektedir (Karaboğa, 2019). Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucu dijital ortamlarda yapılan paylaşımlar da artmıştır. Birçok dijital ortamda insanların dikkatini çeken ve meraklandıran paylaşımlar bulunmaktadır (Topsakal, 2021). Bireyler için yeni bir sosyalleşme alanı oluşturan dijital ortamda bireyin suç, şiddet, saldırganlık gibi konulardaki davranışlarının yeniden şekillendiği gözlemlenmektedir. Sosyal yaşam üzerindeki etkisi gün geçtikçe artan dijitalleşme ile bireylerin günlük yaşamları ve sosyalleşme şekilleri değişmekte; bu değişim fiziksel ve dijital ortamda yeni davranış kalıpları oluşmasına neden olmaktadır (Yıldırım ve Yazgan, 2022). Bu çalışmada dijital ortam öğrencilerin dijital araçlarla paylaşım yaptığı internet ortamı olarak ele alınmıştır.

2.3.2. Netiket

Gerçek yaşamda olduğu gibi dijital ortamda da uyulması gereken görgü kurallarına ihtiyaç vardır. Netiket, ağ anlamına gelen "net" ve görgü kuralı manasındaki "etiket (etiquette)" kelimesinin birleşmesi ile oluşmuştur (Scheuermann ve Taylor, 1997). Kişilerin dijital dünyadaki davranışlarına sınır koymayı amaçlayan netiket dijital ortamın başkalarına zarar

vermeden, doğru bir şekilde kullanılmasını sağlayan kurallardır (Özcan, 2021). Netiket, çevrimiçi dünyanın ahlak anlayışı ve etik değerlerini kapsayan bir kavramdır (Park ve diğerleri, 2014). Atalay (2019) netiket kavramını dijital ortamdaki iletişimi bir düzene koymak için ihtiyaç duyulan dijital ortamın görgü kuralları olarak adlandırmış ve netiket kurallarını şu şekilde sıralamıştır;

- Dijital ortamda yaptığımız her şeyin burada sonsuza kadar kalabileceğinin farkında olarak bizi zor durumda bırakacak söylem ve paylaşımlardan uzak durulmalıdır.
- Dijital kimliği oluşturun profil oluşturulurken özenli olmalı, yapılan paylaşımlara dikkat edilmelidir.
- Dil bilgisi ve yazım kurallarına özen gösterilmelidir.
- Dijital ortamda herkese açık şekilde tartışmaya girilmemelidir.
- İletişim sırasında kırıcı ifadeler kullanılmamalıdır.
- Doğruluğundan emin olunmayan paylaşımlar yapılmamalıdır.
- Kişisel ve özel bilgiler dijital ortamda paylaşılmamalıdır.
- Gereksiz ve uygun olmayan durumlarda emoji kullanılmamalıdır.
- Gereksiz ve sürekli içerik paylaşımı yapılmamalıdır.
- Anlık mesajlaşmalarda ve görüşmelerde mesajlarımız ve görsellerimizin kayıt altına alınabileceğini bilerek uygun zamanlarda ve uygun şekilde iletişim kurulmalıdır.

Yazım ve imla hataları, yanlış anlaşılabilecek ifadeler, gereksiz emoji kullanımı, aşırı içerik paylaşımı vb. netiket eksikliğine verilebilecek örneklerdir (Sevilen, 2023). Dijital ortamda yazışmalarda büyük harf bağırmak anlamı taşıdığı için kelimeleri büyük harflerle yazmak da netiket kurallarına aykırıdır (Upendram ve Baxter, 2020). Dijital ortamlarda da iletişim kurarken kişiler ahlak, üslup, hoşgörü gibi özelliklere sahip olmalıdır (Küçükcivil ve Koçyiğit, 2023). Bireyler dijital ortamdaki ilişkilerinde ahlaki kurallara göre hareket etmelidir (Zvereva, 2023). Dijital görgü kuralları saygılı ve uygun davranışlar sayesinde diğer bireyler üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir (Bouamor vd., 2020). Günümüzde hemen her alanda kullanımı hızla artan bilgi ve iletişim teknolojilerinin yoğun olarak kullanımı ile etik olmayan davranışların da arttığı gözlemlenmektedir (Dedeoğlu, 2006). İnternette

geçirilen sürenin artması ile dijital ortamda etik olmayan davranışlarda artış olduğu gözlemlenmektedir (Özdemir, 2018; Uysal, 2006). Atalay (2019) bireylerin netiket hakkında bilgi sahibi olmalarının bireylerin dijital ayak izini kontrol edebilmesi için önemli olduğunu söylemektedir.

2.3.3. Bilişim etiği

Günümüzde dijitalleşmenin günlük yaşam pratiklerini dönüştürmesiyle birlikte, etik kavramının da bu dönüşüme paralel olarak dijital bağlamda yeniden tanımlanması ve yapılandırılması gereklilik arz etmektedir (Özcan, 2021). Bilişim teknolojilerinin gelişerek hayatımızdaki yerinin artması ile birlikte yaşamımızda önemli bir yer edinen sanal ortam kullanıcılara sağladığı kolaylıkların yanı sıra bazı sorunlara da neden olabilmektedir (Çelik ve Gündoğdu, 2019). Bu sorunlardan biri internet kullanımının artması ile ortaya çıkan etik sorunlardır. Bilişim etiği, dijital teknolojiler ve ağ tabanlı iletişim ortamlarında ortaya çıkan davranış biçimlerini düzenleyen ilke, kural ve etik standartların bütünüdür (Bozkurt ve Sarıpolat, 2024). Bilişim etiği, bilişim araçlarının kullanımında doğru ve yanlış olan davranışlara dikkat çekmektedir (Gökçearslan, Günbatar ve Berikan, 2015). Bilişim etiği, bilişim teknolojilerini kullanan herkesi yakından ilgilendiren bir konudur (Darcan ve Aydoğan, 2014). Mason (1986) bilişim etiği ile ilgili önde gelen sınıflandırmalardan birini yapmış ve bilişim etiğini gizlilik (Privacy), doğruluk (Accuracy), fikri mülkiyet (Property) ve erişebilirlik (Accesbility) olarak dört boyutta ele almıştır. Mason (1986) kısaca PAPA olarak isimlendirdiği bu sınıflandırmanın boyutlarını aşağıdaki gibi açıklamaktadır;

Gizlilik (Privacy): "Bireylerin kendisine ya da kendi grubuna ait bilgiyi hangi koşullar altında, hangi güvence ile ne ölçüde paylaşmalıdırlar?" soruları ile açıklanmaktadır. Teknolojinin gelişmesi ile kolaylaşan bilgiye ulaşma ve bilgi paylaşımı kişisel verilerin daha kolay bir şekilde ele geçirilmesi sorununu da beraberinde getirmektedir. Bu kavram dijital ayak izi ile yakından ilişkili olduğu için mahremiyet başlığı altında detaylı olarak ele alınmıştır.

Doğruluk (Accuracy): "Bilginin doğruluğundan ve güvenirliğinden kim sorumludur? Hatalı bilgilerden kim sorumlu tutulmalıdır?" sorularını açıklamaktadır. Gelişen web 2.0 araçları herkese içerik oluşturma imkanı sunmaktadır. Bununla birlikte dijital ortamda yanlış bilginin oluşturulması ve yayılması kaçınılmaz olmuştur.

Fikri Mülkiyet (Property): "Bilginin sahibi kim? Fiyatlandırma ve dağıtım nasıl olmalıdır? Kaynaklara nasıl erişilmelidir? Bilgiyi elde etmek için gereken ücret nedir?" soruları ile açıklık getirilmeye çalışılmaktadır. Bu boyut kişinin bir mülkiyet üzerinde sahip olduğu hakları konu almaktadır. Bireyler kendilerine ait mülkiyetler üzerinde kullanılması, dağıtılması gibi tüm haklara sahiptir. Fakat gelişen teknoloji ile birlikte bireylerin sahip olduğu mülkiyetlere kolaylıkla ulaşılabilmekte ve bu durum fikri mülkiyeti olumsuz etkilemektedir.

Erişebilirlik (Accessiblity): Bu boyut ise "Dijital ortamdaki bilgiye erişim olanağı nasıl sağlanmalıdır? Kullanılan teknolojiler hakkında bireylerin ne düzeyde becerilere sahip olması gerekmektedir?" soruları ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bireyin bilgiye ulaşabilmesi için gerekli okuryazarlık becerilerine sahip olması, bilgiye erişim için gerekli dijital teknolojilerin kullanımı hakkında bilgi sahibi olması ve bu teknolojileri kullanabilmek için gerekli ekonomik güce sahip olması gerekmektedir.

Mason (1986) tarafından ortaya konan ve kısaca PAPA olarak bilinen bilişim etiği, dört boyutu temel alsa bile, ele almış olduğu boyutlar dar kapsamlı olarak düşünülmemelidir. Örneğin gizlilik boyutu sadece verilerin gizlenmesi şeklinde düşünülmemelidir. Bu boyut hangi verilerin kişisel olduğu, hangilerinin dijital ortamda paylaşılabileceğine ilişkin konuları da ele almaktadır. Bu noktada mahremiyet kavramıyla iç içedir. Benzer şekilde doğruluk boyutunda da dijital ortamdaki verinin yalnızca doğru ya da yanlış olması değil, paylaşılan bilginin hangi sonuçlara yol açabileceği gibi bazı sorumluluklar ele alınmaktadır.

2.3.4. Mahremiyet

Zamana, topluma ve kültüre göre değişiklik gösteren bir kavram olması nedeni ile kesinleşmiş bir tanımı bulunmayan mahremiyetin kısaca "gizli olması ve gizli kalması gereken" anlamına geldiği söylenebilir (Aslanyürek, 2016). Kütükoğlu (2019) tarafından bireylerin özel yaşam alanları, kişisel gizlilik olarak ifade edilen mahremiyet; teknolojinin gelişmesi ve dijitalleşme ile internet gizliliği, kişisel veri gizliliğini ifade etmeye başlamıştır (Eroğlu, 2018). İnternetin ve dijital iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte çevrimiçi ortamların kullanımının artması, etik, gizlilik ve güvenlik gibi konularda çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Karaduman, 2011). İnternet kullanımının hızla artması

ve dijital ortamların sınır tanımayan yapısı, bireylerin çevrimiçi ortamlarda daha fazla veri paylaşmasına yol açmakta ve bu durum, mahremiyet ihlalleri gibi önemli sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Okumuş ve Atılgan, 2021). Sosyal paylaşım sitelerinin kullanımının artması mahremiyet ve gizliliği olumsuz etkilemektedir (Kakırman Yıldız, 2012). İnternet kullanımı ile artan sosyal ağlarda bilgi paylaşımı mahremiyet için tehdit oluşturmaktadır (Acılar ve Mersin, 2015). Milne ve Gordon (1993) teknolojik gelişmelerin kişisel mahremiyeti tehdit ettiğini söylemektedir. Gelişen teknoloji ve internet kullanımının artması ile mahremiyet algısının değişime uğradığı, bireylerin yüz yüze ifade edemediği birçok şeyi dijital ortamda rahatça ifade edebilir duruma geldiği ve mahremiyet sınırlarının aşıldığı görülmektedir (Utma, 2018). Sosyal medya kullanımı ile birlikte bireyler kendilerine ve çocuklarına ait fotoğraf, video ve mahrem bilgileri dijital ortamda paylaşmaktadır (Sezerer Albayrak, 2020**).** Dijital ortamlarda attığımız her adımın ve paylaştığımız tüm bilgilerin kaydediliyor olması bireylerde mahremiyet konusunda endişe oluşturmaktadır (Öztürk, 2023). Okumuş ve Atılgan (2021), yaptıkları çalışma sonucu bireylerin dijital okuryazarlık düzeyi ile mahremiyet algısı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Ünlü (2022) de bunu destekler nitelikte yaptığı çalışma sonunda bireylerin dijital okuryazarlık ve mahremiyet yönelimi düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışmada dijital ayak izi ile yakından ilişkili olan mahremiyet kavramı dijital ortamda bilgi paylaşımı, kişisel verilerin gizliliği gibi açılardan önem taşımaktadır.

2.3.5. Sorumluluk

Sorumluluk, bireylerin davranışlarının farkında olması ve yaptığı davranışların sonucunu üstlenmesidir (Owens, 1983). Yeni dijital dünyada çocukların dijital ortamdaki hak ve sorumluluklarının farkında olması ve bu sorumlulukları yerine getirmeleri önem taşıyan bir konudur (Yıldırım ve Keser, 2024). Bireyler dijital dünyada da gerçek hayatta olduğu gibi hak ve sorumluluklara sahiptir. Bilişim cihazlarını özgür bir şekilde kullanmak ve bilişim cihazlarını kullanırken diğer bireylere karşı sorumlu olduğumuz davranışlar dijital hak ve sorumluluklarımızı oluşturmaktadır (Peker Ünal, 2017). Zaman içerisinde sürekli büyümekte olan dijital ortam ve internetin daha güvenilir olması için dijital hak ve sorumluluklar büyük önem taşımaktadır (Karakuş Yılmaz, 2020). Aşırı internet kullanımı bireylerin günlük hayattaki sorumlulukları yerine getirme ve duygusal durumları üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir (Tosun, 2023). Yıldırım (2016), yaptığı çalışma sonucu internet

ortamında ve sosyal medyada geçirilen zaman ile öğrencilerin sorumluluk alma davranışı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Arslan ve Taş (2022), dijital oyunlarda geçirilen sürenin çocukların sorumluluk duygularını olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

Gençler dijital oyunları gerçek hayatla ilişkilendirmekte ve dijital oyun oynamaya öncelik vermektedir (Yalçın ve Bertiz, 2019). Eskili ve İflazoğlu Saban (2025) ilkokul dördüncü sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada dijital oyun bağımlılığının çocukların sorumluluklarını ertelemelerine neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Gür ve diğerleri (2018) yaptıkları çalışmada sosyal medya kullanımının artması ile üniversite öğrencilerinin bireysel sorumluluklarını yerine getirme oranının düştüğünü söylemektedir. Metli ve Şirin (2019) çalışmasında sorumluluk ve saygı değerleri ile günlük internet kullanımı arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu söylemiştir. Alanyazında yer alan bu çalışmalar dijital ortamın fazla kullanımının sorumluluk üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada sorumluluk kavramı dijital ayak izi farkındalığı ve internete yönelik tutum ile ilişkisi ele alınarak incelenmiştir.

2.3.6. Merhamet

Merhamet, kişinin vicdanının sıkıntılı durumda olana yönelik harekete geçirdiği, zayıf durumu düzeltmek için yapılan ve zorbalık kavramının zıddı varsayılan eylemlerdir (Aydemir, Göçen ve Yıldırım, 2021). Merhamet, bireyin kendisinin ya da başkalarının karşılaştığı zorluklara, acılara ve olumsuz yaşam koşullarına karşı duyarlılık göstererek mücadele etmesidir (Sezgin vd., 2024). Gilbert (2014), merhameti diğer bireylerin yaşadığı zorlukları, sorunları, üzüntüleri anlayarak bunları engellemek ve en aza indirmek için gösterilen çaba olarak tanımlamıştır. Nas ve Sak (2020) de benzer şekilde merhameti başkalarının yaşadığı acılara karşı duyarlılık göstermek, bu acıları engellemek veya azaltmak için sorumluluk hissetmek ve çaba göstermek olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda merhamet kavramı ele alındığında empati kavramıyla ilişkilendirilebilir. Bireylerin yaşamlarını ve davranışlarını şekillendiren birçok değerden biri olan merhamet, günümüzde toplumsal bağlılık duygusunu güçlendirme ve empati becerilerini geliştirme açısından önemli bir role sahiptir (Kartal vd., 2023). Dijital oyunlarda çok fazla zaman geçiren ergen bireyler karşısındaki bireylerle daha az empati kurmakta ve zorbalık davranışlarında artış görülmektedir (Kılıç, 2019). Dijitalleşmenin artması sonucu bireylerin sanal dünyada

kurdukları ilişkiler ile merhamet ve mahremiyet gibi değerlere ait duyguları da değişime uğramaktadır (Ersoy, 2014). Genç (2018), çalışmasında merhamet eğitiminin saldırganlık davranışlarını anlamlı bir şekilde azalttığı sonucuna ulaşmıştır. Merhamet kavramı bu çalışmada internet kullanımı ve dijital ayak izi farkındalığı ile ilişkili olarak ele alınmıştır.

2.4. İlgili Çalışmalar

Tavşancıl ve Keser (2001) internete yönelik tutum ölçeği geliştirmek için üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışma sonucunda internet kullanımının artması ile internete yönelik tutumun da artış gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Yine araştırma bulgularına göre bilgisayarı olan öğrencilerin internete yönelik tutum puanı ortalamalarının bilgisayarı olmayan öğrencilerden yüksek olduğunu, internet kullanmayı bilenlerin tutum puanlarının bilmeyenlerden daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Tsai, Lin ve Tsai (2001) lise öğrencileri için internete yönelik tutum ölçeği geliştirmek amacı ile yaptıkları çalışmada cinsiyete bağlı tutum farklılıkları ile internet deneyiminin tutumlar üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Tayvan'da 753 lise öğrencisiyle yürütülen araştırma, cinsiyet ve internet deneyimi düzeyine göre öğrencilerin internetin potansiyel faydalarına ilişkin algılarında anlamlı fark bulunmadığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, erkek öğrenciler internete yönelik daha olumlu duygular, daha düşük kaygı düzeyi ve daha yüksek öz-yeterlik bildirmiştir. İnternette geçirilen zaman arttıkça internete yönelik tutum puanlarının yükseldiği sonucuna ulaşmışlardır.

Demirci (2006) çalışmasında 10. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin internete yönelik tutumları ve "İnternet ve Ağ Sistemleri" dersi akademik başarıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yapılan analizler sonucu cinsiyete ve ailelerin aylık gelirine bağlı olarak internete yönelik tutumda bir değişiklik gözlemlenmemiştir. Evinde bilgisayar olan öğrencilerin internete yönelik tutumlarının evinde bilgisayar olmayan öğrencilerden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım ve Bahar (2008) yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinin internete yönelik tutumlarını cinsiyet ve kayıtlı oldukları yükseköğretim kurumlarına göre karşılaştırmıştır. Üniversitede öğrenim gören 444 öğrencinin katıldığı çalışma sonucunda öğrencilerin internete yönelik tutumlarının cinsiyete bağlı olarak farklılık göstermediği sonucuna

ulaşmışlardır. İletişim ve kaygı puanlarına bakıldığında erkek öğrencilere ait puanların kız öğrencilere ait puanlardan daha olumlu olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Bahar, İçli ve Gülaçtı (2010) çalışmalarında ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin bilgisayar ve internet tutumlarını incelemiştir. Çalışma sonuçlarına göre cinsiyetin internete yönelik tutum üzerinde farklılığa neden olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Evinde internet bağlantısı bulunan öğretmenlerin bilgisayara ve internete yönelik tutumlarında pozitif yönlü anlamlı bir fark bulunmuştur. Kıdem ile bilgisayara yönelik tutum arasındaki ilişkiye bakıldığında ise 10 yıldan az kıdeme sahip olan öğretmenlerin bilgisayara yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür. Evinde bilgisayar bulunan öğretmenlerin bilgisayara yönelik tutumları daha yüksek iken bilgisayara sahip olmalarının internete yönelik tutum üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Tekerek, Tekerek ve Ercan (2012) fizik öğretmenlerinin internete yönelik tutumlarını farklı değişkenler açısından incelemek amacı ile yaptıkları çalışmada analizler sonucu cinsiyete bağlı olarak internete yönelik tutumda anlamlı bir fark bulunmamıştır. İnternet kullanımı haftada 1-3 saat arasında olan öğretmenlerin daha fazla internet kullanan öğretmenlere göre internet kullanımına yönelik daha olumlu tutuma sahip oldukları görülmüştür. Öğretmenlerin çoğunun kendine ait bilgisayarı olduğu, evinde internet bağlantısı olduğu ve internete yönelik olumlu tutum sergiledikleri görülmüştür.

Joyce ve Kirakowski (2013) internete yönelik tutum ölçeği geliştirdiği çalışmadan elde edilen sonuçlara göre internete yönelik tutumun cinsiyete göre değişiklik göstermediğini belirtmişlerdir. İnternete yönelik tutumun yaşa göre değişimini incelediklerinde ise 25-34 yaş aralığındaki bireylerin internete yönelik tutumlarının 55-64 yaş aralığındaki bireylere göre daha yüksek olduğunu fakat 18 yaş altındaki bireylerin internete yönelik tutumlarının düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Sargın (2013) çalışmasında üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre problemli internet kullanımlarını ve internet kullanımına yönelik tutumlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmadan elde edilen verilere göre internete yönelik olumlu tutum ile problemli internet kullanımı, azalmış dürtü kontrolü, yalnızlık ve depresyon arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. İnternette bilişsel durum ölçeği alt boyutları yalnızlık, azalmış dürtü kontrolü,

sosyal destek ve dikkat dağıtma, toplam puanda ve internete yönelik tutumda anlamlı düzeyde erkekler lehine fark bulunmuştur.

Balay, Kaya ve Çevik (2015) öğretmenlerin internete yönelik tutumları ve eğitsel internet kullanımına yönelik öz - yeterlik inançlarını araştırmıştır. Öğretmenlerin internete yönelik tutumları ile eğitsel internet kullanım öz–yeterlik inançları arasında pozitif yönde ve orta düzey bir ilişki bulunmuştur. İnternete yönelik tutumun cinsiyete göre farklılaşmadığı fakat eğitsel internet kullanım öz–yeterlik inançlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ve bu farklılığın erkek öğretmenlerin lehine olduğu tespit edilmiştir. Branş öğretmenlerinin lehine internete yönelik tutumun anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin bilgisayar ve internet kullanım zamanının artması ile internete yönelik tutumlarının ve eğitsel internet kullanım öz-yeterlik inançlarının arttığı gözlemlenmiştir.

Yavuz (2016) ilköğretim öğrencilerinin internet kullanımına yönelik tutumlarını incelediği çalışma sonunda öğrencilerin internete yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılık göstermediğini tespit etmiştir. Evinde bilgisayar ve internet erişimi olan öğrencilerin internete yönelik tutumları daha olumludur. Bilgisayar bilme düzeyini ve internet kullanma düzeyini çok yeterli gören öğrencilerin internete yönelik tutumları daha olumludur. Günlük internet kullanımı 4 saatten fazla olan öğrencilerin tutumları 1 saatten az olanlara göre daha olumludur. İnterneti sosyal ağ ve sohbet amacıyla kullananların tutumları eğitim ve araştırma amacıyla kullananlara göre daha olumludur.

Buchanan ve diğerleri (2017) 10-12 yaş arasındaki çocukların dijital ayak izi farkındalıklarını araştırdığı çalışmada odak grup görüşmeleri sonunda çocukların dijital ayak izi farkındalıklarının yüksek olduğu fakat bunu bir sorumluluk olarak gördüğü sonucuna ulaşmıştır. 10-12 yaş aralığının bu konuda eğitime başlamak için uygun olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda ebeveynlerin çocuklar ile ilgili yaptığı paylaşımlar ile çocukların dijital ayak izlerine neden oldukları ve ileride çocukların bu durumdan rahatsız olabileceklerine vurgu yapılmış; bu konuda ebeveynlere de eğitim verilebileceği ifade edilmiştir.

Vervier ve diğerleri (2017) bireylerin dijital ayak izi farkındalık düzeylerini belirlemek için yaptıkları çalışmada bireylerle yapılan görüşmeler sonucu bu bireylerin dijital ayak izi

farkındalıklarının düşük olduğunu, çalışmanın nicel kısmındaki sonuçlarda bireylerin dijital ortamda paylaşım yapmaktan çekindikleri sonucuna ulaşmışlardır. Çalışma verilerine göre kadınların kişisel bilgilerin gizliliğine erkeklerden daha çok önem verdiğini belirtmişlerdir.

Haberli (2018) sosyal medyada dini inanç ve ahlaki değerlerin bozulması üzerine yaptığı çalışmada sosyal medyanın dini inançları ve ahlaki değerleri nasıl etkilediğini araştırmıştır. Sosyal medya kullanımının artması ile uygun olmayan içerik paylaşımlarının ve siber zorbalık davranışlarının da arttığını; sosyal medyada fazla zaman geçirmenin kişilerin sorumluluklarını aksatmalarına neden olduğunu belirtmiştir.

Sürmelioğlu ve Seferoğlu (2019) yükseköğretim öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrencilerin dijital ayak izi farkındalığı ve dijital ayak izi yaşantılarını incelemiştir. Çalışma sonucunda öğrencilerin dijital ayak izi farkındalıklarının yüksek fakat dijital ayak izi yaşantılarının düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Aynı zamanda erkeklerin kadınlara oranla dijital ayak izi yaşantılarının daha yüksek olduğu fakat dijital ayak izi farkındalığının cinsiyete göre değişmediği sonucuna ulaşılmıştır. Dijital ayak izi farkındalığı yaş ile doğru orantılı olarak artarken dijital ayak izi yaşantılarında yaşa bağlı bir değişim olmamıştır. Öğrencilerin dijital ortamda geçirdiği süre ile dijital ayak izi yaşantıları arasında pozitif yönde bir ilişki varken, dijital ayak izi farkındalıklarının günlük dijital ortamda geçirilen süreden etkilenmediği görülmüştür. Çevrimiçi araçların kullanımı konusunda öz yeterliliğin artması ile dijital ayak izi farkındalığının arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Alp ve Levent (2020) dijital dönüşümün öğrencilerin değerleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile özel öğretim kurumlarında görev yapan 14 öğretmenin görüşü alınmıştır. Görüşmelerde öğretmenler günümüz öğrencilerinin teknoloji ile barışık, sosyal medyada aktif, çabuk sıkılan, doyumsuz, vefasız olduğunu belirtmişlerdir. Bilişim teknolojilerinin birçok faydasının beraberinde ahlaki değerleri olumsuz etkileyen riskleri getirdiğini söylemişlerdir. Görüşme sonuçları incelendiğinde öğretmenler dijitalleşme ile birlikte öğrencilerde küfür ve argo sözlerin kullanımının arttığını, dürüstlük kavramının, ayıp ve mahremiyet algılarının ve ahlaki değerlerin değiştiğini belirtmişlerdir.

Kumar ve Raj (2020) yükseköğretim öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalığı ve dijital ayak izi deneyimlerini ölçmek için yaptıkları çalışmada öğrencilerin dijital ayak izi

deneyimlerinin orta, dijital ayak izi farkındalıklarının ise yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Öğrencilerin dijital ayak izi deneyimleri ile yaş arasında pozitif bir ilişki olduğu, kadınların dijital yak izi farkındalık düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu fakat erkelerin dijital ayak izi deneyimlerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Yılmaz Soylu ve diğerleri (2021) ortaokul öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları ve yaşantılarının incelenmesi üzerine yaptıkları çalışma sonucunda dijital ortamları daha az kullanan öğrencilerin dijital ayak izi farkındalıklarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre cinsiyet ve sınıf düzeyi ve dijital ortamlarda geçirilen sürenin dijital ayak izi farkındalığında istatistiki olarak anlamlı farklılaşmaya neden olmadığı görülmektedir.

Taş ve Bülbül (2021) 19-22 yaş aralığındaki bireyler üzerinde yaptığı çalışmalarında sosyal medya kullanan bireylerin dijital ayak izi farkındalıklarını ölçmeyi amaçlamış ve çalışma sonunda katılımcıların dijital ayak izi farkındalıklarının yüksek dijital ayak izi yaşantılarının ise düşük olduğunu bulmuşlardır. Sosyal medyada daha fazla zaman geçiren katılımcıların farkındalıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Dijital ayak izi farkındalığında cinsiyete bağlı olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Dijital ayak izi yaşantılarında erkekler lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Katılımcıların dijital ayak izi farkındalığında ve dijital ayak izi yaşantılarında yaşa ve yaşadıkları yere bağlı bir farklılık görülmemiştir. İnternet kullanım süresinin artması ile dijital ayak izi farkındalığında ve dijital ayak izi yaşantılarında anlamlı bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların internet ve bilgisayar kullanımı konusunda kendilerini yeterli hissetme seviyeleri ile dijital ayak izi farkındalıkları arasında anlamlı bir fark görülmezken internet ve bilgisayar kullanımı konusunda kendilerini yeterli hissetme seviyeleri ile dijital ayak izi yaşantıları arasında pozitif yönde anlamlı bir farklılık vardır.

Er ve diğerleri (2021) çalışmalarında ebeveynlerin çocuklarına ait sosyal medya paylaşımlarında ne kadar bilgiye sahip olduğunu, neleri paylaştığını, dijital ayak izine ne kadar önem verdiğini araştırmıştır. Yapılan paylaşımların kayıt altına alınması ve çocukların ileride hoşuna gitmeyecekleri bir durumla karşılaşma olasılığı olduğu için bu konuda ebeveynlerin farkındalık sahibi olmasının önemine vurgu yapılmıştır.

Kovancı (2021) ortaokul öğrencilerinin dijital ortamdaki ahlaki değer algıları ile gerçek ortamdaki ahlaki değer algıları arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada 1832 ortaokul öğrencisinden toplandığı veriler ile yaptığı analizler sonucu öğrencilerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algı düzeyleri ve evrensel ahlaki değerlere dönük algı düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kız öğrencilerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algı düzeylerinin erkeklerden yüksek olduğu fakat dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algı düzeylerinin sınıf seviyelerine göre değişim göstermediği görülmüştür. İnternette geçirilen süre ve çevrimiçi oyun oynama ile dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algı düzeyi arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Bilgisayar ve/veya tablete sahip olma, sosyal medya kullanma durumlarına göre dijital ortamdaki ahlaki değer algılarında bir farklılık görülmediği belirtilmiştir.

Şener ve Asil (2021) çalışmalarında youtube platformunun dijital kuşağın değer yargılarını nasıl etkilediğini araştırmıştır. Bu kapsamda beş YouTube kanalı belirleyerek, her kanalı izleyen on kişilik grupla görüşme gerçekleştirmişlerdir. İzleyenlerin söz konusu kanalları neden izledikleri, kanalların kendilerine olan katkıları ve ne tür davranışsal değişikler yaşadıklarına ilişkin sorular sormuşlardır. Çalışma sonunda youtube kanallarının genel olarak bireyleri kültürel ve ahlaki değerlerden uzaklaştırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

Yükseköğretim öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları ve yaşantıları üzerine yaptığı çalışmada Açmacı Afyon (2022) öğrencilerin dijital ayak izi farkındalıklarının yüksek, dijital ayak izi yaşantılarının ise düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Cinsiyet açısından bakıldığında kadın öğrencilerin dijital ayak izi farkındalıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür. İnternet ve bilgisayar ortamında geçirilen zamanın artması ile dijital ayak izi yaşantısının arttığı fakat dijital ayak izi farkındalığında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin en uzun yaşadıkları yer ile dijital ayak izi farkındalıkları ve yaşantıları arasında anlamlı farklılık görülmemiştir.

Sanin (2022) çalışmasında ortaöğretim öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları ile bilgi güvenliği farkındalıkları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 9, 10, 11 ve 12. Sınıf öğrencilerinden dijital ayak izi farkındalığı ölçeği ve bilgi güvenliği farkındalığı ölçeği ile veriler toplanmıştır. 699 öğrenciden elde edilen verilerin analizi sonucu öğrencilerin bilgi güvenliği farkındalığı ile dijital ayak izi farkındalığı arasında pozitif yönlü, yüksek bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Harrison ve Polizzi (2022) dijital vatandaşlık eğitimi bağlamında 13-16 yaş arası ergenlerin sosyal medyada karşılaştıkları siber zorbalık gibi çevrimiçi etik ihlaller karşısında sergiledikleri ahlaki muhakeme biçimlerini incelemiştir. Araştırma, bireylerin çevrimiçi karar alma süreçlerinde hangi ahlaki teoriye (ödev etiği, faydacılık, erdem etiği) dayandıklarının belirlenmesinin, dijital vatandaşlık eğitiminin teorik temellerinin anlaşılması açısından kritik olduğunu ileri sürmektedir. İngiltere'de 1947 ergen birey üzerinde yürütülen nicel araştırma kapsamında elde edilen bulgular katılımcıların büyük çoğunluğunun çevrimiçi ahlaki davranışlarını meşrulaştırmada erdem etiği temelli gerekçelere başvurduğunu ortaya koymuştur. Çocukların çevrimiçi ortamda nezaketsiz bir durumla karşılaştıklarında genellikle ahlaki olarak doğru olana yöneldiğini belirtmişlerdir.

Davidovitch ve Yavich (2023) sosyal medyanın ergenlerin saldırgan davranışları üzerindeki etkisini araştırmak amacı ile 18-28 yaş arası 157 genç yetiştin ile yaptıkları çalışma sonucunda kadınların sosyal platformları erkeklere göre daha fazla kullandığı fakat erkeklerin siber zorbalık davranışlarının kadınlardan daha fazla olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kullanılan cihaz sayısı ile siber zorbalığa eğilim arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Yaş ile sosyal medya kullanımı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Erkekler arasında yoğun sosyal medya kullanımı ile siber zorbalık davranışları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Araştırma verilerine göre sosyal medya kullanımı ve ergenler arasında uygun çevrimiçi davranışları geliştirmeye yönelik eğitimlerin önemine vurgu yapılmıştır.

Öztürk (2023) çalışmasında öğrencilerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algı düzeylerini ve cinsiyet, sınıf düzeyi, okulun bulunduğu yer, internet kullanım süresi, ebeveynlerin eğitim durumu gibi değişkenlerin bu algılar üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algı düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Öğrencilerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algı düzeylerinde kız öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık görülürken; sınıf düzeyi, okulun bulunduğu yer, internet kullanım süresi, ebeveynlerin eğitim durumu değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Subaşı, Korkmaz ve Çakır (2023) siber zorbalık, dijital ayak izi ve siber güvenlik farkındalıklarını araştırdığı çalışmada Meslek Lisesi öğrencilerinin siber zorbalık düzeyinin

Anadolu Lisesi öğrencilerinden yüksek olduğunu ve erkek öğrencilerin siber zorbalık düzeyinin kızlardan yüksek olduğunu bulmuşlardır. Çalışma bulgularına göre internette geçirilen süre ile siber zorbalık arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Yine çalışma sonucunda internet kullanım süresi arttıkça dijital ayak izi farkındalığının düştüğü sonucuna ulaşmışlardır.

Sevilen (2023) çalışmasında Y ve Z kuşağının dijital ayak izi ve netiket kavramları ile ilgili farkındalıklarını incelemiştir. Y kuşağının farkındalığının Z kuşağına göre yüksek olduğunu, dijital ayak izi yaşanmışlığının ise Z kuşağında daha yüksek olduğu bulunmuştur. Netiket farkındalığı ise Z kuşağında daha yüksek olarak bulunmuştur. Netiket farkındalığı ile dijital ayak izi yaşantısı arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Karal ve Kaçmaz (2023) lise öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalık düzeylerini ve dijital ayak izi yaşantı durumlarını incelediği çalışmada katılımcıların farkındalıklarının orta düzeyde yaşantılarının ise düşük düzeyde olduğunu bulmuşlardır. Cinsiyete göre dijital ayak izi farkındalığında kız öğrenciler lehine ve dijital ayak izi yaşantılarında erkek öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Sınıf düzeylerine göre dijital ayak izi farkındalığında anlamlı farklılaşma olurken dijital ayak izi yaşantılarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları maddi durum değişkenine göre farklılık göstermemekte fakat dijital ayak izi yaşantı durumları maddi duruma göre farklılaşmaktadır. Öğrencilerin dijital ayak izi farkındalığı ve dijital ayak izi yaşantılarında okul türüne göre, internette geçirilen zamana göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Öğrencilerin dijital ayak izi farkındalığı en çok zaman geçirilen sosyal medyaya göre farklılık gösterirken dijital ayak izi yaşantılarında farklılık görülmemiştir.

Koçyiğit ve Özkul (2023) bireylerin dijital ayak izi yönetimi ve farkındalık düzeylerini incelemek amacı ile 18-55 yaş arasındaki bireyler ile yaptıkları çalışmada bireylerin dijital ayak izi yönetimi ve dijital ayak izi farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Dijital ayak izi yönetimi ve dijital ayak izi farkındalık düzeylerinin eğitim seviyesi arttıkça arttığı, genç bireylerin dijital ayak izi farkındalığının daha yüksek olduğu, kadınların dijital ayak izi yönetimi ve dijital ayak izi farkındalık düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Altınsoy ve Boyraz (2024) çalışmalarında ortaokul öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarını ve dijital okuryazarlık algılarını incelemiştir. Çalışma sonucunda öğrencilerin dijital okuryazarlık algılarının yüksek, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarının ise orta düzeyde olduğu belirtilmiştir. Öğrencilerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarında ve dijital okuryazarlık algılarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Sosyal medya kullanımı ile dijital okuryazarlık algılarının arasında pozitif bir ilişki olduğu fakat sosyal medya kullanımının dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarında bir değişime neden olmadığı görülmüştür. Günlük çevrimiçi olma süresi 3 saatten fazla olan öğrencilerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarının 3 saatten az olan öğrencilere göre anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1.Araştırma Modeli

Araştırma 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapıldığı için araştırmada betimsel araştırma türünden ilişkisel tarama deseni kullanılmıştır. İlişkisel tarama deseni iki ya da daha fazla değişkenin aralarındaki ilişkiyi belirlemek için incelendiği tarama desenidir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016:178).

3.2.Çalışma Grubu

Bu çalışmanın evrenini Türkiye'de 5. sınıfta öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmanın ulaşılabilir evreni Amasya ilinde bulunan 5. Sınıf öğrencileridir. Araştırmanın örneklemini ise Amasya iline bağlı bir ilçede 5. sınıfta öğrenim gören ve araştırmaya gönüllü olarak katılmış olan 409 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubundaki öğrencilerin 215'i kız (%52.6) ve 194'ü erkek (%47.4) öğrencidir. Barlett, Kotrlik ve Higgins (2001) çalışmasındaki verilere göre güven düzeyi %95, standart sapma 0,5 ve güven aralığı (hata payı) ± %5 olarak belirlendiğinde örneklem büyüklüğünün 385 olması örneklemin evreni temsil etmesi için yeterlidir. Bu veriler doğrultusunda örneklemin evreni temsil ettiği görülmektedir. 6. sınıftan itibaren öğrenciler bilişim teknolojileri dersi müfredatına göre "dijital ayak izi" ile ilgili bilgi sahibi olacağından dolayı öğrencilerin mevcut durumdaki farkındalıklarını belirlemek için çalışmanın 5. sınıf öğrencileri ile yapılmasına karar verilmiştir. Örneklemi belirlerken seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme yöntemi araştırmacının verileri kolay bir şekilde ulaşabileceği örneklemden toplaması olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2016:92).

3.3.Veri Toplama Araçları

Konu ile ilgili alan yazın taranarak alanyazındaki ölçme araçları incelenmiştir. İncelemeler sonucunda bu çalışmada veri toplama aracı olarak "Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları Ölçeği" , "Dijital Ayak İzi Ölçeği" ve "İnternete Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır.

3.3.1. Dijital ayak izi ölçeği

Öğrencilerin dijital ayak izi hakkındaki farkındalıklarını ölçmek için Yılmaz Soylu ve diğerleri (2021) tarafından geliştirilen "dijital ayak izi ölçeği" kullanılmıştır. Yılmaz Soylu ve diğerleri (2021), dijital ayak izi farkındalığı hakkında yaptıkları araştırmalar sonucunda 23 maddelik 5'li likert tipi bir form hazırlamıştır. Yazarlar üç faktöre sahip olan özgün ölçek için KMO = .776; $\chi 2$ = 1356.360; serbestlik derecesi=153 ve $p<.05$ olduğunu gözlemlemişlerdir. Özgün ölçekte maddelerin toplam varyansın %44.586'sını açıkladığı, maddelere ait faktör yüklerinin .46 ile .82 aralığında olduğu görülmektedir. Ölçek "kişisel bilgi paylaşımı ve online oyunlar", "kişisel bilgi paylaşımından önce düşünme" ve "dijital ayak izi farkındalığı" olarak 3 faktörden oluşmaktadır. Özgün ölçeğin toplam varyansı açıklama oranı birinci faktör için %13.46, ikinci faktör için %15.46, üçüncü faktör için ise %15.67'dir. Yazarlar tarafından ölçeklerin güvenirlik düzeyini belirlemek için hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı birinci faktör için .73, ikinci faktör için .73 ve üçüncü faktör için .74'tür.

3.3.2. Ortaokul öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ölçeği

Araştırmada öğrencilerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarının belirlenmesinde Kovancı ve diğerleri (2020) tarafından geliştirilen "Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları Ölçeği" kullanılmıştır. Yazarlar açımlayıcı faktör analizi sonucunda 17 maddeden oluşan ölçek maddelerini üç faktör altında toplanmıştır. Kovancı ve diğerleri (2020) ölçek için KMO= 0,858; $\chi 2$= 1019,756; sd=136 (p=0,000) olarak hesaplamıştır. Özgün ölçekte faktör yüklerinin 0,583 ile 0,736 aralığında olduğu, faktörler toplam varyansın %46,116'sını açıkladığı görülmektedir. Yazarlar madde içerikleri doğrultusunda faktörleri Hakkaniyet-Sorumluluk, Merhamet-Dürüstlük ve Mahremiyet-Nezaket olarak isimlendirmişlerdir. Üç faktörlü yapının doğrulanması için yapılan

doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ($\chi 2/sd$)=1.02; (sd=637, p<.01) olarak verilmiştir. Ölçekte bulunan her bir faktörün Cronbach Alpha değerleri .700 ile .864 aralığındadır. Yazarlar ölçeğin tamamı için Cronbach Alpha değerini .867 olarak bulmuşlardır. Özgün ölçekte test-tekrar test yöntemi ile ölçekteki maddeler için hesaplanan korelasyon katsayılarının .682 ile .972 aralığında olduğu, faktörler için korelasyon katsayısının .848 ile .962 arasında olduğu ve faktörlerin tamamı için korelasyonun .934 olduğu görülmektedir.

3.3.3. İnternete yönelik tutum ölçeği

Araştırmada öğrencilerin internete yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Karadeniz ve Akpınar (2017) tarafından geliştirilen "İnternete Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek 17 madde ve 3 faktörden oluşmaktadır. Ölçekte "internetten hoşlanma ", "internetin yararlı olduğuna inanma" ve "internet kullanımı" olmak üzere 3 faktör bulunmaktadır. Karadeniz ve Akpınar (2017) tarafından geliştirilen ölçekte 1. faktöre ait Cronbach Alpha Katsayısı .766, 2. faktöre ait Cronbach Alpha Katsayısı .712 ve 3. faktöre ait Cronbach Alpha Katsayısı .628 olarak bulunmuştur. Özgün ölçek için ölçek genel güvenirliği .838, KMO değeri .896, Barlett Sphericity sig. değeri .000' dır. Özgün ölçekte toplam varyans %44.58 olarak belirtilmiştir.

3.4.Verilerin Toplanması

Veri toplama sürecine ilişkin gerekli adımlar etik bir çerçevede yürütülmüştür. Öncelikli olarak Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu'ndan ve daha sonra Amasya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. İziler EK-1 ve EK-2'de yer almaktadır. Veri toplama süreçlerinde katılımda gönüllülük esasına bağlı olarak veriler toplanmıştır. Ayrıca veri toplanacak yaş grubu 18 yaş altında olduğu için EK-3'de yer alan veli izin formu kullanılarak gerekli izinler alınmıştır. Veriler Amasya iline bağlı bir ilçede bulunan 16 ortaokulda 2023-2024 eğitim- öğretim yılında 5.sınıfta öğrenim görmekte olan 409 öğrenciden toplanmıştır. Formun başında öğrencilere konu hakkında bilgi verilerek katılımlarının gönüllülük esasına dayandığı ve bilgilerinin hiçbir yerde paylaşılmayacağı belirtilmiştir. Veri toplama formu 4 bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm EK-4'te bulunan demografik bilgilerin istendiği bölümdür. Devamında ise "Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları Ölçeği" , "Dijital Ayak İzi Ölçeği" ve "İnternete Yönelik Tutum Ölçeği" isimli veri toplama araçları bulunmaktadır.

3.5.Verilerin Analizi

Değişkenlerin düzeylerini belirlemek amacıyla betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. Bu kapsamda frekans, yüzde, mod, medyan, aritmetik ortalama, standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Çalışmada uygulanan analizler Çizelge 3.1'de verilmiştir.

Çizelge 3.1. Çalışma kapsamında araştırma sorularına yönelik uygulanan analizler

Araştırma Sorusu	Uygulanan Analiz
5. sınıf öğrencilerinin: Dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumları ne düzeydedir?	Betimsel istatistik (Ortalama, standart sapma, en yüksek-en düşük puan, medyan)
5. sınıf öğrencilerinin: Dijital ayak izi farkındalıkları cinsiyete, cep telefonuna sahip olma durumuna göre ve bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumuna göre farklılaşmakta mıdır? Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları cinsiyete, cep telefonuna sahip olma durumuna göre ve bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumuna göre farklılaşmakta mıdır? İnternete yönelik tutumları cinsiyete, cep telefonuna sahip olma durumuna göre ve bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?	Bağımsız örneklem t testi
5. sınıf öğrencilerinin: Dijital ayak izi farkındalıkları ile günlük telefon kullanım süresi, bilgisayar-tablet kullanım süresi, çevrimiçi oyunda geçirilen zaman, internette geçirilen zaman, sosyal medyada geçirilen zaman ve teknolojik yeterlilik düzeyi arasında nasıl bir ilişki vardır? Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ile günlük telefon kullanım süresi, bilgisayar-tablet kullanım süresi, çevrimiçi oyunda geçirilen zaman, internette geçirilen zaman, sosyal medyada geçirilen zaman ve teknolojik yeterlilik düzeyi arasında nasıl bir ilişki vardır? İnternete yönelik tutumları ile günlük telefon kullanım süresi, bilgisayar-tablet kullanım süresi, çevrimiçi oyunda geçirilen zaman, internette geçirilen zaman, sosyal medyada geçirilen zaman ve teknolojik yeterlilik düzeyi arasında nasıl bir ilişki vardır? 5. sınıf öğrencilerinin: Dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumları arasında nasıl bir ilişki vardır?	Korelasyon Analizi

Çizelge 3.1. (devamı)

5. sınıf öğrencilerinin:	
Dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumları birbirlerini yordamakta mıdır?	Regresyon Analizi

Çizelge 3.2. Demografik değişkenlere ilişkin istatistikler

Demografik Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kız	215	52.6
	Erkek	194	47.4
Cep Telefonu Sahiplik Durumu	Var	122	29.8
	Yok	287	70.2
Bilgisayar/Tablet Sahip Olma Durumu	Var	221	54
	Yok	187	45.7
Teknolojik Cihaz Kullanım Yeterliliği	Çok Düşük-1	24	5.9
	2	59	14.4
	3	178	43.5
	4	72	17.6
	Çok Yüksek-5	76	18.6

Çizelge 3.2'de demografik değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler yer almaktadır. Çalışmaya 215'i kız (%52.6) ve 194'ü erkek (%47.4) olmak üzere toplam 409 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerden cep telefonuna sahip olan öğrenci sayısı 122 (%29.8), cep telefonu bulunmayan öğrenci sayısı 287 (%70,2)'dir. Bilgisayar/tablet sahibi olan öğrencilerin sayısı 221 (%54), Bilgisayar/tablet sahibi olmayan öğrencilerin sayısı 187 (%45.7)'dir. Öğrencilerden 76'sı (%18,6) kendini teknolojik cihazların kullanımı konusunda çok yüksek derecede yeterli görürken, 24 öğrenci (%5.6) kendini teknolojik cihazların kullanımı konusunda çok düşük derecede yeterli görmektedir.

Çizelge 3.3. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları. dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumlarına ilişkin normallik testi

	Kolmogorov-Smirnov				
	İstatistik	sd	p	Çarpıklık	Basıklık
Kişisel Bilgi Paylaşımı Ve Online Oyun	0.197	409	.000	-1.040	-0.142
Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme	0.162	409	.000	-0.985	0.673
Dijital Ayak İzi Farkındalığı	0.113	409	.000	-0.122	-1.231
Dijital Ayak İzi Toplam	0.069	409	.000	-0.357	-0.571
Hakkaniyet-Sorumluluk	0.113	409	.000	-0.900	0.436
Merhamet-Dürüstlük	0.117	409	.000	-0.580	-0.322
Mahremiyet-Nezaket	0.101	409	.000	-0.368	-0.167
Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algılar Toplam	0.068	409	.000	-0.576	0.110
İnternetten Hoşlanma	0.067	409	.000	-0.051	-0.564
İnternetin Yararlı Olduğuna İnanma	0.101	409	.000	-0.083	-0.883
İnternet Kullanımı	0.082	409	.000	-0.497	0.171
İnternete Yönelik Tutum Toplam	0.067	409	.000	-0.245	-0.140

Çalışmadan elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini kontrol etmek için Kolmogorov-Smirnov ile çarpıklık ve basıklık test sonuçları başta olmak üzere birden fazla teknik ve grafik kullanılmıştır. Grup büyüklüğünün 50 kişiden fazla olduğu araştırmalarda puanların normalliğe uygun olup olmadığını kontrol etmek için Kolmogorov-Smirnov testi uygulanır (Büyüköztürk, 2016:42). 409 öğrencinin katıldığı analiz sonuçlarına bakıldığında tüm ölçekler ve ölçek alt faktörleri için $p<0,05$ olduğu görülmektedir. Ölçekler ve alt faktörlerine ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin ise -1,5 ile +1,5 arasında olduğu görülmektedir. Kolmogorov-Smirnov test sonucuna göre $p<0,05$ ise normal dağılım göstermediği fakat bu durumda çarpıklık ve basıklık değerlerinin Tabachnick ve Fidell (2013) 'e göre -1,5 ile +1,5 arasında olması halinde verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir. George ve Mallery'e (2010)'a göre de çarpıklık ve basıklık değerinin -2 ile +2 arasında olması verilerin normal dağılım gösterdiğini varsaymak için yeterlidir. Ölçekler ve

alt faktörlerine ait çarpıklık ve basıklık değerlerine, histogram ve yaprak saçıntı grafiklerine bakılarak verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. Ölçek verilerine ait histogram ve yaprak saçıntı grafikleri EK-5, EK-6, EK-7, EK-8, EK-9 ve EK-10'da verilmiştir.

4. BULGULAR

Çalışmanın ilk araştırma sorusuna yanıt aramak için veri toplamakta kullanılan ölçeklerin her birine ait sonuçlar ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Çizelge 4.1'de çalışmada kullanılan her bir ölçeğin alt faktörlerine ve ölçeğin geneline ilişkin betimsel istatistikler sunulmaktadır.

Çizelge 4.1. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutum düzeyleri betimsel istatistikleri

	n	En Düşük	En Yüksek	$\bar{x}$	medyan	Ss
Kişisel Bilgi Paylaşımı ve Online Oyun	409	4	20	15.797	18	4.921
Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme	409	12	40	33.853	36	5.542
Dijital Ayak İzi Farkındalığı	409	6	30	19.337	20	7.516
Dijital Ayak İzi Toplam	409	29	90	68.987	69	13.463
Hakkaniyet-Sorumluluk	409	12	45	35.518	37	7.293
Merhamet-Dürüstlük	409	4	20	15.757	16	3.317
Mahremiyet-Nezaket	409	4	20	14.611	15	3.299
Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algılar Toplam	409	30	85	65.887	67	10.747
İnternetten Hoşlanma	409	6	30	18.004	18	4.991
İnternetin Yararlı Olduğuna İnanma	409	6	30	18.298	18	5.838
İnternet Kullanımı	409	5	25	17.513	18	4.027
İnternete Yönelik Tutum Toplam	409	22	78	53.816	55	9.602

Çizelge 4.1 incelendiğinde toplam puanlar açısından öğrencilerin dijital ayak izi farkındalıklarının 29 ile 90 arasında değiştiği ve ortalamanın 68.987 olduğu görülmüştür. Faktörler açısından incelendiğinde "Kişisel Bilgi Paylaşımı ve Online Oyun" faktörüne ait ortalamanın 15,797, "Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme" faktörüne ait ortalamanın 33,853 ve "Dijital Ayak İzi Farkındalığı" faktörüne ait ortalamanın ise 19,337 olduğu görülmektedir. Bu verilere göre öğrencilerin dijital ayak izi farkındalıklarının orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algı düzeylerine ait toplam puanların 30 ile 85 arasında değiştiği ve ortalamanın 65,887 olduğu görülmektedir. Faktörler açısından incelendiğinde "Hakkaniyet-Sorumluluk" faktörüne ait ortalamanın 35,518, "Merhamet-Dürüstlük" faktörüne ait ortalamanın 15,757 ve "Mahremiyet-Nezaket" faktörüne ait ortalamanın 14,611 olduğu görülmüştür. Sonuçlara göre öğrencilerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algı düzeylerinin orta olduğu ve faktörlere ait ortalamaların da orta olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin internete yönelik tutum toplam puanlarının 22 ile 78 arasında değiştiği ve ortalamanın 53,816 olduğu görülmektedir. Faktörler açısından incelendiğinde "İnternetten Hoşlanma" faktörüne ait ortalamanın 18,004, "İnternetin Yararlı Olduğuna İnanma" faktörüne ait ortalamanın 18,298 ve "İnternet Kullanımı" faktörüne ait ortalamanın 17,513 olduğu görülmektedir. Bu verilere göre öğrencilerin internete yönelik tutum düzeylerinin orta olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.2. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıklarının cinsiyete göre incelenmesi

	Değişken	n	$\bar{x}$	Ss	t	sd	p
Kişisel Bilgi Paylaşımı Ve Online Oyun	Kız	215	16.24	4.68	1.901	391.911	.058
	Erkek	194	15.31	5.14			
Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme	Kız	215	34.39	5.50	2.055	407	**.041***
	Erkek	194	33.26	5.54			
Dijital Ayak İzi Farkındalığı	Kız	215	19.03	7.79	-0.863	407	.389
	Erkek	194	19.68	7.20			
Dijital Ayak İzi Toplam	Kız	215	69.66	13.18	1.057	407	.291
	Erkek	194	68.25	13.76			

*p< .05 Bağımsız Örneklem t Testi

Çizelge 4.2'de 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıklarının cinsiyete göre incelenmesine ilişkin yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir. Sonuçlara bakıldığında kişisel bilgi paylaşımı ve online oyun, dijital ayak izi farkındalığı ve dijital ayak

izi düzeylerinde öğrencilerin cinsiyetlerine bağlı olarak anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir (p> .05). Yapılan analiz sonucunda kişisel bilgi paylaşımından önce düşünme düzeyinde cinsiyete göre kız öğrenciler lehine istatistiki olarak anlamlı farklılık gözlemlenmiştir ($t_{(407)}$=2.055; p<.05). Kız öğrencilerin kişisel bilgi paylaşımından önce düşünme düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.3. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıklarının cep telefonu sahiplik durumuna göre incelenmesi

	Değişken	n	$\bar{x}$	Ss	t	sd	p
Kişisel Bilgi Paylaşımı ve Online Oyun	Evet	122	15,5000	4,62	-0.795	407	0.427
	Hayır	287	15,9233	5,05			
Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme	Evet	122	33,6557	5,76	-0.470	407	0.639
	Hayır	287	33,9373	5,45			
Dijital Ayak İzi Farkındalığı	Evet	122	19,5410	7,45	0.357	407	0.721
	Hayır	287	19,2509	7,56			
Dijital Ayak İzi Toplam	Evet	122	68,6967	13,63	-0.285	407	0.776
	Hayır	287	69,1115	13,42			

*p< .05 Bağımsız Örneklem t Testi

Çizelge 4.3'te 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıklarının cep telefonuna sahip olma durumuna göre incelenmesine ilişkin yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir. Yapılan analiz sonucunda dijital ayak izi farkındalığı alt boyutuna ait ortalamanın cep telefonuna sahip olan öğrencilerde daha yüksek; kişisel bilgi paylaşımı ve online oyun, kişisel bilgi paylaşımından önce düşünme ve dijital ayak izi toplam puan ortalamalarının ise cep telefonuna sahip olan öğrencilerde daha düşük olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda dijital ayak izine ait toplam puanlarda ve alt boyutlarda öğrencilerin cep telefonuna sahip olma durumuna göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir (p> .05).

Çizelge 4.4. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıklarının bilgisayar ve/veya tablete sahiplik durumuna göre incelenmesi

	Değişken	n	$\bar{x}$	Ss	t	sd	p
Kişisel Bilgi Paylaşımı ve Online Oyun	Evet	221	16,1538	4,54	1.455	369.768	0.146
	Hayır	187	15,4385	5,27			
Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme	Evet	221	34,0995	5,23	0.900	375.461	0.368
	Hayır	187	33,5989	5,89			
Dijital Ayak İzi Farkındalığı	Evet	221	19,4389	7,33	0.230	406	0.819
	Hayır	187	19,2674	7,74			
Dijital Ayak İzi Toplam	Evet	221	69,6923	12,57	1.042	406	0.298
	Hayır	187	68,3048	14,34			

*p< .05 Bağımsız Örneklem t Testi

Çizelge 4.4'te 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıklarının bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumuna göre incelenmesine ilişkin yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir. Yapılan analiz sonucunda dijital ayak izi farkındalıklarına ait toplam puanlarda ve alt boyutlarında bilgisayar ve/veya tablete sahip olan kız öğrencilerin ortalamalarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Fakat bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumuna göre kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir (p> .05).

Çizelge 4.5. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarının cinsiyete göre incelenmesi

	Değişken	n	$\bar{x}$	Ss	t	sd	p
Hakkaniyet-Sorumluluk	Kız	215	35,7488	7,12	0.672	407	.502
	Erkek	194	35,2629	7,49			
Merhamet-Dürüstlük	Kız	215	15,8837	3,33	0.807	407	.420
	Erkek	194	15,6186	3,30			
Mahremiyet-Nezaket	Kız	215	14,7023	3,11	0.584	387.776	.560
	Erkek	194	14,5103	3,51			

Çizelge 4.5. (devamı)

Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algılar Toplam	Kız	215	66,3349	10,55	0.886	407	.376
	Erkek	194	65,3918	10,96			

*p< .05, Bağımsız Örneklem t Testi

Çizelge 4.5'te 5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarının cinsiyete göre incelenmesine ilişkin yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir. Yapılan analiz sonucunda dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılara ait toplam puanlarda ve alt boyutlarında cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık görülmemiştir(p> .05).

Çizelge 4.6. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarının cep telefonuna sahip olma durumuna göre incelenmesi

	Değişken	n	$\bar{x}$	Ss	t	sd	p
Hakkaniyet-Sorumluluk	Evet	122	36,2459	6,92	1.317	407	.189
	Hayır	287	35,2091	7,44			
Merhamet-Dürüstlük	Evet	122	15,6230	3,48	-.536	407	.592
	Hayır	287	15,8153	3,25			
Mahremiyet-Nezaket	Evet	122	14,9836	3,28	1.490	407	.137
	Hayır	287	14,4530	3,30			
Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algılar Toplam	Evet	122	66,8525	10,15	1.184	407	.237
	Hayır	287	65,4774	10,98			

*p< .05, Bağımsız Örneklem t Testi

Çizelge 4.6'da 5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarının cep telefonuna sahip olma durumuna göre incelenmesine ilişkin yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir. Yapılan analiz sonucunda dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılara ait toplam puanlarda ve alt boyutlarında cep telefonuna sahip olan öğrenciler ile cep telefonuna sahip olmayan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir(p> .05).

Çizelge 4.7. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarının bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumuna göre incelenmesi

	Değişken	n	x̄	Ss	t	sd	p
Hakkaniyet-Sorumluluk	Evet	221	36,1493	6,55	1,875	357.886	.062
	Hayır	187	34,7701	8,05			
Merhamet-Dürüstlük	Evet	221	15,8507	3,21	,616	406	.538
	Hayır	187	15,6471	3,46			
Mahremiyet-Nezaket	Evet	221	14,6244	3,13	,078	406	.938
	Hayır	187	14,5989	3,50			
Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algılar Toplam	Evet	221	66,6244	9,61	1,480	355.340	.140
	Hayır	187	65,0160	11,95			

*p< .05, Bağımsız Örneklem t Testi

Çizelge 4.7'de 5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarının bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumuna göre incelenmesine ilişkin yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir. Yapılan analiz sonucunda dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılara ait toplam puanlarda ve alt boyutlarında bilgisayar ve/veya tablete sahip olan öğrenciler ile bilgisayar ve/veya tablete sahip olmayan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir(p> .05).

Çizelge 4.8. 5. sınıf öğrencilerinin internete yönelik tutumlarının cinsiyete göre incelenmesi

	Değişken	n	x̄	Ss	t	sd	p
İnternetten Hoşlanma	Kız	215	17,6326	4,94	-1,591	407	.112
	Erkek	194	18,4175	5,03			
İnternetin Yararlı Olduğuna İnanma	Kız	215	18,1116	5,90	-0,680	407	.497
	Erkek	194	18,5052	5,78			
İnternet Kullanımı	Kız	215	17,2512	3,98	-1,388	407	.166
	Erkek	194	17,8041	4,07			
İnternete Yönelik Tutum	Kız	215	52,9953	9,00	-1,826	407	.069
	Erkek	194	54,7268	10,18			

*p< .05, Bağımsız Örneklem t Testi

Çizelge 4.8'de 5. sınıf öğrencilerinin internete yönelik tutumlarının cinsiyete göre incelenmesine ilişkin yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir. Yapılan analiz

sonucunda internete yönelik tutuma ait toplam puanlarda ve alt boyutlarında cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık görülmemiştir (p> .05).

Çizelge 4.9. 5. sınıf öğrencilerinin internete yönelik tutumlarının cep telefonuna sahip olma durumuna göre incelenmesi

	Değişken	n	$\bar{x}$	Ss	t	sd	p
İnternetten Hoşlanma	Evet	122	18,6475	5,21	1,702	407	.090
	Hayır	287	17,7317	4,88			
İnternetin Yararlı Olduğuna İnanma	Evet	122	18,2541	5,88	-0,100	407	.921
	Hayır	287	18,3171	5,83			
İnternet Kullanımı	Evet	122	17,5492	4,00	0,117	407	.907
	Hayır	287	17,4983	4,05			
İnternete Yönelik Tutum	Evet	122	54,4508	10,75	0,814	197,905	.417
	Hayır	287	53,5470	9,08			

*p< .05, Bağımsız Örneklem t Testi

Çizelge 4.9'da 5. sınıf öğrencilerinin internete yönelik tutumlarının cep telefonuna sahip olma durumlarına göre incelenmesine ilişkin yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir. Yapılan analiz sonucunda internete yönelik tutuma ait toplam puanlarda ve alt boyutlarında cep telefonuna sahip olan ve cep telefonuna sahip olmayan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir (p> .05).

Çizelge 4.10. 5. sınıf öğrencilerinin internete yönelik tutumlarının bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumuna göre incelenmesi

	Değişken	n	$\bar{x}$	Ss	t	sd	p
İnternetten Hoşlanma	Evet	221	18,2670	5,02	1,099	406	.272
	Hayır	187	17,7219	4,95			
İnternetin Yararlı Olduğuna İnanma	Evet	221	18,4118	5,49	0,329	375	.742
	Hayır	187	18,2193	6,21			
İnternet Kullanımı	Evet	221	17,8733	3,63	1,915	359	.056
	Hayır	187	17,0963	4,43			
İnternete Yönelik Tutum	Evet	221	54,5520	8,77	1,572	365,012	.117
	Hayır	187	53,0374	10,42			

*p< .05, Bağımsız Örneklem t Testi

Çizelge 4.10'da 5. sınıf öğrencilerinin internete yönelik tutumlarının bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumuna göre incelenmesine ilişkin yapılan bağımsız örneklem t testi

sonuçları verilmiştir. Yapılan analiz sonucunda internete yönelik tutuma ait toplam puanlarda ve alt boyutlarında bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumlarına göre öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir (p> .05).

Çizelge 4.11. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları ile günlük internette geçirilen süre, telefonda geçirilen süre, bilgisayar-tablet kullanım süresi, çevrimiçi oyunda geçirilen süre, sosyal medyada geçirilen süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi

		Kişisel Bilgi Paylaşımı ve Online Oyun	Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme	Dijital Ayak İzi Farkındalığı	Dijital Ayak İzi
Günlük internette geçirilen süre	r	-0,058	-,122**	0,010	-0,066
	p	.122	.007	.419	.093
Günlük telefonda geçirilen süre	r	-0,015	-,171**	-0,054	-,106*
	p	.383	.000	.136	.016
Günlük bilgisayar-tablet kullanım süresi	r	-0,056	-,192**	-0,024	-,113*
	p	.130	.000	.312	.011
Günlük çevrimiçi oyunda geçirilen süre	r	-,084*	-,291**	-,082*	-,196**
	p	.045	.000	.049	.000
Günlük sosyal medyada geçirilen süre	r	-0,076	-,214**	-0,026	-,131**
	p	.063	.000	.297	.004
Teknolojik yeterlilik düzeyi	r	-0,009	-,096*	-0,004	-0,045
	p	.431	.026	.466	.181

*p< .05 **p<.01 Pearson Korelasyon Testi

İki sürekli değişkenin birlikte normal dağılım gösterdiği durumlarda iki değişken arasındaki ilişkiyi ölçmek için Pearson Korelasyon Testi uygulanır ve r değerinin .00 ile.30 arasında ise düşük, .30 ile .70 arasında ise orta ve .70 ile 1.00 arasında ise yüksek bir ilişki olduğu söylenebilir (Büyüköztürk, 2016:32).

Günlük çevrimiçi oyunda geçirilen süre ile kişisel bilgi paylaşımı ve online oyun boyutu arasında negatif yönlü anlamlı düşük bir ilişki (r= -.084, p<.05) vardır.

Günlük internette geçirilen süre (r=-.122), telefonda geçirilen süre (r=-.171), bilgisayar-tablet kullanım süresi(r=-.192), çevrimiçi oyunda geçirilen süre (r=-.291), sosyal medyada geçirilen süre (r=-.214) ile kişisel bilgi paylaşımından önce düşünme boyutu arasında negatif yönlü anlamlı (p<.01) düşük bir ilişki vardır. Teknolojik yeterlilik düzeyi (r=-.096) ile kişisel

bilgi paylaşımından önce düşünme boyutu arasında negatif yönlü anlamlı (p<.01) düşük bir ilişki vardır.

Günlük çevrimiçi oyunda geçirilen süre ile dijital ayak izi farkındalığı boyutu arasında negatif yönlü, anlamlı, düşük (r= -.082, p<.05) bir ilişki vardır.

Günlük telefonda geçirilen süre (r=-.106, p<.05), bilgisayar-tablet kullanım süresi (r=-.113, p<.05), çevrimiçi oyunda geçirilen süre (r=-.196, p<.01) ve sosyal medyada geçirilen süre (r=-.131, p<.01) ile dijital ayak izi toplam puanları arasında negatif yönlü anlamlı düşük bir ilişki vardır.

Çizelge 4.12. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ile günlük internette geçirilen süre, telefonda geçirilen süre, bilgisayar-tablet kullanım süresi, çevrimiçi oyunda geçirilen süre, sosyal medyada geçirilen süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi

		Hakkaniyet-Sorumluluk	Merhamet-Dürüstlük	Mahremiyet-Nezaket	Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algılar
Günlük internette geçirilen süre	r	-0,074	-,110*	-,083*	-,110*
	p	.067	.013	.047	.013
Günlük telefonda geçirilen süre	r	-0,058	-,131**	-0,022	-,087*
	p	0,120	0,004	0,325	.040
Günlük bilgisayar-tablet kullanım süresi	r	-0,006	-0,051	-0,011	-0,023
	p	.452	.152	.410	.320
Günlük çevrimiçi oyunda geçirilen süre	r	-,154**	-,140**	-0,032	-,158**
	p	.001	.002	.258	.001
Günlük sosyal medyada geçirilen süre	r	-0,052	-,112*	0,031	-0,061
	p	.145	.012	.267	.110
Teknolojik yeterlilik düzeyi	r	-0,030	-0,023	0,092*	0,001
	p	.272	.320	.031	.493

*p< .05 **p<.01 Pearson Korelasyon Testi

Günlük çevrimiçi oyunda geçirilen süre ile hakkaniyet-sorumluluk boyutu arasında negatif yönlü anlamlı düşük bir ilişki (r= -.154, p<.01) vardır.

Günlük internette geçirilen süre (r=-.110, p<.05), telefonda geçirilen süre (r=-.131, p<.01), çevrimiçi oyunda geçirilen süre (r=-.140, p<.01) ve sosyal medyada geçirilen süre (r=-.112, p<.05) ile merhamet-dürüstlük boyutu arasında negatif yönlü anlamlı düşük bir ilişki vardır.

Günlük internette geçirilen süre ile mahremiyet-nezaket boyutu arasında negatif yönlü anlamlı düşük bir ilişki (r=-.083, p<.05) vardır. Teknolojik yeterlilik düzeyi ile mahremiyet-nezaket boyutu arasında negatif yönlü anlamlı düşük bir ilişki (r= .092, p<.05) vardır.

Günlük internette geçirilen süre (r=-.110, p<.05), telefonda geçirilen süre (r=-.087, p<.05) ve çevrimiçi oyunda geçirilen süre (r=-.158, p<.01) ile dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar toplam puanı arasında negatif yönlü anlamlı düşük bir ilişki vardır.

Çizelge 4.13. 5. sınıf öğrencilerinin internete yönelik tutumları ile günlük internette geçirilen süre, telefonda geçirilen süre, bilgisayar-tablet kullanım süresi, çevrimiçi oyunda geçirilen süre, sosyal medyada geçirilen süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi

		İnternetten Hoşlanma	İnternetin Yararlı Olduğuna İnanma	İnternet Kullanımı	İnternete Yönelik Tutum
Günlük internette geçirilen süre	r	,173**	0,051	,168**	,192**
	p	.000	.150	.000	.000
Günlük telefonda geçirilen süre	r	,179**	-0,019	0,076	,113*
	p	.000	.359	.064	.011
Günlük bilgisayar-tablet kullanım süresi	r	,190**	0,023	,164**	,181**
	p	.000	.325	.000	.000
Günlük çevrimiçi oyunda geçirilen süre	r	,172**	-0,040	,092*	,103*
	p	.000	.208	.032	.018
Günlük sosyal medyada geçirilen süre	r	,202**	-0,040	,146**	,143**
	p	.000	.213	.002	.002
Teknolojik yeterlilik düzeyi	r	,152**	0,030	,163**	,166**
	p	.001	.272	.000	.000

*p< .05 **p<.01 Pearson Korelasyon Testi

Günlük internette geçirilen süre (r=.173), telefonda geçirilen süre(r=.179), bilgisayar-tablet kullanım süresi (r=.190), çevrimiçi oyunda geçirilen süre(r=.172), sosyal medyada geçirilen süre (r=.202) ve teknolojik yeterlilik düzeyi (r=.152) ile internetten hoşlanma boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı düşük bir ilişki vardır (p<.01).

Günlük internette geçirilen süre (r=.168, p<.01), bilgisayar-tablet kullanım süresi (r=.164, p<.01), çevrimiçi oyunda geçirilen süre (r=.092,p<.05), sosyal medyada geçirilen süre (r=.146, p<.01) ve teknolojik yeterlilik düzeyi (r=163,p<.01) ile internet kullanımı boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı düşük bir ilişki vardır.

Günlük internette geçirilen süre (r=.192, p<.01), telefonda geçirilen süre (r=.113, p<.05), bilgisayar-tablet kullanım süresi (r=.181, p<.01), çevrimiçi oyunda geçirilen süre (r=.103, p<.05), sosyal medyada geçirilen süre (r=.143, p<.01) ve teknolojik yeterlilik düzeyi (r=.166,p<.01) ile internete yönelik tutum toplam puanı arasında pozitif yönlü anlamlı düşük bir ilişki vardır.

Çizelge 4.14. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi

Ölçekler		Kişisel Bilgi Paylaşımı Ve Online Oyun	Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme	Dijital Ayak İzi Farkındalığı	Dijital Ayak İzi	Hakkaniyet-Sorumluluk	Merhamet-Dürüstlük	Mahremiyet-Nezaket	Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algılar	İnternetten Hoşlanma	İnternetin Yararlı Olduğuna İnanma	İnternet Kullanımı	İnternete Yönelik Tutum
Kişisel Bilgi Paylaşımı Ve Online Oyun	r	-	,485**	,257**	,708**	,177**	0,090	0,066	,168**	-0,067	,461**	0,019	,254**
	p		0,000	0,000	0,000	0,000	0,069	0,180	0,001	0,176	0,000	0,700	0,000
Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme	r		-	,293**	,752**	,345**	,263**	0,094	,344**	-,181**	,329**	-0,022	0,097
	p			0,000	0,000	0,000	0,000	0,057	0,000	0,000	0,000	0,659	0,051
Dijital Ayak İzi Farkındalığı	r			-	,773**	,228**	0,078	0,089	,206**	-0,012	,821**	0,036	,508**
	p				0,000	0,000	0,114	0,071	0,000	0,810	0,000	0,472	0,000
Dijital Ayak İzi	r				-	,334**	,185**	,113*	,318**	-,106*	,762**	0,018	,416**
	p					0,000	0,000	0,022	0,000	0,032	0,000	0,718	0,000
Hakkaniyet-Sorumluluk	r					-	,275**	,471**	,908**	0,042	,170**	,153**	,190**
	p						0,000	0,000	0,000	0,396	0,001	0,002	0,000

Çizelge 4.14. (devamı)

Merhamet-Dürüstlük	r	-	,204**	,558**	-,162**	-0,009	-0,066	-,118*
	p		0,000	0,000	0,001	0,851	0,181	0,017
Mahremiyet-Nezaket	r		-	,690**	,108*	0,050	,115*	,135**
	p			0,000	0,029	0,310	0,020	0,006
Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algılar	r			-	0,012	,128**	,119*	,134**
	p				0,814	0,010	0,016	0,007
İnternetten Hoşlanma	r				-	0,004	,387**	,684**
	p					0,941	0,000	0,000
İnternetin Yararlı Olduğuna İnanma	r					-	0,026	,621**
	p						0,597	0,000
İnternet Kullanımı	r						-	,636**
	p							0,000
İnternete Yönelik Tutum	r							-
	p							

*p< .05 **p<.01 Pearson Korelasyon Testi

Çizelge 4.14'te öğrencilerin ölçekler ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki ilişki yer almaktadır. Ölçekler ve alt boyutları için yapılan analiz sonucu ölçekler ve alt boyutlarının normal dağılım gösterdiği varsayıldığı için Pearson Korelasyon Testi yapılmıştır.

Yapılan test sonucunda kişisel bilgi paylaşımı ve online oyun ile internetin yararlı olduğuna inanma boyutu arasında pozitif yönde orta düzeyde istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (r= .461, p<.01). Kişisel bilgi paylaşımı ve online oyun ile dijital ayak izi farkındalığı boyutu (r=.257, p<.01), hakkaniyet-sorumluluk boyutu (r=.177, p<.01), dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar toplam puanı (r=.168, p<.01) ve internete yönelik tutum toplam puanı (r=.254, p<.01) arasında pozitif yönde düşük düzeyde istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Kişisel bilgi paylaşımından önce düşünme boyutu ile internetten hoşlanma boyutu arasında (r=-.181, p<.01) negatif yönde düşük düzeyde; dijital ayak izi farkındalığı boyutu (r=.293, p<.01) ve merhamet-dürüstlük boyutu (r=.263, p<.01) arasında pozitif yönde düşük düzeyde istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Kişisel bilgi paylaşımından önce düşünme boyutu ile hakkaniyet-sorumluluk boyutu (r=.345, p<.01), dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar toplam puanı (r=.344, p<.01) ve internetin yararlı olduğuna inanma

boyutu (r=.329, p<.01) arasında pozitif yönde orta düzeyde istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Dijital ayak izi farkındalığı boyutu ile hakkaniyet-sorumluluk boyutu (r=.228, p<.01) ve dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar toplam puanı (r=.206, p<.01) arasında pozitif yönde düşük düzeyde istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Dijital ayak izi farkındalığı boyutu ile internete yönelik tutum toplam puanı (r=.508, p<.01) arasında pozitif yönde orta düzeyde; internetin yararlı olduğuna inanma boyutu (r=.821, p<.01) arasında pozitif yönde yüksek düzeyde istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Dijital ayak izi toplam puanı ile merhamet-dürüstlük boyutu (r=.185, p<.01), mahremiyet-nezaket boyutu (r=.113, p<.05) arasında pozitif yönde düşük düzeyde; internetten hoşlanma boyutu (r=-.106, p<.05) arasında negatif yönde düşük düzeyde istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Dijital ayak izi toplam puanı ile hakkaniyet-sorumluluk boyutu (r=.334, p<.01), dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar toplam puanı (r=.416, p<.01) ve internete yönelik tutum toplam puanı (r=.416, p<.01) arasında pozitif yönde orta düzeyde istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Dijital ayak izi toplam puanı ile internetin yararlı olduğuna inanma boyutu (r=.762, p<.01) arasında pozitif yönde yüksek düzeyde istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Hakkaniyet-sorumluluk boyutu ile merhamet-dürüstlük boyutu (r=.275, p<.01), internetin yararlı olduğuna inanma boyutu (r=.170, p<.01), internet kullanımı boyutu (r=.153, p<.01) ve internete yönelik tutum toplam puanı (r=.190, p<.01) arasında pozitif yönde düşük düzeyde istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Hakkaniyet-sorumluluk boyutu ile mahremiyet-nezaket boyutu (r=.471, p<.01) arasında pozitif yönde orta düzeyde istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Merhamet-dürüstlük boyutu ile mahremiyet-nezaket boyutu (r=.204, p<.01) arasında pozitif yönde düşük düzeyde; internette hoşlanma boyutu (r=-162, p<.01) ve internete yönelik tutum toplam puanı (r=-118, p<.01) arasında negatif yönde düşük düzeyde istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Mahremiyet-nezaket boyutu ile internette hoşlanma boyutu (r=.108, p<.05), internet kullanımı boyutu (r=.115, p<.05) ve internete yönelik tutum toplam puanı (r=.135, p<.01) arasında pozitif yönde düşük düzeyde istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar toplam puanı ile internetin yararlı olduğuna inanma boyutu (r=.128, p<.01), internet kullanımı boyutu (r=.119, p<.05) ve internete yönelik tutum toplam puanı (r=.134, p<.01) arasında pozitif yönde düşük düzeyde istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

İnternette hoşlanma boyutu ile internet kullanımı boyutu arasında pozitif yönde orta düzeyde istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (r=.387, p<.01).

Çizelge 4.15. Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar ve internete yönelik tutumun birlikte dijital ayak izi farkındalığı üzerindeki yordayıcı etkisi

Değişken	B	Standart Hata$_{ß}$	ß	T	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	18,240	4,573		3,988	,000		
Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algılar	,335	,055	,267	6,137	,000	,318	,291
İnternete Yönelik Tutum	,533	,061	,380	8,724	,000	,416	,397

R^2=0.239 , F(2,406)=65,212 p=0.000
dijital ayak izi=18.240+dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar*0.335+internete yönelik tutum*0.533
Bağımlı Değişken=Dijital ayak izi

Çizelge 4.15'te dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar ve internete yönelik tutumun birlikte dijital ayak izi farkındalığı üzerindeki yordayıcı rolü incelenmiştir. Dijital ayak izi farkındalığı toplam değişiminin %23,9'u ($R^2_{adjusted}$ =.239) dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar ve internete yönelik tutum ile açıklanmaktadır. Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıların ve internete yönelik tutumun dijital ayak izi farkındalığı üzerinde etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır (p< .05). Kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır ($F_{(2,406)}$=65,212, p<.05). Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar (ß=.267, t(406)=6.137,p<.001) ve internete yönelik tutum (ß=.380, t(406)=8.724,p<.001) dijital ayak izi farkındalığı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı role sahiptir.

Çizelge 4.16. Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar ve dijital ayak izi farkındalığının internete yönelik tutum üzerindeki yordayıcı etkisi

Değişken	B	Standart Hataß	ß	T	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	33,287	3,058		10,885	,000		
Dijital Ayak İzi	,296	,034	,415	8,724	,000	,416	,397
Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algılar	,001	,043	,002	,033	,974	,134	,002

R^2=0.169 F(2,406)=42,446 p=0.000
internete yönelik tutum=33.287+dijital ayak izi*0.296+dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar*0.001
Bağımlı Değişken= internete yönelik tutum

Çizelge 4.16'da dijital ayak izi farkındalığı ve dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıların birlikte internete yönelik tutum üzerindeki yordayıcı rolü incelenmiştir. Kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır ($F_{(2,406)}$=42,446, p<.05). İnternete yönelik tutum toplam değişiminin %16,9'u ($R^2_{adjusted}$ =.169) dijital ayak izi farkındalığı ve dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar ile açıklanmaktadır. Dijital ayak izi internete yönelik tutumu olumlu ve anlamlı olarak yordamaktadır (ß=.415, t(406)= 8.724 ,p<.05). Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar internete yönelik tutumun istatistiki olarak anlamlı bir yordayıcısı değildir (ß=.002, t(406)=.033,p>.05)

Çizelge 4.17. Dijital ayak izi farkındalığı ve internete yönelik tutumun birlikte dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar üzerindeki yordayıcı etkisi

	B	Standart Hataß	ß	T	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	48,301	3,271		14,767	,000		
Dijital Ayak İzi	,253	,041	,317	6,137	,000	,318	,291
İnternete Yönelik Tutum	,002	,058	,002	,033	,974	,134	,002

R^2=0.097 $F_{(2,406)}$=22,870 p=0.000
dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar=48.301+internete yönelik tutum*0.002+dijital ayak izi*0.253
Bağımlı Değişken=Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar

Çizelge 4.17'de internete yönelik tutum ve dijital ayak izi farkındalığının birlikte dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar üzerindeki yordayıcı rolü incelenmiştir. Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıların toplam değişiminin %9.7'si ($R^2_{adjusted}$ =.097) internete yönelik tutum ve dijital ayak izi farkındalığı ile açıklanmaktadır. Kurulan

regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır ($F_{(2,406)}$=22,870, p<.05). Dijital ayak izinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar üzerinde etkisi istatistiksel olarak anlamlı (ß=.317, t(406)=6.137,p<.001) iken internete yönelik tutum değişkeninin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar üzerinde etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir (ß=.002, t(406)=.033,p>.05).

5. TARTIŞMA

5. sınıf öğrencilerine uygulanan dijital ayak izi ölçeğine ait verilere göre "Kişisel Bilgi Paylaşımı ve Online Oyun" ve "Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme" faktörlerine ait ortalamaların yüksek, "Dijital Ayak İzi Farkındalığı" faktörüne ve "Dijital Ayak İzi Toplam" puanına ait ortalamanın orta olduğu görülmüştür. Çalışma sonuçlarından farklı olarak Buchanan ve diğerleri (2017) çalışmalarında 10-12 yaş arası çocukların dijital ayak izi farkındalıklarının yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu farklılığın oluşmasında çalışmasının yapıldığı zaman ve örneklemin bulunduğu çevre etkili olabilir. Sürmelioğlu ve Seferoğlu (2019), Kumar ve Raj (2020), Açmacı Afyon (2022) çalışmalarına göre yükseköğretim öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıklarının yüksek olduğunu söylemektedir. Taş ve Bülbül (2021) 19-22 yaş arasındaki bireylerin, Koçyiğit ve Özkul (2023) 18-55 yaş arasındaki bireylerin dijital ayak izi farkındalıklarının yüksek olduğunu söylemektedir. Bu çalışmalardaki sonuçların farklı olmasının sebebinin çalışma gruplarındaki yaş aralığı olabileceği düşünülmektedir. Sevilen (2023) ve Yılmaz (2024) yaptıkları çalışmalar sonucunda Y kuşağının dijital ayak izi farkındalığının Z kuşağına oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Karal ve Kaçmaz (2023) lise öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalığının orta, Vervier ve diğerleri (2017) ve Elçiçek (2025) bireylerin dijital ayak izi farkındalığının düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tüm bu sonuçlara bakıldığında çalışmanın yapıldığı zaman, çalışma grubu ve sahip olunan imkanların sonuçları etkilemiş olabileceği düşünülmektedir.

5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algı düzeylerinin orta olduğu ve faktörler açısından incelendiğinde "Hakkaniyet-Sorumluluk" ve "Merhamet-Dürüstlük" faktörlerine ait ortalamaların yüksek olduğu; "Mahremiyet-Nezaket" faktörüne ait ortalamanın orta düzeyde olduğu görülmüştür. Altınsoy ve Boyraz (2024) ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmada bu çalışma ile benzer şekilde öğrencilerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algı düzeylerinin orta olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kovancı (2021) çalışmasında ortaokul öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarını toplam puan ve faktörler açısından incelediğinde yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer bir sonuç olarak Kana (2023) çalışmasında ortaokul öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öztürk (2023) yaptığı çalışma sonucunda öğrencilerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarının toplam

puanlar yönünden yüksek, “Hakkaniyet-Sorumluluk” faktörü için yüksek, “Merhamet-Dürüstlük” faktörü için orta ve “Mahremiyet-Nezaket” faktörü için yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar ile çalışmamıza ait sonuçların tutarlı olduğu ve 5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere uygun davranışlar sergilemeleri gerektiğinin farkında oldukları söylenebilir.

Öğrencilerin internete yönelik tutum toplam puanlarının orta olduğu görülmektedir. Faktörler açısından incelendiğinde “İnternetten Hoşlanma”, “İnternetin Yararlı Olduğuna İnanma” ve “İnternet Kullanımı” faktörleri için orta düzeyde olduğu görülmüştür. Bu verilere göre öğrencilerin internete yönelik tutum düzeylerinin orta olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde genel olarak internete yönelik tutumun farklı değişkenler açısından değişimi üzerinde durulduğu görülmüştür (Bahar vd., 2010; Demirci, 2006; Joyce ve Kirakowski, 2013; Sargın, 2013; Tavşancıl ve Keser, 2001; Tekerek vd. 2012; Tsai vd., 2001; Yıldırım ve Bahar, 2008).

5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları cinsiyete göre karşılaştırıldığında cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Faktörler açısından incelendiğinde ise “Kişisel Bilgi Paylaşımı ve Online Oyun” ve “Dijital Ayak İzi Farkındalığı” faktörlerinde cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık görülmemiştir. “Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme” faktörüne ait puanlara bakıldığında kız öğrencilerin ortalamasının erkek öğrencilerden yüksek olduğu görülmüştür. Çalışmanın sonucu ile uyumlu olarak; Sürmelioğlu ve Seferoğlu (2019) yükseköğretim öğrencilerinin, Taş ve Bülbül (2021), 19-22 yaş aralığındaki bireylerin, Yılmaz Soylu ve diğerleri (2021) ortaokul öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıklarında cinsiyete bağlı bir farklılık olmadığını söylemektedir. Buna karşı bu çalışmanın “Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme” faktöründe olduğu gibi dijital ayak izi farkındalığının cinsiyete göre farklılık gösterdiğini söyleyen çalışmalara da ulaşılmıştır. Elçiçek (2025), dijital ayak izi farkındalığının kız öğrenciler lehine anlamlı farklılık gösterdiğini söylemiştir. Koçyiğit ve Özkul (2023) 18-55 yaş arasındaki bireylerde kadınların dijital ayak izi farkındalık düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Karal ve Kaçmaz (2023) lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada, Açmacı Afyon (2022) ve Kumar ve Raj (2020) yükseköğretim öğrencileri ile yaptığı çalışmalarda kız öğrencilerin dijital ayak izi farkındalıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yapılan çalışmalara bakıldığında genellikle büyük yaş grupları üzerinde olduğu ve cinsiyete bağlı farklılığın sebebinin yaş faktörü olabileceği düşünülmektedir. Dijital ayak izi

farkındalığının kızlar lehine anlamlı farklılık göstermesi kızların dijital ortamda paylaşım yaparken daha dikkatli davrandığını göstermektedir.

5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi toplam puanlarına ve alt faktörlere ait puanlara bakıldığında cep telefonuna, bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumlarına göre öğrenciler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Okumuş ve Atılgan (2021), üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada bu çalışma sonuçlarının aksine teknolojik cihaza sahip olma durumu ile dijital okuryazarlık arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulmuştur. Dijital okuryazarlık kişilerin bilişim teknolojilerini öğrenmesi, güvenli, yasal ve ahlaki olarak uygun bir şekilde hayata aktarabilmesidir. Sanal ortamda bırakmış olduğumuz dijital ayak izlerinin farkında olmak ve önlemler alabilmek için bireylerin iyi bir dijital okuryazar olması önem taşımaktadır (Özerbaş ve Kuralbayeva, 2018).

5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları cinsiyete göre karşılaştırıldığında dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılara ait toplam puanların ve "Hakkaniyet-Sorumluluk", "Merhamet-Dürüstlük" ve "Mahremiyet-Nezaket" faktörlerine ait puanların cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür. 5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları cinsiyete göre değişmemektedir. Altınsoy ve Boyraz (2024) ortaokul öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarının cinsiyete bağlı olarak değişmediği fakat anlamlı bir fark olmasa da kız öğrencilerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yapılan çalışma sonucunda dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılara ait toplam puanlar ve alt faktörlere ait puanlara bakıldığında toplam puan ve tüm alt faktörlerde kız öğrencilerin ortalamasının erkek öğrencilerden yüksek olduğu görülmektedir. Bu da konu ile ilgili yapılan önceki çalışmaları destekler niteliktedir. Kovancı (2021) ve Öztürk (2023) çalışmalarında kızlar lehine farklılık olduğunu belirtmişlerdir. Yine Gönen (2024) tez çalışmasında kız öğrencilerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışma sonuçlarının daha önce yapılan çalışma sonuçlarını desteklediği görülmektedir. Bu sonuçlardan hareketle dijital ortamda kızların erkeklere göre ahlaki olarak daha uygun davranışlar sergilediği sonucuna ulaşabiliriz.

5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları cep telefonuna, bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumuna göre karşılaştırıldığında dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılara ait toplam puanlarda ve alt boyutlarında öğrenciler arasında farklılık gözlemlenmemiştir. Metli ve Şirin (2019), ortaokul öğrencileri ile yaptıkları çalışmada bilgisayarı olan öğrenciler ile bilgisayarı olmayan öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ortaokul öğrencilerinin dijital ortamdaki ahlaki değerlere dönük algıları ile siber zorbalık düzeyleri arasında negatif bir ilişki vardır (Gönen ve Korkmaz, 2024). Bu sonuçlardan hareketle çalışmaya ait sonuçların Metli ve Şirin (2019) çalışma sonuçlarını desteklediği söylenebilir.

5. sınıf öğrencilerinin internete yönelik tutumlarının cinsiyete göre incelenmesi sonucunda öğrencilerin internete yönelik tutum toplam puanlarına ve alt faktörlere ait puanlara bakıldığında internete yönelik tutumlarının cinsiyete göre bir farklılık göstermediği görülmüştür. Demirci (2006) çalışmasında 10. Sınıf öğrencilerinin; Yıldırım ve Bahar (2008) üniversite öğrencilerinin; Usta ve diğerleri (2007) sınıf öğretmenliği adaylarının; Joyce ve Kirakowski (2013) bireylerin internete yönelik tutumlarının cinsiyete göre değişmediği sonucuna ulaşmıştır. Bahar ve diğerleri (2010); Tekerek ve diğerleri (2012); Balay ve diğerleri (2015) yaptıkları çalışmalarda öğretmenlerin internete yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılaşmadığını bulmuşlardır. Yavuz (2016) ilköğretim öğrencilerinin internete yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmalara ait sonuçlar yapılan çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu çalışmalara karşı Sargın (2013) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada erkeklerin internete yönelik tutumlarının kızlardan daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bahar ve diğerleri (2009) da öğretmenler ile yaptığı çalışma sonunda internete yönelik tutumun erkek öğretmenler lehine anlamlı farklılık gösterdiğini bulmuştur. Yaptığımız çalışmada da anlamlı bir farklılık olmasa da internete yönelik tutum toplam puanı ve alt faktörlere ait puanlara bakıldığında tamamında erkeklerin ortalamasının kızlardan yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlardan hareketle erkeklerin internette kızlardan daha fazla zaman geçirdiğini ve internette vakit geçirmekten hoşlandığını söyleyebiliriz.

5. sınıf öğrencilerinin internete yönelik tutumları cep telefonuna ve bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumlarına göre karşılaştırıldığında öğrenciler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Tavşancıl ve Keser (2001) üniversite öğrencilerinin; Demirci (2006) 10. sınıf

öğrencilerinin; Yavuz (2016) ilköğretim öğrencilerinin ve Usta ve diğerleri (2007) sınıf öğretmenliği adaylarının internete yönelik tutumlarının kendilerine ait bilgisayarı olan bireyler lehine anlamlı farklılık gösterdiğini belirterek bu çalışma sonuçları ile farklılık göstermektedir. Ulaşılan çalışmalar ile bu çalışmaya ait sonuçların farklı olmasının nedeninin çalışmalar arasındaki zaman ve yaş grubu farkı olabileceği düşünülmektedir. Bu sonuçların yanı sıra Bahar ve diğerleri (2009, 2010) öğretmenler ile yaptığı çalışmalarda bu çalışmanın sonucuna benzer şekilde bilgisayara sahip olan bireyler ile olamayan bireylerin internete yönelik tutumları arasında farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları ile günlük internette, telefonda, bilgisayar ve/veya tablet kullanımında, çevrimiçi oyunda, sosyal medyada geçirdikleri süre, teknolojik yeterlilik düzeyi arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Günlük çevrimiçi oyunda geçirilen süre ile "Kişisel Bilgi Paylaşımı ve Online Oyun" boyutu arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuç doğrultusunda çevrimiçi oyunda fazla zaman geçiren öğrencilerin kişisel bilgi paylaşımına dikkat etmediğini söyleyebiliriz. Günlük internette, telefonda, bilgisayar-tablet kullanımında, çevrimiçi oyunda, sosyal medyada geçirilen süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi ile "Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme" boyutu arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre öğrencilerin teknolojik cihaz, internet, sosyal medya ve çevrimiçi oyunda geçirdikleri zaman arttıkça kişisel bilgilerini paylaşırken daha rahat davrandıkları söylenebilir. Teknolojik cihaz, internet, sosyal medya ve çevrimiçi oyunda daha fazla zaman geçiren öğrencilerin kendisini teknolojinin kullanımı konusunda daha yeterli buldukları sonucuna da ulaşabiliriz. Günlük çevrimiçi oyunda geçirilen süre ile "Dijital Ayak İzi Farkındalığı" boyutu arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuca göre öğrencilerin çevrimiçi oyun oynarken paylaşımlarına ve söylemlerine dikkat etmediklerini söyleyebiliriz. Günlük telefonda geçirilen süre, bilgisayar-tablet kullanım süresi, çevrimiçi oyunda geçirilen süre ve sosyal medyada geçirilen süre ile dijital ayak izi toplam puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu çalışma sonuçları ile benzer olarak Subaşı, Korkmaz ve Çakır (2023); Karal ve Kaçmaz (2023) yaptıkları çalışmalar sonucu internette geçirilen süre ile dijital ayak izi farkındalığı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu söylemiştir. Buna karşı Sürmelioğlu ve Seferoğlu (2019); Yılmaz Soylu ve diğerleri (2021) çalışmalarında dijital ortamda geçirilen sürenin dijital ayak izi farkındalığında değişime neden olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Açmacı Afyon (2022) internet ve bilgisayar ortamında geçirilen zaman ile dijital ayak izi farkındalığı arasında

anlamlı bir sonuç olmadığını söylemiştir. Bu çalışmaların yanı sıra Taş ve Bülbül (2021) katılımcıların internet kullanım süresi ve sosyal medyada geçirilen zaman arttıkça dijital ayak izi farkındalıklarının da arttığını belirtmiştir. Sürmelioğlu ve Seferoğlu (2019) çevrimiçi araçların kullanımı ile ilgili özyeterlilik ile dijital ayak izi farkındalığı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğunu söylerken, Taş ve Bülbül (2021) bilgisayar kullanım yeterliliği ile dijital ayak izi farkındalığı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını söylemektedir. Bu sonuçlar ile yapılan çalışmanın sonuçları arasındaki farkın öğrencilerin internet ve teknolojik cihazları kullandıklarında kendilerini teknolojik olarak yeterli görmelerinden kaynaklanmış olabileceği söylenebilir. Yapılan çalışmaların genellikle lise ve yükseköğretim öğrencileri üzerinde olduğu göz önünde bulundurularak ortaokul öğrencilerine yönelik çalışmaların artması ile bu konu ile ilgili daha tutarlı sonuçlar elde edilebileceği düşünülmektedir.

5. sınıf öğrencilerinin günlük çevrimiçi oyunda geçirdikleri süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi ile "Hakkaniyet-Sorumluluk" boyutu arasında negatif yönlü, anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çevrimiçi oyunların öğrencilerin adalet ve sorumluluk bilincini olumsuz etkilediği söylenebilir. Haberli (2018) sosyal medyada fazla zaman geçiren bireylerin sorumluluklarını aksattığını belirtmiştir. Günlük internette, telefonda, çevrimiçi oyunda ve sosyal medyada geçirilen süre ile "Merhamet-Dürüstlük" boyutu arasında negatif yönlü, anlamlı ve düşük bir ilişki vardır. Bu sonuçtan hareketle öğrencilerin gerçek kimliklerini saklama fırsatı sunan dijital ortamların öğrencilerin daha acımasız olmalarına ve yalan söylemelerine sebep olabileceği söylenebilir. Günlük internette geçirilen süre ile "Mahremiyet- Nezaket" boyutu arasında negatif yönlü anlamlı düşük bir ilişki bulunmuştur. İnternette geçirilen sürenin artması öğrencilerin internet ortamında daha rahat davranmasına, kendine ait bilgileri bu ortamda rahatça paylaşmasına neden olabilir. Teknolojik yeterlilik düzeyi ile "Mahremiyet-Nezaket" boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı düşük bir ilişki bulunmuştur. Günlük internette, telefonda ve çevrimiçi oyunda geçirilen süre ile dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar toplam puanı arasında negatif yönlü anlamlı düşük bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlar ile benzer şekilde Ushakova ve diğerleri (2021) teknolojinin ve internetin aşırı kullanımının değerler üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğunu söylemiştir. Reid ve diğerleri (2016) medya araçlarının (televizyon, bilgisayar, mobil cihazlar ve dijital oyunlar) çocukların davranışlarını olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Altınsoy ve Boyraz (2024) de çevrimiçi ortamda geçirilen süre ile dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bu çalışmalara karşı Öztürk (2023) internet kullanım süresi ile dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar arasında anlamlı bir ilişki olmadığını söylemektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin teknolojik cihazlarda, internette ve çevrimiçi oyunda geçirdikleri süre arttıkça dijital ortamdaki davranışlarında daha rahat davrandıkları, ahlaki değerlere uygun olmayan paylaşımları daha rahat yaptıkları söylenebilir.

5. sınıf öğrencilerinin internette, telefonda, bilgisayar-tablette, çevrimiçi oyunda, sosyal medyada geçirdikleri süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi ile "İnternetten Hoşlanma" boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı düşük bir ilişki olduğu bulunmuştur. Günlük internette, bilgisayar-tablette çevrimiçi oyunda, sosyal medyada geçirilen süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi ile "İnternet Kullanımı" boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı düşük bir ilişki vardır. Günlük internette, telefonda, bilgisayar-tablette, çevrimiçi oyunda, sosyal medyada geçirilen süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi ile internete yönelik tutum toplam puanı arasında pozitif yönlü anlamlı düşük bir ilişki vardır. Usta ve diğerleri (2007) sınıf öğretmenliği adayları ile yaptıkları çalışmada haftalık internet kullanım süresi internete yönelik tutum arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yavuz (2016) ilköğretim öğrencileri ile yaptığı çalışma sonucunda bu çalışma sonuçları ile benzer şekilde bilgisayar ve internet kullanma düzeyleri yüksek olan öğrencilerin internete yönelik tutumlarının da daha olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Ölçekler ve alt faktörleri arasındaki ilişki incelendiğinde yapılan analiz sonucunda;

"Dijital Ayak İzi" toplam puanı ile "Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algılar" toplam puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Elçiçek (2024) , bu çalışma sonucu ile benzer şekilde ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmada bilişim etiği ve dijital ayak izi farkındalığı arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Netiket hakkında farkındalık sahibi olmak ve dijital ortamda görgü kurallarına uygun davranmak dijital ayak izini kontrol edebilmek için önemlidir (Atalay, 2019). Dijital ortamdan bıraktıkları izlerin sonucu hakkında bilgi sahibi olan ve buna göre hareket eden bireylerin dijital ortamda ahlaki olarak uygun davranışlar sergilemesi beklenen bir davranıştır. Bıraktığı izlerin sonuçlarının farkında olamayan bireylerin dijital ortamda daha rahat davranabileceği söylenebilir.
"Dijital Ayak İzi" toplam puanı ile ve "İnternete Yönelik Tutum" toplam puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonucun aksine Subaşı,

Korkmaz ve Çakır (2023); Karal ve Kaçmaz (2023) yaptıkları çalışmalar sonucu internet kullanımı ile dijital ayak izi farkındalığı arasında negatif bir ilişki olduğunu söylemektedir. Açmacı Afyon (2022) ise internet kullanımı ile dijital ayak izi farkındalığı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Alanyazında dijital ayak izi ve internet kullanımı arasında çalışmalar bulunmasına rağmen doğrudan dijital ayak izi ve internete yönelik tutum arasındaki ilişkiye yönelik bir çalışma bulunamamıştır. İnternet kullanımı da internete yönelik tutum ölçeğinin faktörlerinden biri olduğu için dijital ayak izi ile internet kullanımı arasındaki ilişkiye yönelik çalışmalara ait bulgulara yer verilmiştir.

"Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algılar" toplam puanı ile "İnternete Yönelik Tutum" toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Alanyazında doğrudan "Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algılar" ile "İnternete Yönelik Tutum" arasındaki ilişkiye yönelik bir çalışma bulunamamıştır. Ancak Tsai ve diğerleri (2001), Usta ve diğerleri (2007), Balay ve diğerleri (2015) ve Yavuz (2016), internet kullanım süresi ile internete yönelik tutum arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğunu söylemiştir. Mevcut çalışma sonucunda Kovancı (2021)'nın çalışmasında elde sonuç ile benzer olarak internette geçirilen süre ile dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlara karşı Öztürk (2023) internette geçirilen süre ile dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar arasında anlamlı bir ilişki olmadığını söylerken Altınsoy ve Boyraz (2024) çevrimiçi olma süresi ile dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar arasında negatif bir ilişki olduğunu söylemektedir. Öztürk (2023), Altınsoy ve Boyraz (2024)'ın çalışmalarına bakıldığında tüm sınıf düzeylerindeki ortaokul öğrencilerini kapsadığı görülmektedir. Farklı sonuçlara ulaşılması yapılan çalışmaların farklı yaş gruplarını içermesinden kaynaklı olabilir.

Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar ve internete yönelik tutum birlikte dijital ayak izi farkındalığı üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Dijital ayak izi farkındalığındaki değişiminin %23,9'u dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar ve internete yönelik tutum ile açıklanmaktadır. Dijital ayak izi farkındalığı ve dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar birlikte internete yönelik tutum üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. İnternete yönelik tutumdaki değişimin %16,9'u dijital ayak izi farkındalığı ve dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar ile açıklanmaktadır. İnternete yönelik tutum ve dijital ayak izi farkındalığı birlikte dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar üzerinde anlamlı bir etkiye

sahiptir. Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılardaki değişimin %9.7'si internete yönelik tutum ve dijital ayak izi farkındalığı ile açıklanmaktadır.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumları arasındaki ilişkiye yönelik yapılan analizler doğrultusunda elde edilen sonuçlara ve önerilere yere verilmiştir.

6.1.Sonuçlar

Bu çalışmada nicel araştırma desenlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Bu bölümde ise araştırma ile ilgili sonuçlar özetlenmiştir.

- 5. sınıf öğrencilerinin "Dijital Ayak İzi Toplam" puanına ve "Dijital Ayak İzi Farkındalığı" faktörüne ait ortalamalarının orta düzeyde, "Kişisel Bilgi Paylaşımı ve Online Oyun" ve "Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme" faktörlerine ait ortalamalarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- 5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algı düzeylerinin orta olduğu ve faktörler açısından incelendiğinde "Hakkaniyet-Sorumluluk" ve "Merhamet-Dürüstlük" ve faktörlerine ait ortalamalarının yüksek olduğu; "Mahremiyet-Nezaket" faktörüne ait ortalamalarının orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- 5. sınıf öğrencilerinin internete yönelik tutum toplam puanlarının orta olduğu bulunmuştur. "İnternetten Hoşlanma", "İnternetin Yararlı Olduğuna İnanma" ve "İnternet Kullanımı" faktörlerine ait ortalamalarının da toplam puan ile benzer şekilde orta olduğu tespit edilmiştir.

- 5. sınıfta öğrenim gören kız ve erkek öğrencilerin dijital ayak izi farkındalık düzeylerinin benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Faktörler açısından incelendiğinde "Kişisel Bilgi Paylaşımı ve Online Oyun" ve "Dijital Ayak İzi Farkındalığı" faktörlerinde kız ve erkek öğrencilerin dijital ayak izi farkındalık düzeylerinin benzer olduğu, "Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme" faktöründe kız öğrencilerin dijital ayak izi farkındalık düzeylerinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- 5. sınıfta öğrenim gören öğrencilerden cep telefonuna sahip olan ve cep telefonu olmayan öğrencilerin dijital ayak izi farkındalık düzeylerinin benzer olduğu görülmüştür. Bilgisayar ve/veya tableti olan öğrenciler ile olmayan öğrencilerin de dijital ayak izi farkındalık düzeylerinin benzer olduğu görülmüştür. Faktörler açısında incelendiğinde de yine farklılık olmadığı gözlemlenmiştir.

- 5. sınıf öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algı düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. "Hakkaniyet-Sorumluluk", "Merhamet-Dürüstlük" ve "Mahremiyet-Nezaket" faktörlerinde de kız ve erkek öğrenciler arasında farklılık görülmemiştir.

- Cep telefonuna sahip olma durumuna göre bakıldığında 5. sınıfta öğrenim gören öğrencilerden cep telefonuna sahip olan öğrenciler ile cep telefonu olmayan öğrencilerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algı düzeylerinin benzer olduğu görülmüştür. Bilgisayar ve/veya tableti olan öğrenciler ile olmayan öğrenciler arasında da farklılık görülmemiştir. Faktörler açısında incelendiğinde de yine farklılık olmadığı görülmüştür.

- 5. sınıfta öğrenim gören kız ve erkek öğrencilerin internete yönelik tutum düzeylerinin benzer olduğu görülmüştür. "İnternetten Hoşlanma", "İnternetin Yararlı Olduğuna İnanma" ve "İnternet Kullanımı" faktörlerinde de cinsiyete göre farklılık görülmemiştir.

- 5. sınıf öğrencilerinin internete yönelik tutum düzeylerinin cep telefonuna sahip olan öğrenciler ile cep telefonuna sahip olmayan öğrenciler arasında farklılık göstermediği görülmüştür. Faktörler açısında incelendiğinde de bir farklılık görülmemiştir. Öğrencilerinin internete yönelik tutum düzeylerinin bilgisayar ve/veya tablete sahip olma durumuna göre de benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Faktörler açısından incelendiğinde de bilgisayar ve/veya tablete sahip olan öğrenciler ile bilgisayar ve/veya tableti olmayan öğrenciler arasında farklılık görülmemiştir.

- Öğrencilerin günlük çevrimiçi oyunda geçirdikleri zaman ile "Kişisel Bilgi Paylaşımı ve Online Oyun" faktörü arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki vardır. Günlük internette, telefonda, bilgisayar-tablet kullanımında, çevrimiçi oyunda, sosyal medyada geçirilen süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi ile "Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme" faktörü arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır. Günlük çevrimiçi oyunda geçirilen zaman ile "Dijital Ayak İzi Farkındalığı" faktörü arasında negatif

yönlü ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Günlük telefonda, bilgisayar-tablet kullanımında, çevrimiçi oyunda ve sosyal medyada geçirilen zaman ile dijital ayak izi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

- 5. sınıf öğrencilerinin günlük çevrimiçi oyunda geçirdikleri süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi ile "Hakkaniyet-Sorumluluk" boyutu arasında negatif yönlü, anlamlı bir ilişki vardır. Günlük internette, telefonda, çevrimiçi oyunda ve sosyal medyada geçirilen süre ile "Merhamet-Dürüstlük" faktörü arasında negatif yönlü, anlamlı bir ilişki vardır. Günlük internette geçirilen süre ile "Mahremiyet- Nezaket" faktörü arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Teknolojik yeterlilik düzeyi ile "Mahremiyet-Nezaket" faktörü arasında pozitif yönlü anlamlı düşük bir ilişki bulunmuştur. Günlük internette, telefonda ve çevrimiçi oyunda geçirilen süre ile dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar toplam puanı arasında negatif yönlü, anlamlı ve düşük bir ilişki olduğu görülmüştür.

- 5. sınıf öğrencilerinin internette, telefonda, bilgisayar-tablette, çevrimiçi oyunda, sosyal medyada geçirdikleri süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi ile "İnternetten Hoşlanma" faktörü arasında pozitif yönlü, anlamlı bir ilişki vardır. Günlük internette, bilgisayar-tablette çevrimiçi oyunda, sosyal medyada geçirilen süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi ile "İnternet Kullanımı" faktörü arasında pozitif yönlü, anlamlı bir ilişki vardır. Günlük internette, telefonda, bilgisayar-tablette, çevrimiçi oyunda, sosyal medyada geçirilen süre ve teknolojik yeterlilik düzeyi ile internete yönelik tutum toplam puanı arasında pozitif yönlü, anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

- Ölçekler ve alt faktörleri arasındaki ilişki incelendiğinde yapılan analiz sonucunda "Kişisel Bilgi Paylaşımı ve Online Oyun" faktörü ile "İnternetin Yararlı Olduğuna İnanma", "Dijital Ayak İzi Farkındalığı", "Hakkaniyet-Sorumluluk" faktörleri ve "Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algılar", "İnternete Yönelik Tutum" arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. "Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme" faktörü ile "İnternetten Hoşlanma" faktörü arasında negatif yönde; "Dijital Ayak İzi Farkındalığı", "Merhamet-Dürüstlük", "Hakkaniyet-Sorumluluk", "Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algılar", "İnternetin Yararlı olduğuna İnanma" faktörleri ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. "Dijital Ayak İzi Farkındalığı" faktörü ile "Hakkaniyet-Sorumluluk" faktörü, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar toplam puanı, internete yönelik tutum toplam puanı, "İnternetin

Yararlı Olduğuna İnanma" faktörü arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Dijital ayak izi toplam puanı ile "İnternetten Hoşlanma" faktörü arasında negatif yönde; "Merhamet-Dürüstlük", "Mahremiyet-Nezaket", "Hakkaniyet-Sorumluluk", dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar toplam puanı, internete yönelik tutum toplam puanı "İnternetin Yararlı Olduğuna İnanma" faktörü arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. "Hakkaniyet-sorumluluk" faktörü ile "Mahremiyet-Nezaket", "Merhamet-Dürüstlük", "İnternetin Yararlı Olduğuna İnanma", "İnternet Kullanımı" faktörleri ve internete yönelik tutum toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. "Merhamet-Dürüstlük" faktörü ile "Mahremiyet-Nezaket" faktörü arasında pozitif yönde; "İnternette Hoşlanma" faktörü ve internete yönelik tutum toplam puanı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. "Mahremiyet-Nezaket" faktörü ile "İnternette Hoşlanma", "İnternet Kullanımı" faktörleri ve internete yönelik tutum toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar toplam puanı ile "İnternetin Yararlı Olduğuna İnanma", "İnternet Kullanımı" faktörleri ve internete yönelik tutum toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. "İnternetten Hoşlanma" faktörü ile "İnternet Kullanımı" faktörü arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

- Dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar ve internete yönelik tutum değişkenlerinin birlikte dijital ayak izi farkındalığı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu ve iki değişkenin dijital ayak izi farkındalığındaki toplam varyansın %23,9'unu açıklandığı sonucuna ulaşılmıştır.

- Dijital ayak izi farkındalığı ve dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar değişkenlerinin birlikte internete yönelik tutum üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu ve iki değişkenin internete yönelik tutumdaki toplam varyansın %16,9'unu açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

- İnternete yönelik tutum ve dijital ayak izi farkındalığı değişkenlerinin birlikte dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu ve bu iki değişkenin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılardaki toplam varyansın %9.7'sini açıkladığı görülmüştür.

6.2. Öneriler

Bu bölümde 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulgulardan hareketle yapılabilecek çalışmalarla ilgili öneriler yer almaktadır.

- İçinde bulunduğumuz dijital çağda öğrencilerin dijital ortamlarda bıraktıkları izlerin öneminin farkında olmaları önemli bir konudur. Öğrencilerin günlük telefon, bilgisayar/tablet, çevrimiçi oyun ve sosyal medyada geçirdikleri zaman ile dijital ayak izi farkındalıkları arasında negatif yönlü, anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu ortamları daha sık kullanan öğrencilerin dijital ayak izi farkındalıklarının daha düşük olması öğrenciler için olumsuz bir durumdur. Bu nedenle öğrencilerin dijital ayak izi konusu ile ilgili küçük yaştan itibaren bilgi sahibi olmalarını sağlayacak kazanımlar ilkokul seviyesinden itibaren müfredata eklenebilir. Özellikle çevrimiçi oyunlarda çocukların paylaştıkları bilgiler göz önüne alınırsa verilerin gizliliği, dijital ayak izi konuları öğrencilerin küçük yaşta farkında olmaları gereken konulardır.

- Dijital ortamda ahlaki değerler ve merhamet-nezaket konularına yönelik örnekler derslere entegre edilerek öğrencilerin bu konularda farkındalık kazanması sağlanabilir.

- Velilere güvenli internet kullanımı ve internetin faydaları hakkında seminerler verilerek çocuklarını yönlendirmeleri ve interneti doğru şekilde kullanmaları sağlanabilir.

- Çalışmada sonucunda ortaya konan "Kişisel Bilgi Paylaşımından Önce Düşünme" faktöründe kız öğrencilerin ortalamalarının erkeklerden yüksek olduğu görülmüştür." Bulgusundan hareketle, bu durumun olası nedenlerini derinlemesine araştıran bir nitel çalışma gerçekleştirilebilir.

- 5. sınıf öğrencileri ile yapılan bu çalışma diğer yaş grupları ile yapılarak yaş grupları arasındaki farklılıklar da araştırılabilir. Araştırmada kullanılan ölçeklere ait konular ile ilgili 5. sınıf Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi müfredatında kazanımlar bulunduğu göz önüne alınarak bu kazanımlardan öncesinde ve sonrasında ölçeklerin uygulandığı deneysel bir çalışma yapılabilir.

- “5. sınıf Öğrencilerinin Dijital Ayak İzi Farkındalıkları, Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları ve İnternete Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” konusunda ölçekler ve alt boyutlar arasındaki ilişkiyi daha detaylı incelemek için bir yapısal eşitlik çalışması yapılabilir.

- Ailelerin farkındalıklarının, teknolojik cihazları kullanım sıklıklarının, teknolojik yeterliliklerinin ve eğitim durumlarının çocukların dijital ayak izi farkındalıklarını, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılarını ve internete yönelik tutumlarını nasıl etkilediğine yönelik bir çalışma yapılabilir.

- Dijital ortam kullanımı ile ortaya çıkan siber zorbalık kavramının dijital ayak izi farkındalığı, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar ve internete yönelik tutum değişkenleri ile arasındaki ilişki incelenebilir.

- Bilişim etiği farkındalığının dijital ayak izi farkındalığı, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algılar ve internete yönelik tutum değişkenleri ile arasındaki ilişki incelenebilir.

KAYNAKLAR

Acılar, A. ve Mersin, S. (2015). Üniversite öğrencilerinin facebook kullanımı ile mahremiyet kaygısı arasındaki ilişki. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(54), 103-114.

Açmacı Afyon, N. (2022). *Yükseköğretim öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları ve yaşantıları üzerine bir araştırma (Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi örneği).* Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, Sakarya.

Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.

Al Otaibi, K. N. (2012). Attitudes towards the use of the ınternet. *Psychology Research,* 2(3), 151-159.

Alp, İ. and Levent, F. (2020). Teachers' opinions on the effect of digital transformation on students' values. *Turkish Studies*, 15(3), 1611-1633.

Altınsoy, E. and Boyraz, S. (2024). Digital literacy and moral values in the digital environments: Secondary students' perceptions. *Brock Education Journal*, 33(2), 32-54.

Altun, A. (2003). Öğretmen adaylarının internete yönelik tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 28(127), 3-9.

Alzahrani, M. G. and O'Toole, J. M. (2017). The impact of internet experience and attitude on student preference for blended learning. *Journal of Curriculum and Teaching*, 6(1), 65-78.

Arslan, A. ve Taş, İbrahim. (2022). Ortaokul öğrencilerinde oyun bağımlılığı ile sorumluluk duygusu-davranışı ve sosyal beceriler. *Yaşadıkça Eğitim*, 36(3), 716–731.

Arslankara, V. B. ve Usta, E. (2020). Lise öğrencilerinde sanal risk algısı: Problemli internet kullanımı ve eleştirel düşünme bağlamında bir araştırma. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi,* 2(1) , 134-153.

Aslan, A. and Karakuş Yılmaz, T. (2021). Changes in safer internet use of children in Turkey between 2010-2015 and impact of contextual issues. *Malaysian Online Journal of Educational Technology*, 9(1), 1-18.

Aslanyürek, M. (2016). İnternet ve sosyal medya kullanıcılarının internet güvenliği ve çevrimiçi gizlilik ile ilgili kanaatleri ve farkındalıkları. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 80-106.

Asmuni, A. (2021). Moral teachings and spirituality in manuscript studies: A critical study of social values in the digital age. *Journal of Social Studies Education Research*, 12(4), 302-319.

Atalay, G. E. (2019). Sanal dünyanın görgü kuralları: Netiket . *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi,* 1(2) , 29-47.

Avcı, A. (2020). Dijital okuryazarlıkta müzik eğitimi. *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 8(20), 111-131.

Aydemir, F. , Göçen, A. ve Yıldırım, İ. (2021). Ortaokul öğretmenlerinin merhamet ve zorbalık kavramlarına ilişkin algıları. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 17-31.

Aydın, M. (2011). Değerler, işlevleri ve ahlak. *Eğitime Bakış Dergisi*, 7(19), 39-45

Bahar, H. H. , Uludağ, E.ve Kaplan, K. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin bilgisayar ve internet tutumlarının incelenmesi (Kars ili örneği). *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 64-83.
.

Bahar, H. H. , İçli, H. H. ve Gülaçtı, F. (2010). Ortaöğretim öğretmenlerinin bilgisayar ve internet tutumlarının incelenmesi (Erzincan örneği). *Milli Eğitim Dergisi*, 40(188), 50-67.

Balay, R. , Kaya, A. ve Çevik, M. N. (2015). Öğretmenlerin internete yönelik tutumları ve eğitsel internet kullanım öz yeterlik inanç düzeyleri. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(23), 16-31.

Barlett, J. E. , Kotrlik, J. and Higgins, C. (2001). Organizational research: Determining appropriate sample size in survey research. *Information Technology, Learning, and Performance Journal*, 19(1), 43-50.

Bitirim Okmeydan, S. (2017). Yeni iletişim teknolojilerini sorgulamak: Etik, güvenlik ve mahremiyetin kesiştiği nokta. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(1), 347-372.

Blue, J. , Condell, J. and Lunney, T. (2018). Digital footprints: Your unique identity. 1-5.

Bouamor, S. , Djaber, N. E. and Adıl, M. (2020). Digital etiquette on the social network facebook psychosocial study of the contents of facebook pages. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 6(2), 215- 237.

Bozkurt E. ve Sarıpolat, A. (2024). Sınıf öğretmeni adaylarının pandemi dönemindeki bilişim etiğinin belirlenmesi. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(18), 182-205,

Buchanan, R. , Southgate, E. , Smith, S. P. , Murray, T. and Noble, B. (2017). Post no photos, leave no trace: Children's digital footprint management strategies. *E-Learning and Digital Media*, 14(5), 275–290. DOI: 10.1177/2042753017751711.

Büyüköztürk, Ş. (2016). *Veri Analizi El Kitabı.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Büyüköztürk, Ş. , Kılıç Çakmak, E. , Akgün, Ö. E. , Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Capuno, R. , Suson, R. , Suladay, D. , Arnaiz, V. , Villarin, I. and Jungoy, E. (2022). Digital citizenship in education and its implication. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*. 14(2), 426-437.

Ceyhan, A. A. (2011). Ergenlerin problemli internet kullanım düzeylerinin yordayıcıları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18(2), 85-94.

Çakır, A. ve Dilci, T. (2024). Dijitalleşme, kültür ve psikoloji üçgeninde değer algısı. *Cihannüma Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 2(2), 40-63.

Çamalan, V. F. ve Demirbaş, E. (2024). Çocuklarda teknolojinin getirdiği risklerden kaçınma ve bilinçli internet kullanımını destekleyen çalışmalar. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (13), 31-58.

Çelen, F. K. , Çelik, A. and Seferoğlu, S. S. (2011). Online learning in higher education: Problems faced in the system and solutions suggested [in Turkish]. Journal of European Education, 1(1), 25-34.

Çelik, B. ve Gündoğdu, K. (2019). Bilişim etiği değerlerine yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 20(2), 335- 350.

Çelik, A. , Çelen, F. K. ve Seferoğlu, S. S. (2014). Ortaokul öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Akad. Bilişim*, 14, 373-82.

Darcan, E. ve Aydoğan, H. (2014). Bilişim etiği. Meslek etiği kavramları, 137-151.

Davidovitch, N. and Yavich, R. (2023). The association between social media use, cyberbullying, and gender. *Problems Of Educatıon In The 21st Century*, 81(6), 776-788.

Dedeoğlu, G. (2006). Bilişim toplumu ve etik sorunlar. Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.

Demirci, H. G. (2006), *Ticaret meslek ve anadolu ticaret meslek liseleri bilgisayar programcılığı bolumu öğrencilerinin internete yönelik tutumları ile "internet ve ağ sistemleri" dersi akademik başarıları arasındaki ilişki.* Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dowell, E. B. , Burgess, A. W. and Cavanaugh, D. J. (2009). Clustering of internet risk behaviors in a middle school student population. *The Journal of school health*, 79(11), 547–553.

Elçiçek, M. (2025). Öğrencilerin bilişim etiği ve dijital ayak izi farkındalığı üzerine bir inceleme. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 25(1), 446-459.

Er, S. , Özgül, T. , Yılmaztürk, N. H. ve Çok, F. (2022). Ana babaların çocuklarıyla ilgili sosyal medya paylaşımları. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES*), 55(1), 239-262.

Erdoğan, E. and Tonga, D. (2020). Middle school students and digital citizenship: Is technology important for digital citizens in Turkey?. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches,* 5(11), 194-227.

Erdur Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: Siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (27).

Eroğlu, Ş. (2018). Dijital yaşamda mahremiyet (gizlilik) kavramı ve kişisel veriler: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğrencilerinin Mahremiyet ve Kişisel Veri Algılarının Analizi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergis*i, 35(2), 130-153.

Ersoy, E. (2014). Değişen değerler dünyasında gençliğin ahlakla imtihanı. *Uluslararası Gençlik ve Değerler Sempozyumu*, Ankara, Turkey, 270-285.

Eskili, Y. ve İflazoğlu Saban, A. (2025). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığı ile öğrenme ve çalışma sorumluluğu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 61(61), 1-22.

Eşgi, N. (2013). Dijital yerli çocukların ve dijital göçmen ebeveynlerinin internet bağımlılığına ilişkin algılarının karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education),* 28(3), 181-194.

Frantom, C. G. , Green, K. E. and Hoffman, E. R., (2002). Measure development: The children's attitudes toward technology scale (CATS), *Journal of Educational Computing Research*, 26(3), 249-263.

Gallego Arrufat, M. J. , Torres Hernández, N. and Pessoa, T. (2019). Competence of future teachers in the digital security area. *Media Education Research Journal*, (61), 53-62.

Genç M. F. (2018). Merhamet eğitiminin saldırganlık davranışını azaltmadaki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 45, 61-82.

George, D. and Mallery, P. (2010). SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update (10a ed.). Boston: Pearson.

Gilbert, P. (2014). The origins and nature of compassion focused therapy. *British Journal of Clinical Psychology*, 53, 6–41.

Gökçearslan, Ş. ve Seferoğlu, S. S. (2015). Ortaokul öğrencilerinin internet kullanım biçimleri: Riskli davranışlar ve fırsatlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi,* 24(1), 383-404.

Gökçearslan, Ş. , Günbatar, M. S. ve Berikan, B. (2015). Ortaokul öğrencilerinde bilişim etiği: gerçek yaşam durumu senaryolarıyla bir değerlendirme. *Ege Eğitim Dergisi*, 16(2), 254-273.

Gönen, M. (2024). *Ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlıkları, dijital ortamda ahlaki değerlerine dönük algıları ve siber zorbalık düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Amasya

Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Amasya.

Gönen, M. ve Korkmaz, Ö. (2024). Ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve siber zorbalık düzeyleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 407-426.

Gür, S. H. , Bakırcı, Ö. , Karabaş, B. N. ve Bayoğlu, F. (2018). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığının akademik erteleme davranışları üzerindeki etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 68-77.

Güler, H. , Şahinkayası, Y. ve Şahinkayası, H. (2017). İnternet ve mobil teknolojilerin yaygınlaşması: fırsatlar ve sınırlılıklar. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 186-207.

Haberli, M. (2018). Sosyal medyada dini inanç ve ahlaki değerlerin dejenerasyonu üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi*, 23, 25.

Haberli, M. (2019). Dijital çağda din ve dindarlığın dönüşümü. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 307-315.

Harrison, T. and Polizzi, G. (2022). (In) civility and adolescents' moral decision making online: Drawing on moral theory to advance digital citizenship education. *Education and Information Technologies*, 27(3), 3277-3297.

Hidayah, R. (2021). Students' self-adjustment, self-control, and morality. *Journal of Social Studies Education Research*, 12(1), 174-193.

Hinds, J. and Joinson A. N. (2018) What demographic attributes do our digital footprints reveal? A systematic review. *PLoS ONE*, 13(11), 1-40.

İnternet: TDK (Türk Dil Kurumu) (2024). Genel Açıklamalı Sözlük. Ankara: TDK Yayınları.

İnternet: TÜİK, (2021). Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. URL: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim Arastirmasi-2021-41132Son Erişim Tarihi: 02.10.2024.

İnternet: TÜİK, (2024). Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. URL: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim Arastirmasi-2024-53638 Son Erişim Tarihi: 24.07.2024.

Joyce, M. and Kirakowski, J. (2013). Development of a general internet attitude scale. Içinde A. Marcus (Ed.), *Design, User Experience, and Usability. Design Philosophy, Methods, and Tools* (C. 8012, ss. 303-311). Springer Berlin Heidelberg.

Kakırman Yıldız, A. (2012). Sosyal paylaşım sitelerinin dijital yerlilerin bilgi edinme ve mahremiyet anlayışına etkisi. *Bilgi Dünyası*, 13(2), 529-542.

Kandır, M. O. (2024). Kişisel verileri korumak için kişilerin bilinçlenmesinin gerekliliği. *Bilişim Biliminde Eğitim ve Teknoloji,* 2(1), 16-24.

Kantar, N. (2024). "Bilişim felsefesi bağlamında bilişim etiği ve güncel tartışmalar". *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (36), 112-133.

Karabatak, S. (2022). *Eğitim ve Bilim*. İstanbul: Efe Akademi Yayınları.

Karaboğa, M. T. (2019). Dijital medya okuryazarlığı anne ve baba eğitimi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi,* 14*(20*), 2040-2073.

Karadeniz, A. ve Akpınar, E. (2017). İnternete yönelik tutum ölçeği: Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 19 - 27.

Karaduman, H. (2011). *6. sınıf sosyal bilgiler dersinde dijital vatandaşlığa dayalı etkinliklerin öğrencilerin dijital ortamdaki tutumlarına etkisi ve öğrenme öğretme sürecine yansımaları*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Bölümü Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Karal, E. ve Kaçmaz, Ş. (2023). Lise öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalık düzeylerinin ve dijital ayak izi yaşantı durumlarının incelenmesi, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(7): 831-848.

Karal, E. ve Kaçmaz, Şükrü. (2023). Lise öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalık düzeylerinin ve dijital ayak izi yaşantı durumlarının incelenmesi. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(7), 831–848.

Karataş, Y. C. (2021). Dijital etik ve dijital çağda "İnsan Doğası". *TRT Akademi*, 6(12), 570-579.

Kartal, B. , Tutal, Ö. ve Kansizoglu, B. (2023). Üniversite öğrencilerinin şefkat ve merhamet değerlerine sahip olma durumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 10(4), 1138-1152.

Kaşıkcı, D. N. , Çağıltay, K. , Karakuş, T. , Kurşun, E. ve Ogan, C. (2014). Türkiye ve Avrupa daki çocukların internet alışkanlıkları ve güvenli internet kullanımı. *Egitim ve Bilim-Education and Science*, 39, 230-243.

Kaya, S. (2022). Sosyal Medyada anonim olmanın söylemler üzerindeki etkisinin haber yorumları üzerinden incelenmesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (60) , 168-185.

Kılıç, K. M. (2019). Ergenlerde dijital oyun bağımlılığı, zorbalık bilişleri ve empati düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Ilkogretim Online*, 18(2).

Kır, S. (2019). Dijital kuşaklar ve dijital ortamlar: Türkiye-Kırgızistan Y kuşağı örneklemi üzerine bir inceleme. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(4), 3585-3607.

Kolcu M. , Çelik S. , Güney R. ve Sendir M. (2022). İlkokul öğrencilerinin internet kullanım durumlarının ve etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Çocuk Dergisi - Journal of Child,* 22(1),58-66.

Koç, R. (2022). Dijitalleşen kültür ya da kültürün dijitalleşmesi: Dijital kültür kavramı. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 15(38), 500-513.

Koç, S. (2022). Values lost in society in the eyes of teachers. *Journal of Education and Learning*, 11(4), 153-160.

Koçyiğit, İ. ve Özkul, A. S. (2023). Bireylerin dijital ayakizi farkındalık ve yönetim düzeylerine yönelik bir araştırma. *Visionary E-Journal/Vizyoner Dergisi*, 14(40).

Kovancı, Ö. , Korkmaz, Ö. ve Uğur Erdoğmuş, F. (2020). Ortaokul öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ölçeği geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 299-315.

Kovancı, Ö. (2021). *Ortaokul öğrencilerinin dijital ve evrensel ahlaki değerler algısı: Bir ilişkisel çalışma.* Yüksek Lisans Tezi, Amasya Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalı, Amasya.

Köse, G. (2020). Toplumsal hareketlenmede önemli bir durak: Sosyal ağlarda dijital aktivizm ve dinamiklerine ilişkin y ve z kuşağının farkındalıkları üzerine bir araştırma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(22), 1255-1288.

Kurttekin, F. (2021). "Bilişim çağında gençlik, din ve değer' konularını ele alan makaleler üzerine bir inceleme. *Eskiyeni*, 45, 781-795.

Küçükcivil, B. ve Koçyiğit, M. (2023). Sosyal medya iletişimi ve netiket: Ev ve dekorasyon markası üzerine bir araştırma. *Five Zero*, 3(2), 245-266.

Lambiotte, R. and Kosinski, M. (2014). Tracking the digital footprints of personality. *Proceedings of the IEEE*, 102(12), 1934-1939.

Mansouri, Z. and Mrabet, Y. (2013). Moroccan University students' online reputation management. *International Journal of Education & Literacy Studies*, 1(1), 47-54.

Mason, R. O. (1986). Four ethical issues of information age. MIS Quarterly, 10(1), 5-11.

Mayan, A. F. (2015). Dijital teknolojilerin yoğun kullanımı göz önüne alındığında sanatın geleceği nedir? Salta, ZH (ed.). *2015 İstanbul Uluslararası Öğrenci Kongresi: Güzel Sanatlar Fakültesi* (9-10 ss.). İstanbul: Maltepe Üniversitesi.

Metli, G. ve Şirin, T. (2019). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve insani değerleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, (77), 179-200.

Micheli, M. , Lutz, C. and Büchi, M. (2018). Digital footprints: an emerging dimension of digital inequality. *Journal of Information Communication and Ethics in Society*, 16(3). 242-251.

Milkova, E. and Ambrozova P. (2018). İnternet use and abuse: connection with internet addiction. *ERIES Journal*, 11c(2), 23-28.

Milne, G. R. and Gordon, M. E. (1993). Direct mail privacy-efficiency trade-offs within an implied social contract framework. *Journal of Public Policy & Marketing*, 12(2), 206-215.

Morse, B.J. , Gullekson, N.L. , Morris, S.A. and Popovich, P.M. (2011). The development of a general internet attitude scale. *Computers in Human Behaviour*, 27(1), 480–489.

Muhammad, S. S. , Dey, B. L. and Weerakkody, V. (2018). Analysis of factors that ınfluence customers' willingness to leave big data digital footprints on social media: A systematic review of literature. *Information Systems Frontiers,* 20(3), 559–576.

Nas, E. ve Sak, R. (2020). Merhamet ve merhamet odaklı terapi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 64-84.

Okumuş, M. ve Atılgan, S.S. (2021). Üniversitenin dijital okuryazarlık becerileri ile dijital mahremiyet kaygısı arasındaki ilişkisi. *TRT Akademi*, 6(12), 342-363.

Öden Akman, A. , Çuhacı Çakır, B. ve Kocabaş, C. N. (2021). Çocukların sosyal medyadaki dijital ayak izleri: Mahremiyet ihlalinde hassas noktalar. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi,* 15(5), 553-555.

Özcan, A. (2017). Dijital medya okuryazarlığı: Sorunlar, uygulamalar ve beklentiler. *AJIT-E: Academic Journal of Information Technology,* 8(28), 55-66.

Özcan, N. (2021). Dijital etik üzerine nitel bir araştırma. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 9(25), 89-105.

Özdemir, A. ve İbili, E. (2018). Etik ve internet: BT öğrencileri üzerinde güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *AJIT-E: Academic Journal of Information Technology*, 9(31), 55-74.

Özerbaş, M. A. ve Kuralbayeva, A. (2018). Türkiye ve Kazakistan öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin değerlendirilmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 5(1), 16-25.

Öztürk, D. (2023). Student perceptions of moral values in a digital environment. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal),* 7(Special Issue), 298-319.

Öztürk, M. (2023*). Dijital ortamda kişisel verilerin saklanması, kullanımı ve korunmasına ilişkin tüketici algıları.* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Tokat.

Park, S. , Na, E. Y. and Kim, E. M. (2014). The relationship between online activities, netiquette and cyberbullying. *Children and Youth Services Review*, 42, 74-81.

Peker Ünal, D. (2017). Bir öğretim programındaki dijital vatandaşlık öğeleri ve ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ögelerine sahip olma durumları. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 180-195.

Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants part 1. *On the Horizon,* 9(5), 1-6.

Reid Chassiakos, Y. , Radesky, J. , Christakis, D. , Moreno, M. and Cross, C. (2016). Children and adolescents and digital media. *Pediatrics*, 138(5), 2016-2593.

Sağlam, T. (2024). Çocuklarda teknoloji kullanımı ve dijital ebeveynlik. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 123-129.

Salı, J. , Başak, B. ve Akca, E. (2015). Türkiye'de ortaokul öğrencileri arasında siber zorbalık . *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 5(2) , 109-130.

Salman, E. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin internetteki etik dışı davranışlara ilişkin algılarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Sanin, E. (2022). *Ortaöğretim öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları ve bilgi güvenliği farkındalıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.

Sargın, N. Üniversite öğrencilerinin internete yönelik tutumları ve problemli internet kullanımları. *Türk Eğitim Dergisi,* 2(2), 44-53.

Scheuermann, L. and Taylor, G. (1997). Netiquette. *Internet Research*, 7(4), 269-273.

Sevilen, B. (2023). "*Dijital itibar inşasında, dijital ayak izi ve netiket; y ve z kuşak karşılaştırmalı analizi"*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, Antalya.

Sezerer Albayrak, E. (2020). Sosyal medyada çocuk mahremiyeti: ebeveynlerin ınstagram'daki çocuk mahremiyetine bakış açıları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(39), 1211-1226.

Sezgin, A. K. , Anuştekin, M. N. ve Nas, E. (2024). Lise öğrencilerinde hayatın anlamı, merhamet ve sosyal medya bağımlılığının incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi,* (45), 123–145.

Soni, N. (2024). Digital footprints of the young: privacy concerns and awareness among teen social media users. *Scienxt International Journal of Cyber Security*, 1. 1-7.

Subaşı, S. , Korkmaz, Ö. and Çakır, R. (2023). Cyberbullying, digital footprint, and cyber security awareness levels of secondary school students. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES),* 7(2), 129-151.

Sucu, S. (2025). *Üniversite öğrencilerinin dijital ayak izi ve etik kavramına ilişkin algılarının incelenmesi: Aksaray üniversitesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Aksaray

Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Disiplinlerarası Anabilim Dalı, Aksaray.

Sürmelioğlu, Y. and Seferoglu, S. S. (2019). An examination of digital footprint awareness and digital experiences of higher education students. *World Journal on Educational Technology: Current Issue*s, 11(1), 048–064.

Şahin, A. ve Kolaç, N. (2024). Lise öğrencilerinde kontrolsüz internet kullanımı ve internet bağımlılığının belirlenmesi. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 6(2), 105-116.

Şenel, E. ve Yılmazdoğan, O, C. (2021). Turizmde x, y ve z jenerasyonlarının dijital ayak izi farklılıkları. *Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 189-206.

Şener, S. ve Asil, A. (2021). Bir üretim aracı olarak youtube kanalları ve dijital kuşağın değer yargılarının yansıması üzerine bir inceleme. *Tarih Kültür Sanat Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 90-103.

Tabachnick, B. G. and Fidell L. S. (2013). Using multivariate statistics (sixth ed.). Boston:Pearson.

Tarı, M. , Taşdemir, Ş. , Özcan, C. ve Tarı, A. (2018). Kırsal kesimdeki ilköğretim öğrencilerinin internet kullanımlarının TÜİK verileriyle karşılaştırılması ve güvenlik incelemesi. *International Journal of Multidisciplinary Studies and Innovative Technologies,* 2(1), 21-25.

Tarı Cömert, I. ve Kayıran, S. M. (2010). Çocuk ve ergenlerde internet kullanımı. *Çocuk Dergisi,* 10(4), 166-170.

Taş, A. ve Bülbül, H. İ. (2021).Sosyal Medya Kullanıcılarının dijital ayak izi farkındalığı. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(3), 205-216.

Tavşancıl, E. and Keser, H. (2001). İnternete yönelik likert tipi bir tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES*), 34(1), 45-60.

Tekerek, M. , Tekerek, A. and Ercan, O. (2012). Assessment of physics teachers' attitudes towards internet use interms of some variables. *World Journal on Educational Technology*, 4(1), 43-55.

Topsakal, T. (2021). Dijital ortamda yanlış bilgi ve haberlerin yayılması: Koronavirüs salgin haberlerine dair bir inceleme. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* (İNİF E-Dergi), 6(1), 383-401.

Tosun, M. (2023). Manevi danışmanlık bağlamında dijitalleşme ve manevi değerler: İnternetin değerler üzerindeki etkileri. *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* (8), 141-162.

Tsai, C.C. , Lin, S.S. J. and Tsai, M.J. (2001). Developing an internet attitude scale for high school students. *Computers & Education*, 37(1), 41–51.

Upendram, S. and Baxter, I. (2020). Netiquette: Responsible behavior guidelines for the internet. 10.13140/RG.2.2.33981.69601.

Ushakova, A. P., Shishkina, S. A., Shuklin, A. A., Patieva, M. M. and Pirverdieva, E. A. (2021). Digital technologies and their impact on values in the context of education. In D. Y. Krapchunov, S. A. Malenko, V. O. Shipulin, E. F. Zhukova, A. G. Nekita, & O. A. Fikhtner (Eds.), Perishable and eternal: Mythologies and social technologies of digital civilization (Vol.120, pp. 381-387). *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*.

Usta, E. (2015). Sanal ortamlarda bireylerin güvenirliğinin, internet bağımlılık durumlarına göre incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 5(2), 107-125.

Usta, E. , Bozdoğan, A. E. ve Yıldırım, K. (2007). Sınıf öğretmeni adaylarının internet kullanımına ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD*), 8(1), 209-222.

Utma, S. (2018). Mahremiyet olgusu ve sosyal medyada mahremiyetin serüveni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(59).

Uysal, Ö. (2006). *Öğretmen adaylarının bilgisayar etiğine ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Eskişehir.

Uzun, M. ve Köse, A. (2017). Okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23) , 305-338.

Ünlü, B. (2022). *Dijital okuryazarlık ve mahremiyet bağlamında kırsal bölgelerde internet tabanlı hizmetlerin kullanımı: Kayseri örneği.* Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, Kayseri.

Vervier, L. , Zeissig, E. M. , Lidynia, C. and Ziefle, M. (2017). Perceptions of digital footprints and the value of privacy. *In IoTBDS*, 80-91.

Wook, T. S. , Mohamed, H. , Noor, S. , Muda, Z. and Zairon, I. Y. (2019). Awareness of digital footprint management in the new media amongst youth. *Jurnal Komunikasi: Malaysian Journal of Communication*, 35(3), 407-421.

Yalçın, S. ve Bertiz, Y. (2019). Üniversite öğrencilerinde oyun bağımlılığının etkileri üzerine nitel bir çalışma. *Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi*, 3(1), 27-34.

Yalnız, A. ve Yıkmaz, Y. (2018). "Değerler Eğitimi Kavramı Olarak Dürüstlük Ve Dürüstlük Ölçeği (DÖ) Türkçe Formu: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergis*i, 17(34). 649-666.

Yalvaç Arıcı, H. ve Budak, E. (2022). Değer merkezli okul kültürüne dair öğretmen görüşleri: İstanbul örneği. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication,* 12(4), 994-1009.

Yaman, E. ve Peker, A. (2012). Ergenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 819-833

Yaman, F. , Çubukçu, A. , Küçükali, M. and Kabakçı Yurdakul, I. (2021). An ınvestigation of parents' use of digital media. *Shanlax International Journal of Education*, 10(1), 76–88.

Yapıcı, İ. Ü. and Akbayın, H. (2012). The effect of blended learning model on high school students' biology achievement and on their attitudes towards the internet. *The Turkish Online Journal Of Educational Technology*, 11(2), 228-237.

Yavuz, S. (2005). Developıng a technology attitude scale for pre-service chemistry teachers. *The Turkish Online Journal of Educational Technology,* 4(1), 17-25.

Yavuz, O. C. (2016). İlköğretim öğrencilerinin internet kullanımına yönelik tutumlarının incelenmesi: Ankara örneği. *The journal of Europe - Middle East Social Sciencestudies,* 2(1), 55-82.

Yazar, T. , Özekinci, B. ve Lala, Ö. (2017). Öğretmen ve okul yöneticilerinin değerler eğitimi kavramına ilişkin metaforik algıları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 245-269.

Yazıcı, M. (2016). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Firat University Journal of Social Sciences*, 24(1), 209-223.

Yıldırım, A. F. ve Yazgan, Ç. Ü. (2022). Saldırganlığın dijital ortamda yeniden üretimi: üniversite öğrencilerinin saldırganlık ve siber zorbalık/mağduriyet deneyimlerinin incelenmesi. *TRT Akademi*, 7(15), 648-675.

Yıldırım, S. ve Bahar, H. H. (2008). Eğitim fakültesi öğrencileri ile meslek yüksekokulu öğrencilerinin internete karşı tutumları Erzincan Üniversitesi örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (20), 653-663.

Yılmaz, T. K. (2020). Dijital haklar ve sorumluluklar. Dijital okuryazarlık içinde,(ss. 127-180). Ş. Sağıroğlu, H. İ. Bülbül, A. Kılıç, M. Küçükali (Ed.). Ankara: Nobel Yayınları.

Yılmaz Soylu, M. , Demiröz , S. ve Akkoyunlu, B. (2021). Ortaokul öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları ve yaşantılarının incelenmesi. *Journal of Computer and Education Research*, 9(17), 177-198.

Yıldırım, S. ve Keser, H. (2024). Dijital hak ve sorumluluklar ölçeği geliştirme çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (61), 414-437.

Yılmaz, A. (2024). *Dijital ayak izi farkındalığı ve dijital ayak izi yaşantıları arasındaki ilişki: Kuşaklar arası bir karşılaştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim Bilişim Sistemleri Anabilim Dalı, Konya.

Yılmaz, Y. and Çelebi, C. (2022). Views of information technologies teachers on the effects of values education on informatics ethics. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*, 9(1). 506-530.

Yiğitce, A. N. ve Şentürk, Ş. (2023). Yetişkinlerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 220-233.

Yurtseven Yılmaz, H. and İpek, O. (2021). The Scenes of violence in a digital writing environment: The sample of wattpad. *International Journal of Education & Literacy Studies*, 9(4), 206-216.

Zakharova, V. A. , Chernov, I. V. , Nazarenko, T. I. , Pavlov, P. V. , Lyubchenko, V. S. and Kulikova, V. S. (2020). Social health and environmental behavior of students in the digital age. *Cypriot Journal of Educational Science*. 15(5), 1288-1294

Zvereva, E. (2023). Digital ethics in higher education: Modernizing moral values for effective communication in cyberspace. *Online Journal of Communication and Media Technologies*, 13(2), e202319.

EKLER

EK-1. Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu Onayı

AMASYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ETİK KURUL DEĞERLENDİRME FORMU

Ek-1

Araştırmanın Başlığı : 5. Sınıf Öğrencilerinin Dijital Ayak İzi Farkındalıkları, Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları ve İnternete Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	
Başvuru Formunun Etik Kurula geldiği tarih	11.05.2023
Başvuru Formunun Etik Kurulda incelendiği tarih	16.05.2023
Karar tarihi	16.05.2023

SONUÇ

1.	☒ Kabul
2.	☐ Düzeltme gereklidir: Etik sorun olabilecek sorular/maddeler, süreçler ya da unsurlar bulunmaktadır. Açıklama:
3.	☐ Red Gerekçe, Görüş, Tavsiye ve Açıklamalar:

Başvuru dosyasının incelenmesinde hazır bulunan ve araştırmayla doğrudan veya dolaylı olarak ilişkisi bulunmayan Etik Kurul başkan ve üyelerinin ad,soyad ve imzaları.

Prof. Dr. Songül KEÇECİ KURT	**Başkan**	**Fen Edebiyat Fakültesi**
Doç.Dr. Melike BAŞ	**Üye-Raportör**	**Eğitim Fakültesi**
Doç.Dr. Üyesi Fatih CAN	**Üye-Başkan Yard.**	**Eğitim Fakültesi**
Doç. Dr. Seda Sabah	**Üye- Başkan Yard.**	**Eğitim Fakültesi**
Doç. Dr. Aslı ALTANLAR	**Üye**	**Mimarlık Fakültesi**
Doç. Dr. Davut AĞBAL	**Üye**	**İlahiyat Fakültesi**
Doç.Dr. Önder ERYILMAZ	**Üye**	**Eğitim Fakültesi**
Dr. Öğr. Üyesi Nida EMÜL	**Üye**	**Eğitim Fakültesi**
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ŞAHİN	**Üye**	**Sabancıoğlu Şerefeddin SHMYO**

KYT-FRM-126/00

EK-2. Amasya İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzni

Amasya Üni Gelen Evrak Tarih ve Sayısı: 05.10.2023-153435

T.C.
AMASYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-47613789-44-86126300 04.10.2023
Konu : Anket Uygulama İzni
(Merve ÖZALP) Hk.

AMASYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : Valilik Makamının 03.10.2023 tarih ve E-47613789-44-85994711 sayılı Onayı.

Amasya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 228113040 numaralı öğrencisi Merve ÖZALP, Dr. Öğr. Üyesi Mesut TÜRK'ün danışmanlığında hazırladığı *"5. Sınıf Öğrencilerinin Dijital Ayak İzi Farkındalıkları, Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları ve İnternete Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"* konulu çalışma kapsamında talep edilen iznin verildiğine dair ilgi Onay ekte gönderilmiş olup gerekli duyuruların yapılması hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Mehmet TÜRKMEN
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek: Onay ve Ekleri (56 Sayfa)

EK-3. Veli İzin Formu

VELİ İZİN FORMU

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma "5. Sınıf Öğrencilerinin Dijital Ayak İzi Farkındalıkları, Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları ve İnternete Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adıyla, 15/09/2023- 15/11/2023 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın hedefi: Çalışmada 5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumları belirlenerek öğrencilerin dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumları arasındaki ilişki incelenecektir.

Araştırma Uygulaması: Ölçekler (anketler) aracılığıyla veri toplanacaktır.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleşmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. **Çocuğunuzun katılımı tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilenmeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Merve ÖZALP (Eraslan Şehit Fatih Mehmet Keleş Ortaokulu BT Öğretmeni)

İletişim bilgileri: merveolp05@gmail.com / 05362760519

Velisi bulunduğum ..... sınıfı ..... numaralı öğrencisi .....'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum. (Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).

...../...../.....

İsim – Soyisim imza:

Veli adı-soyadı:

Telefon Numarası:

EK-4. Veri Toplama Formu

5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL AYAK İZİ FARKINDALIKLARI, DİJİTAL ORTAMDA AHLAKİ DEĞERLERE DÖNÜK ALGILARI VE İNTERNETE YÖNELİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Sevgili öğrenciler,

Bu form "5. sınıf öğrencilerinin dijital ayak izi farkındalıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve internete yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi" konusuna yönelik bilgi toplamak amacı ile hazırlanmıştır. Vereceğiniz doğru bilgiler bu konu ile ilgili yapmış olduğum araştırmaya katkı sağlayacaktır.

Vereceğiniz bilgiler sadece araştırma için kullanılacak ve kimse ile paylaşılmayacaktır. Adınızı ve soyadınızı yazmanıza gerek yoktur. Soruları dikkatli bir şekilde okuyarak size uygun kutucuğa "X" işareti koymanız yeterlidir. Çalışma gönüllülük esasına bağlı olarak gerçekleştirilmektedir. Çalışma için gerekli izinler ilgili kurumlardan alınmıştır. Form 4 bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm kişisel bilgilerinizin yer alacağı kişisel bilgiler bölümüdür. İkinci bölüm dijital ortamdaki bilgi paylaşımınız hakkında bilgi vereceğiniz dijital ortamda bilgi paylaşımı bölümü, üçüncü bölüm dijital ortamdaki davranışlarınız hakkında görüşlerinizi paylaşacağınız dijital ortamdaki davranışlar bölümü ve dördüncü bölüm internete yönelik düşüncelerinize hakkında bilgi edinmeyi amaçladığım internete yönelik tutum bölümüdür. Formu doldurmanız yaklaşık ~20 dakikanızı alacaktır.

Zaman ayırdığınız ve içten cevaplarınızla araştırmaya katkı sağladığınız için teşekkür ederim.

Merve ÖZALP
Bilişim Teknolojileri Öğretmeni
Amasya Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı

Bölüm 1. Kişisel Bilgiler

1)Cinsiyetiniz
Kız ☐ Erkek ☐

2) Kendime ait cep telefonum var
Evet ☐ Hayır ☐

3) Kendime ait bilgisayarım veya tabletim var
Evet ☐ Hayır ☐

4) 4. Sınıf not ortalamanız
……..

5) Günlük internette geçirdiğiniz süre
…… saat

6) Günlük cep telefonu kullanım süreniz
…… saat

7) Günlük bilgisayar ve tablet kullanım süreniz
…… saat

8) Günlük sosyal medyada geçirdiğiniz süre
…… saat

9) Günlük çevrimiçi oyunda geçirdiğiniz süre
…… saat

10) Teknolojik cihazların kullanımı konusunda kendinizi ne derece yeterli buluyorsunuz?

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

Çok düşük ***Çok yüksek***

EK-5. Dijital Ayak İzi Ölçeğine Ait Histogram Grafiği

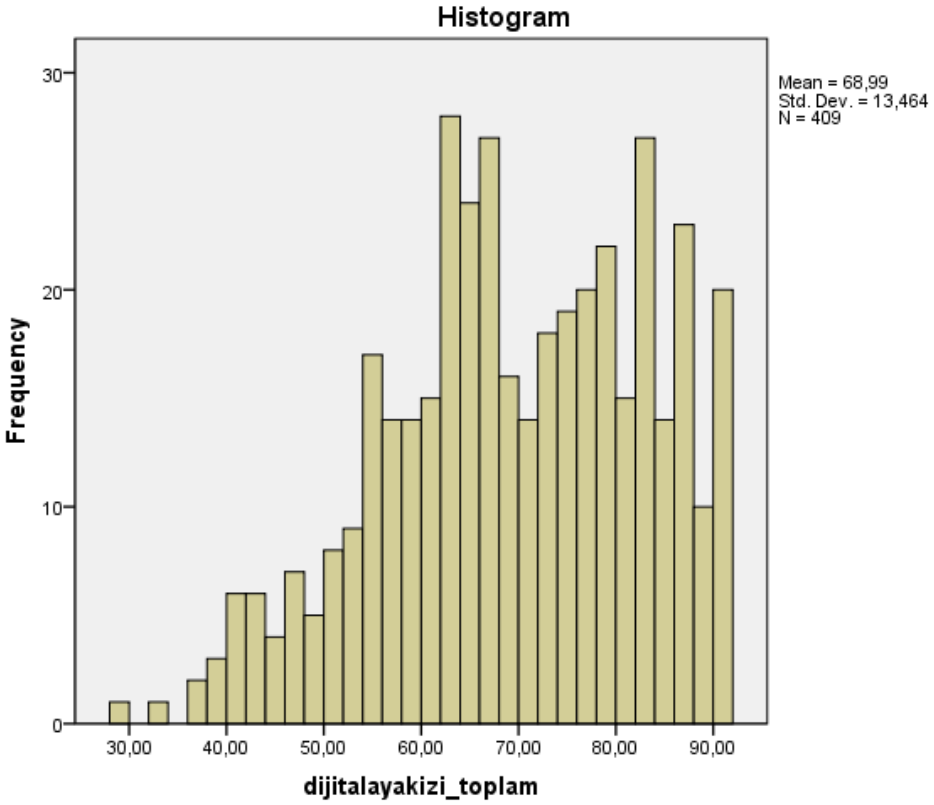

EK-6. Dijital Ayak İzi Ölçeğine Ait Yaprak Saçıntı Grafiği

```
dijitalayakizi_toplam Stem-and-Leaf Plot

 Frequency    Stem &  Leaf

     1,00 Extremes    (=<29)
     1,00        3 .  3
     5,00        3 .  67899
    13,00        4 .  0011112333334
    15,00        4 .  555667777789999
    28,00        5 .  0000000122222222344444444444
    34,00        5 .  5555556666666677777788888888899999
    59,00        6 .  00000000000001122222222222222222333333333334444444444444444
    51,00        6 .  555555556666666666666666677777777888889999999999
    42,00        7 .  000000000000112222222222333333334444444444
    51,00        7 .  55555555566666666677777777778888888888888889999999
    50,00        8 .  00000000001111122222222222222233333333333344444444
    39,00        8 .  555555666666666666666666677778888889999
    20,00        9 .  00000000000000000000

 Stem width:     10,00
 Each leaf:       1 case(s)
```

EK-7. Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları Ölçeğine Ait Histogram Grafiği

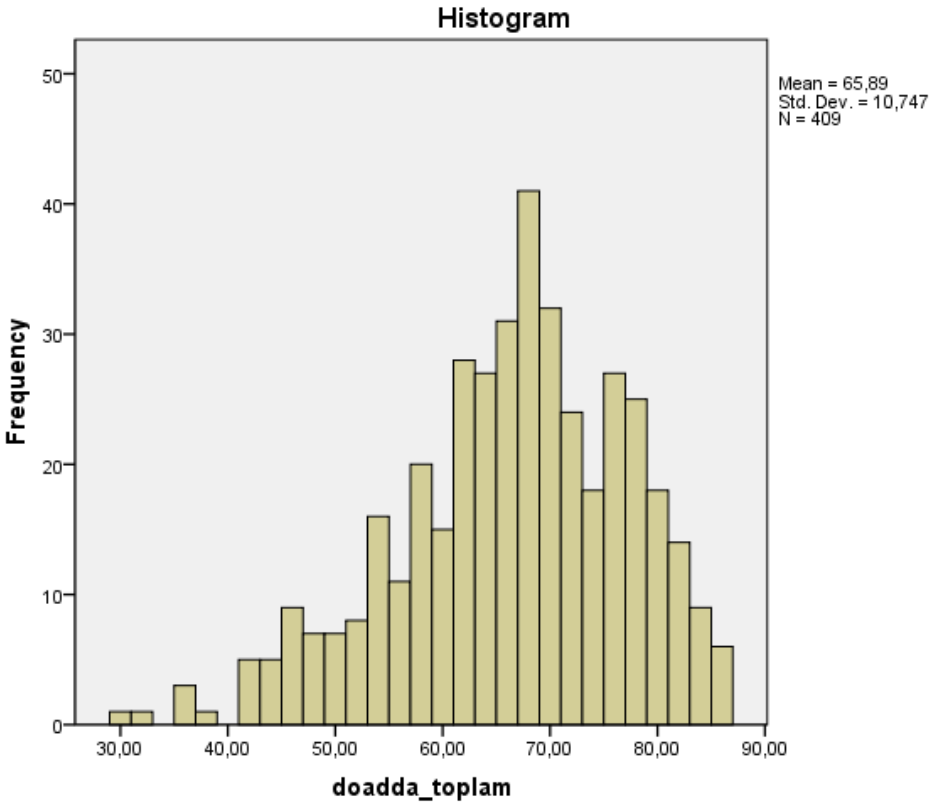

EK-8. Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları Ölçeğine Ait Yaprak Saçıntı Grafiği

```
doadda_toplam Stem-and-Leaf Plot

 Frequency    Stem &  Leaf

     6,00 Extremes    (=<38)
    10,00        4 .  1111144444
    20,00        4 .  55556666677778889999
    27,00        5 .  000112222223333334444444444
    38,00        5 .  55555556666777777888888888888889999999
    63,00        6 .  000000001111111111111122222222222223333333333344444444444444444
    92,00        6 .  555555555555556666666666666667777777777777777777777788888888888888888999999999999999999
    54,00        7 .  000000000000111111111122222222222223333333334444444444
    65,00        7 .  555555555666666666666666667777777777777888888888888999999999999
    28,00        8 .  00000111111111112223333344444
     6,00        8 .  555555

 Stem width:     10,00
 Each leaf:       1 case(s)
```

EK-9. İnternete Yönelik Tutum Ölçeğine Ait Histogram Grafiği

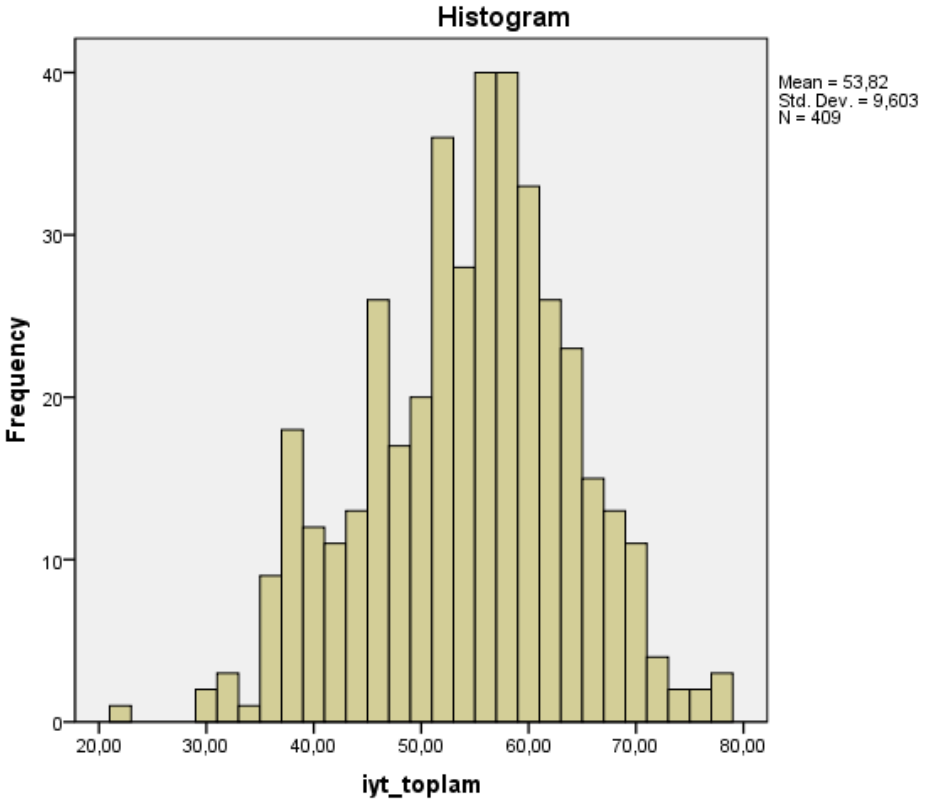

EK-10. İnternete Yönelik Tutum Ölçeğine Ait Yaprak Saçıntı Grafiği

```
iyt_toplam Stem-and-Leaf Plot

 Frequency    Stem &  Leaf

     1,00 Extremes    (=<22)
     2,00        2 .  99
     4,00        3 .  1124
    32,00        3 .  55556666677777788888888888899999
    31,00        4 .  00000001111112222233333333444444
    54,00        4 .  55555555566666666666666667777777777888888899999999999
    73,00        5 .  00000000011111111111111111111222222222222222233333333333344444444444444444
    97,00        5 .  55555555555555555555566666666666666666677777777777777777777788888888888888888899999999999999999
    65,00        6 .  00000000000000001111111111111111111222222233333333333444444444444
    36,00        6 .  55555556666666677777788888888999999999
     9,00        7 .  000122234
     5,00        7 .  56788

 Stem width:     10,00
 Each leaf:       1 case(s)
```

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı : Merve ÖZALP

Bilimsel Faaliyetler (Yayınlar, Bildiriler, Katıldığı Projeler)

Özalp, M. ve Türk, M. (2024). 5. Sınıf Öğrencilerinin Dijital Ayak İzi Farkındalıkları, Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları ve İnternete Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Çevrimiçi sunum, 17. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu, Kastamonu.